

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES JA NI KASA'A CHAA APOSTOL

Ja ní keyu'u-yá kii Espíritu Santo

¹ Teófilo, tátā mání. Nuū tutú ja ní chaa núú-ná nī kastu'ún-ná taká tiñu nī sá'a Jesús, jín taká tu'un nī stá'an-ya ondé kivi ní kejá'á-yá, ² te ondé kivi ní tá'ú-yá tiñu jín Espíritu Santo nuū taká apóstol, chaa nī kaji-ya. Te suni kivi-ún nī ndaa-ya kuá'an-ya ándíví. ³ Te nuū ní jinu nī ndo'o-ya, te jín kuá'a tuni ío ndaa nī ndenda-ya chakú-ya núu cháa-ún jíná'an-de. Te uū xiko kivi ní stá'an-ya máa-yá nuū-dé. Te nī ka'an-ya jín-de tu'un ñuu nuū tá'ú Dios tiñu. ⁴ Ká'jin tutú-de. Te nī tá'ú-yá tiñu nuū-dé ja má kúxio-de inī ñuu Jerusalén, chi ná kúndatu-de chaa I'a nī keyu'u máa Táa-yo Dios. Te nī ka'an-ya jín-de: A nī kajini so'o-ró já súan nī ka'an-ri jín-ró. ⁵ Chi Juan, jandáa ja jín ndúcha ní skuánducha-dé-i. Ko róo jíná'an-ró, yaku-na kivi te kuanducha-ro jín Espíritu Santo, áchí-ya. ⁶ Te chaa nī kakutútú núu-yá, nī kajika tu'ún-de-ya: Tátā, te vina natá'ú tiñu chaa Israel inī ñuu máa-de sá'a-ní xí túu, áchí-de. ⁷ Te nī kachi-ya: Ma kúu kuni-ro kivi xí kuiá ja ní teta'an máa Táa-yo jín tú'un ndíso-ya tiñu. ⁸ Ko nú a nī chaa Espíritu Santo siki-ro, yúan-na te ni'in-ro fuerza-ya, te kani ndaa-ro tú'un-ri ní inī ñuu Jerusalén, ní inī ñuu Judea, jín níu Samaria, jín ondé nuū ndí'í ñuyívi. Achí-ya jín-de.

Jā ní ndaa Jesús kuano'on-yá andíví

⁹ Te nī ndi'i nī ka'an-ya táká tu'un yá'a. Te nini kánde'é-de, te nī ndaa-ya kuá'an-ya. Te nī chaa ñn viko nu'ún ní jasū nuu-yá. ¹⁰ Te nini ká'jin-de kándakoto-de ichi ándíví núu ndaa-ya kuá'an-ya, te nī chaa-ni uu tá'an chaa káñu'un sa'ma kuijín, nī kajukuiñi xiin-dé. ¹¹ Te nī kaka'an chaa-ún jíin-de: Róó chaa ñuu Galilea, naja kándakoto-ró ichi ándíví. Jesús yá'a, ja ní xndóo-ya róó te kua'an-ya ichi ándíví, suni súan ndii-ya nátu'un nī kajini-ro kuáno'on-yá andíví. Achí-de.

Jā ní nukuiñi Matías jíin cháa káskuá'a

¹² Yúan-na te nī kanuu-de yuku Olivar káno'on-de ñuu Jerusalén. Te onde yuku-ún, te onde ñuu, jíká nátu'un kájika chaa judío ñn kivi ndétatú. ¹³ Te nī najaa koyo-de ini ñuu. Te nī kaka-de xini ñn ve'e nuu káxiukú Pedro, Juan, Jacobo, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón Zelote jíin Judas ñani Jacobo. ¹⁴ Taká chaa yá'a, ñn núu-ni ká'jin-de kájikān ta'u-dé, jíin sáva ñasí'í, jíin María náa Jesús, jíin táká ñani-ya. ¹⁵ Te ñn kivi ní jukuiñi Pedro nuu táká ñani-ún. Te ká'jin nátu'un ciento oko ñayivi. Te nī ka'an-de: ¹⁶ Náni jíná'an-ró, nī skíkuu níni tú'un ká'an tutu i j á ní ka'an Espíritu Santo onde sáá jíin yú'u David tu'un Judas, chaa nī yoxnúu núu j á ní kakatñn Jesús. ¹⁷ Te suu chaa-ún, nī yoso-dé jíin-yó. Te nī chindéé tá'an-de jíin-yó siki tú'un yá'a. ¹⁸ Chaa yúan, nī jaan-de ñn ñu'un jíin xú'ún ní ni'in-dé siki tíñu ñáá nī sá'a-de. Te onde súkún te nī kanangava-de, te nī ndata sáva chii-de.

Te nī ndi'i jiti-de nī jicha. ¹⁹ Te nī jicha tu'un yá'a nuu táká ñayivi káxiukú ñúu Jerusalén. Te yuán ní kaskúnání-i ñu'un-ún nuu yú'u máá-i Acéldama, ja kuní ka'an: Ñu'un niñí. ²⁰ Chī súan yóso núu tutú Salmo: Ve'e-de, ná kúu ñ ve'e sáni. Te ma kúnchaa ni ñ-i inī ve'e-ún. Te suni ka'an: Tiñu ndíso-de, ná kúndiso inga chaa. Achí. ²¹ Núsáá te jínu ñú'ún já káji-yó ñ chaa ma'ñú táká chaa ja á ká'jín jín-yó táká kivi ní jika máá Jító'o-yo Jesús jín-yó, ²² te onde kivi ní skuánducha Juan, te onde kivi ní xndóo-ya yóo te nī ndaa-ya kuá'an-ya ándíví. Te chaa kaji-yó, ná kúu-de testigo jín-yó já á nī nachaku-ya. Achí-de. ²³ Te nī kajani-de uu tá'an chaa: José, ja nání-de Barsabás te Justo kúu inga sí'ví-de, jín Matías. ²⁴ Te nī kajikan ta'u-dé: Tátá, máá-ní chī jiní-ní ndasa káa inī añú táká ñayivi. Núsáá te ja úu tá'an chaa yá'a, stá'an-ní ndé ñ-de nī kaji-ní, ²⁵ náva'a kundiso-de tiñu apóstol. Chī Judas, nī sá'a-de kua'chi, te nī kenda-de kua'an-de lugar máá-de. Achí-de. ²⁶ Yúan-na te nī kasá'a-de sortear. Te nī jungava-ni sikí Matías. Te nī nukoso-dé jín uxí ñ-ga apóstol.

2

Kivi Pentecostés

¹ Te máá kiví Pentecostés nī ka'jín tutú ñ núu-ni-de. ² Te sánaa-ní te nī chaa ñ ndusu ichi ándíví nátu'un ní'ñ ñ tachí xaan, te nī skútú iní ve'e nuu káxiukú-de. ³ Te nī kajini-de ja ní jicha nátu'un yáá ñú'un. Te nī jungoo sikí ná ñ ná ñ-de. ⁴ Te ndi'i-de, nī kukútu jín Espíritu Santo. Te nī kaka'an-de sín sín yu'u, ndasa nī stá'an

máa Espíritu nuu-dé ka'an-de. ⁵ Te ñuu Jerusalén, káxiukú ñáyivi judío onde taká ñuu ní ñúyivi. Te káchiñú'un-i Dios. ⁶ Te ja súan ni ni'in, te ni kataka ñáyivi kuá'a. Te ni kuñáa in-i, chi ná in ná in-i, ni kajini so'o-i káka'an-de yu'u máa-i. ⁷ Te ni kanaa in-i kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Nasu cháa ñuu Galilea kákuu taká cháa káka'an yá'a náún. ⁸ Ndasá kúu núsáa. Chi ná in ná in-yó, kajini so'o-yó káka'an-de yu'u ní kakaku-yó jín. ⁹ Chi cháa onde ñuu Parto jín ñuu Media jín ñuu Elam kákuu-yó. Te sava-yó, vai-yó onde ñuu Mesopotamia, jín ñuu Judea, jín ñuu Capadocia, jín ñuu Ponto, jín ñuu Asia. ¹⁰ Suni onde ñuu Frigia jín ñuu Panfilia, jín ñuu Egipto jín ndáñuu África ja kánchaa inga lado ñuu Cirene vai koyo-yó. Te sava-ga-yo onde ñuu Roma jíká vái-yó. Te suni ío sava cháa ni naki'in sé'é judío. ¹¹ Suni cháa ñuu Creta jín cháa ñuu Arabia kákuu-yó. Te kajini so'o-yó ja jín yu'u máa-yó káka'an-de taká tiñu ñá'nu sá'a Dios. Achí-i. ¹² Te taká-i, cuenta kánaa íj in-i kánde'é-i. Te káka'an-i jín tá'an-i: Naún tu'un kúu ya'á núsáa, achí-i. ¹³ Ko sava-i káka'an kátá-i: Kánajini-de, achí-i.

Ja ní jani Pedro tu'un nuu kuá'a ñáyivi

¹⁴ Yúan-na te ni ndukuiñi Pedro jín uxí in-ga-de. Te ni ka'an jaa-de jín-i: Níi, cháa judío, jín taká ní cháa káxiukú iní ñuu Jerusalén, tiñu yá'a ná kuni ndi'i-ni jíná'an-ní. Te kuni ná'in-ni tu'un ná ká'an-ná jín-ní. ¹⁵ Chi cháa yá'a, tú kánajini-de ná tu'un kájani in-ní, chi sáa ká'in jañá'an kúu. ¹⁶ Ko ya'á kúu tu'un ni ka'an Joel cháa ni jani tu'un Dios onde sáa: ¹⁷ Achí Dios: Kivi sándi'i-na te kacha nuu-ri Espíritu-ri siki taká ñáyivi. Te

se'e yí-ro jín sé'e sí'í-ro, kani-i tu'un-ri. Te chaa súchí jíná'an-de jín cháa ñá'nu, skóto jani-de. ¹⁸ Te jandáa ja kivi-ún te kacha nuu-ri Espiritu-ri siki mozo-ri, kúu chaa kúu ña'an. Te kani-i tu'un-ri jíná'an-i. ¹⁹ Te sá'a-ri tiñu ñá'nu onde andívi. Te sá'a-ri tuni nuu ñúyivi. Te koo niñi jín ñú'un jín yokó ñu'ma. ²⁰ Te ndikandii, nduu túun. Te yoo, nduu niñi. Te vásá jáa kivi máa Jító'o-yo. Kivi ká'nu, kivi stá'an ndijin-ya máa-yá kuu-ún. ²¹ Te taká ñayivi ká'an nda'ú jín máa Jító'o-yo onde jín sí'ví-yá, kaku-i, achí Joel. ²² Ní chaa ñuu Israel, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní: Máa Jesús ñuu Nazaret, I'a va'a ni kuu-ya núu Dios. Te nuu máa-ní ni sá'a-ya tíñu ñá'nu jín kuá'a tuni. Te ni kakee nuu-ní ni kande'é-ní ja súan ni sá'a-ya onde jín Dios. Te suni súan kájiní taká-ní. ²³ Ko ní, ni kanachi'i-ní-ya ndá'a cháa ñáá. Te ni kaja'ni-dé-ya jiká cruz. Te jín tiempo, a ni jini Dios ja súan sá'a-ní núu, chi súan ni teta'an-ya. ²⁴ Ko ni nachaku-ya ní sá'a Dios. Te ni janchara-ya fuerza kue'e kuu-yo, chi tú ní kuu kendo-ga Jesús ini nda'a kué'e kuu-yo. ²⁵ Chi David, ni ka'an-de tu'un-ya: Ni jini-ri nuu máa Jító'o-ri, ja nené kánchara-ya jín-rí. Chi kánchara-ya íchi ndává'a-ri, náva'a ma yú'ú-ri. ²⁶ Ja yúan ní kusii ini añú-ri. Te ni nakana jaa-ri-ya. Te suni ndetátú yiki kuñu-ri, te kuñukuu ini-ri. ²⁷ Chi ma skéndo-ní añú-ná ini lugar ndiyi, ni ma kuá'a-ní tu'un te'yu Se'e-ní, I'a ii. ²⁸ Ni stá'an-ní nuu-ná ndasa ni'in-ná ichi kúchaku-ná. Te kivi kúnchara-ná jín-ní te kusii xa'an ini-ná sá'a. Achí David. ²⁹ Ñani jíná'an-ní, ná kachí kají-ná nuu-ní tu'un David tatá ñúu-yo. Chi ni ji-de. Te ni

yuji-de. Te ve'e añú-de kánchaa jín-yó ondé vina.
³⁰ Chi chaa ni jani tu'un Dios ni kuu-de. Te ni
 jini-de ja ní ka'an téyíi-yá jín-de ja núu-dé, cuenta
 chi tata-de, nukuiñi Cristo kunchaa-ya mesa-de
 tá'ú-yá tiñu. ³¹ Te ya'á ní jini-de jín tiempo, ni
 kastu'ún-de ja náchaku Cristo, chi añú-ya, tú ní
 kéndoo ini lugar ndiyi. Te ni yiki kúñu-ya, tú ní
 té'yu. ³² Te Jesús, ni nachaku-ya ní sá'a Dios. Te
 kájiní-yo já chakú-ya. ³³ Te ni ndaa-ya kuá'an-ya
 íchi ndává'a Dios. Te natu'un ni keyu'u máá
 Táa-yo, te onde nuu máá-yá, ni ni'in Jesús Espíritu
 Santo. Te ni jacha nuu-ya natu'un kándé'é-ní te
 kájiní so'o-ní vina. ³⁴ Chi David, tú ní ndaa-de
 andíví. Ko ni ka'an-de: Máá Tatá Dios, ni ka'an-ya
 jín Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, ³⁵ te ná
 chúkú-rí chaa kájito u'u róó, kuu-de teyu kúxndíi
 ja'a-ro, áchí. ³⁶ Te ná kuní ndaa ndivii ñáyivi
 Israel ja Dios, ni jani-ya máá Jesús ja ná kúu-ya
 Jító'o-yo vasa ni kaja'ni-ní máá-yá jika cruz, te
 suni máá-yá kúu Cristo. Achí Pedro jín-i. ³⁷ Te
 súan ni kájiní so'o-i tu'un yá'a. Te ni kanata'u'u
 ini añú-i. Te ni kaka'an-i jín Pedro jín sáva-ga
 apóstol: Ñani jíná'an-ní, ndasa sá'a-ná jíná'an-ná
 núsáá, áchí-i. ³⁸ Te ni kachí Pedro jín-i: Nakani
 ini-ní jíná'an-ní, te kuanducha-ní jín sí'ví máá
 Jesucristo náva'a koo tuká'nu ini nuu kuáchi-ní.
 Te kuá'a-ya Espíritu Santo-ya núu-ní. ³⁹ Chi nuu
 máá-ní jín núu sé'e-ní, súan ni keyu'u-yá. Te
 suni súan ni ka'an-ya núu táká ñáyivi káxiukú
 jíká, nuu násaa-i ja máá Tatá-yo Dios kana-ya
 xiní-í ná kí'in-i nuu-yá. ⁴⁰ Te Pedro, jín kuá'a-gá
 tu'un súan, ni ka'an ndaa-de. Te ni ka'an ni'in-de

jíin-i: Ná ndúkú ndéé-ní kaku-ní ma'ñú táká ñayivi ñáá yá'a, áchí-de. ⁴¹ Te nī kajatú'ún sáva-i tu'un nī ka'an-de. Te nī kajanducha-í. Te kivi-ún nī ndea-ga-i nátu'un unī mil ñayivi. ⁴² Te nī ka'iin nī'in-i sikī tú'un kástá'an apóstol, nī kandatú'ún iin núú-de, nī kasákuáchí-de staa. Te nī kajikan ta'u-dé.

Ja ní kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i

⁴³ Te ndi'i ñayivi, nī kayu'ú-i. Te chaá apóstol, nī kasá'a-de kua'a tíñu ñá'nu jíin tuní. ⁴⁴ Te taká ñayivi kákandíja, kaxiukú tútu-i. Te kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i. ⁴⁵ Te nī kaxikó-i taká ndatíñu-i, jíin táká ve'e-i. Te nī kasaka-í xu'ún núu tá'an-i, ndasa jínu ñú'ún iin iin-i jíná'an-i. ⁴⁶ Te ndita'an kivi kája'an tútu-i ve'e i. Te kasákuáchí-i staa ndita'an ve'e-i. Te luu, si ní ka'io inī añú-i káyee-í staa. ⁴⁷ Te kánakana jaa-i Dios. Te sava-ga ñayivi ñúu-ún, nī kaka'an jíñú'ún jíin-i. Te ndita'an kivi ní kakaku sava-ga ñayivi ní sá'a máa Jító'o-yo. Te nī kandujíin-i jíin tíku'nī kándíja-ún.

3

Ja ní nduva'a chaá rengo

¹ Iin kivi te nī kaka Pedro jíin Juan, kája'an-de inī ve'e i. Chī máa hora ka'unī aini kúu, te jikán ta'u-í yúan. ² Te kákinchaka-i iin chaá rengo onde kivi ní kaku-de. Te chaá-ún, ncháa-de ndita'an kivi yúx'é vé'e i nuu nání hermosa, jikán-de caridad nuu táká ñayivi kivi koyo inī ve'e i yúan. ³ Te chaá-ún, nī jini-de nuu Pedro jíin Juan, ja kuákivi-de inī ve'e i. Te nī ka'an nda'ú-de jíin-de

ja ná kuá'a-de ñn caridad. ⁴ Te Pedro jín Juan, ni kande'é vá'a-de nuu cháa-ún. Te ni kaka'an-de jín-de: Yá'a nde'é-ró núu-rí, áchí-de. ⁵ Te máa cháa-ún, ndátu tu'a-de, jáni iní-de ni'in-dé yaku na jín núu Pedro jín Juan. ⁶ Te ni kachi Pedro: Tú ñáva'a-rí plata ni oro. Ko ja ñáva'a-rí, yuán kuá'a-rí nuu-ro. Jín sí'ví máa Jesucristo ñuu Nazaret ndukuiñi te kaka-ró, áchí-de. ⁷ Te ni tñn-de ndavá'a cháa-ún. Te ni xndúkuiñi-de cháa. Te ja'a-dé jín sukún já'a-dé, ni kanduva'a-ni. ⁸ Te ñn ni kanda-ni-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni jika-de. Te ni kivi-de jín Pedro jín Juan iní ve'e ij, jika-de, kánda-de, te nákana jaa-de Dios. ⁹ Te ni kajini taká ñayivi núu-dé ja nákaka-de te nákana jaa-de Dios. ¹⁰ Te ni nakuni-i nuu-dé ja máa cháa jikán caridad yuxé'é ve'e ij ja nání hermosa kúu-de. Te ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kayu'ú-i, chi kájiní-i ja súan ni ta'an cháa-ún. ¹¹ Te cháa ni nduva'a-ún, nini tñn-de Pedro jín Juan, te ni kataka-ni ñayivi núu-dé iní corredor ja nání Salomón. Te ni kakee nuu-í kánde'é-i. ¹² Te ni jini Pedro ja súan kúu. Te ni ka'an-de jín ñayivi-ún: Cháa ñuu Israel, naja kánaa iní-ní kánde'é-ní tiñu yá'a. Naja kánde'é-ní nuu-ná. Kájani iní-ní ja cháa va'a kákuu-ná xí ío fuerza iní-ná náva'a nakaka cháa yá'a sá'a-ná náún. ¹³ Máa Dios Abraham, jín Isaac, jín Jacobo, máa Dios, Táa-yo, ni nduñá'nu Se'e-ya Jesús ni sá'a-ya, te ni kanastúu-ní Jesús, te ni kanakuxndíi-ní I'a-ún jito nuu Pilato, vasa sía cháa-ún-ya kuní-de núu. ¹⁴ Ko máa-ní, ni kaské'ichi-ní I'a ij, I'a ndoo. Te ni kajikan-ní ñn cháa já'ni ndíyi sía Pilato. ¹⁵ Te ni kaja'ni-ní máa

Jító'ò, I'a náschakú yóó. Ko Dios, nì naschakú-ya Jesús onde ma'ñú ndíyi. Te máá-ná kákuu-ná testigo ja súan íó. ¹⁶ Te a kájiní-ní cháa yá'a te kánakuni-ní-de. Te nì kandíja-de Jesús jín sí'ví-yá, te ja yuán ní nasáva'a-ya-dé. Chì kándíja-de-ya, te yuán ní nduva'a ìj cháa yá'a nátu'un kájiní máá-ní. ¹⁷ Ko vina ñáni, a jiní-ná chì sikì já tú ní kájuku'un iní-ní kúu ja ní kasá'a-ní súan, te suni súan nì kasá'a cháa kátá'ú tíñu nuu-ní. ¹⁸ Te jín kivi, nì kajani cháa tu'un onde sáá ní sá'a Dios, ndasa koo tíñu, jín ndása ndo'o Cristo. Te vina a nì skíkuu-ya súan. ¹⁹ Te ná náxíó káva iní-ní, te ná nákani iní-ní jíná'an-ní núsáá, náva'a ná ndá'va taká kuachi-ní, te cháa kivi já ndúsi iní-ní sá'a máá Jító'ò-yo. ²⁰ Náva'a tájí Dios Jesucristo kii-ya, nátu'un nì sándaa-ya já kúu níí onde sáá. ²¹ Ko jínu ñú'ún já kéndoo-ya ondé andí'ví, onde kivi ndújáá taká ndatíñu, nátu'un nì kaka'an cháa ndoo nì kajani tu'un onde aná'án ní sá'a Dios. ²² Chì Moisés, nì ka'an-de jín táa-yo: Máá Tatá-ro Dios, ku'a-ya ñin cháa nátu'un ruu, te kani-de tu'un nuu-ro. Te kenda-de ma'ñú taká ñani-ro nátu'un nì kenda-ri. Te ná chú'un iní-ro tú'un ka'an cháa-ún nú naún ndí'i tu'un ka'an-de jín-ró. ²³ Te nú ndé cháa tú kuní-de chu'un iní-de tu'un ka'an cháa kani tu'un-ún, te naa íi-dé ma'ñú taká-ga ñayívi, áchí Moisés. ²⁴ Te taká cháa nì kajani tu'un, onde kivi ní kii Samuel te níí-gá onde vina, suni nì kajani-de tu'un ja kii kivi yá'a. ²⁵ Máá-ní kákuu se'e cháa nì kajani tu'un-ya jín sé'e sikì contrato nì sándaa Dios jín táa-yo. Te nì ka'an-ya jín Abraham: Onde chíi tata-ro kenda ja kéndoo ndatu taká se'e ñuyívi

sá'a, áchí. ²⁶ Te Dios, n̄i naschakú-ya Sé'e-ya. Te n̄i tájí-yá Se'e-ya, te n̄i kii-ya nuu máá-ní xna'an-ga, náva'a chaxio-ya-ní nuu táká kuachi-ní. Yúan-na te kendoo ndatu-ní.

4

Já ní kakat̄in-de Pedro jín Juan

¹ Te nini káka'an-de jín ñáyivi-ún, te sutu, jín já kúñá'nu in̄i ve'e ii, jín saduceo, n̄i chakoyo-ún nuu-dé. ² Te kákiti xaan iní já kástá'an apóstol nuu ñáyivi, já kájani-de tu'un Jesús ja á n̄i nachaku-ya má'ñú ndiyi. ³ Te n̄i kakat̄in-ún-de. Te n̄i kachindee-de in̄i vekaa onde kivi xian-ún, chi a n̄i ini. ⁴ Ko kua'a xaan ñáyivi ní kajini so'o-i tu'un n̄i kaka'an chaa apóstol. Te n̄i kakandija-i. Te n̄i jinu nátu'un u'un mil chaa. ⁵ Te kivi xian-ún, te chaa kakuñá'nu nuu máá-i, jín chaa n̄i kayii, jín chaa kachaa tutu, n̄i kandutútú-de in̄i ñuu Jerusalén. ⁶ Te suni n̄i kandutútú-de jín máá sutú ñá'nu-ga Anás, jín Caifás, jín Juan, jín Alejandro, jín táká-ga ja kákuu tá'an sutu ñá'nu-ga-ún. ⁷ Te n̄i kajani-ún-de ma'ñú. Te n̄i kajika tu'un-de: Na jín fuerza, xí na jín sí'ví kásá'a-ró tíñu yá'a, áchí. ⁸ Yúan-na te Pedro, chi n̄i kútú-de jín Espíritu Santo, te n̄i kachi-de jín chaa-ún: Ní chaa kakuñá'nu in̄i ñuu, jín ní chaa n̄i kayii nuu ñuu Israel: ⁹ Vina te nú xndichí-ní náá sik̄i ñn tiñu va'a n̄i kasá'a-ná jín ñn chaa kú'u yá'a nú ndasa n̄i nduva'a-de, ¹⁰ núsáa te máá-ní jín táká ñáyivi ñuu Israel, ná júku'un in̄i-ní ja jín sí'ví máá Jesucristo ñuu Nazaret n̄i nduva'a chaa kándij nuu-ní yá'a. Te suu I'a-ún n̄i kaja'ni-ní-ya jiká cruz. Ko n̄i nachaku-ya má'ñú

ndíyí nì sá'a Dios. ¹¹ I'a yá'a kúu yuu já ní kaské'ichi ní, cháa káchutá'an ve'e. Te yuu-ún, máa yúu ndíso fuerza jiki kúu vina. ¹² Te tuká inga cháa nama yóo, chí túu inga sí'ví nání ni ñn cháa ío iní ñuyívi yá'a ja kúu nama taká ñayívi jíná'an-i. Achí Pedro. ¹³ Yúan-na te nì kajini ja tú káyú'ú Pedro jín Juan káka'an-de. Te a kájiní ja tú tu'a va'a-de, chí tú ní kájika-de escuela. Te nì kánaa iní kánde'é núu-dé. Te nì kajuku'un iní ja ní kájika-de jín Jesús. ¹⁴ Te kánde'é núu cháa nì nduva'a-ún, kándichi-de jín Pedro jín Juan. Te tú ní kákuu kuti xndíó káni ni ñn tu'un. ¹⁵ Ko nì katá'ú tíñu nuu-dé ja ná kenda koyo-de ichi yatá municipio nini ná ndátu'ún máa jíná'an. ¹⁶ Te nì kaka'an: Ndasá sá'a-yó jín cháa yá'a núsáá. Chi jandáa kúu ja ní jichá tu'un kua'an nuu taká ñayívi ññu Jerusalén ja súan nì kasá'a-de ñn tíñu ñá'nu. Te ma kúu ka'an-yo já tú ío ndaa. ¹⁷ Ko náva'a ma kuichá-ga tu'un yá'a ki'in nuu taká ñayívi, te ná ká'an xaan-yo núu-dé ja má kachí kuti-ga-de tu'un cháa-ún nuu ní ñn ñayívi, áchí. ¹⁸ Te nì kanakana xini-dé. Te nì katá'ú tíñu nuu-dé ja má ká'an-ga-de te ma stá'an-ga-de ni ñn tu'un jín sí'ví Jesús. ¹⁹ Yúan-na te nì kaka'an Pedro jín Juan: Tava máa-ní cuenta te nú játa'an iní Dios ja kuándatu-ná nuu-ní xna'an-ga vásá núu máa-yá. ²⁰ Chí nini káni-ná tu'un ja ní kajini-ná jín já ní kajini so'o-ná. Achí-de. ²¹ Yúan-na te cháa junta, nì kaka'an xaan núu Pedro jín Juan, te nì sía-de kua'an-de, chí tú ní káni'in kuti modo xndó'o Pedro jín Juan, chí káyú'ú kájito ñayívi, chí taká-i, kanakana jaa-i Dios siki já ní kuu-ún. ²² Chi cháa nì nduva'a jín tíñu ñá'nu-ún, ví'í-gá uu xiko kuia

íó-de.

Ja ní kajikan ta'u tiku'ni kándija

²³ Te ni kakaku-de kaja'an-de. Te ni najakoyo-de nuu tá'an-de. Te ni kanakani-de taká tu'un ni kaka'an sutu ñá'nu jín cháa ni kayii nuu-dé. ²⁴ Te súan ni kajini so'o-i tu'un kanakani-de. Te ñn jínu-ni ni kaka'an jaa-i jín Dios: Táta, máá-ní kúu Dios ni sá'a andívi, ñuyívi, mar, jín taká-ga ndatíñu. ²⁵ Te jín Espiritu Santo ni ka'an-ní jín yú'u táa-yo David, ja ní kuu-de mozo-ní. Chi ni ka'an-de: Naja kakití iní ñayívi, te naja kanakani sáni iní-i. ²⁶ Ni kataka cháa kakuu rey ñuyívi jíná'an-de. Te cháa kakuñá'nu-ún, ni kakutútú-de. Te ñn-na ni kandonda-de sikí máá Tatá Dios jín sikí Cristo-ya. ²⁷ Chi Herodes jín Poncio Pilato jín cháa sñn naciòn jín ñáyívi ñúu Israel, ni kakutútú ndíja-de iní ñuu yá'a, ni kandonda-de sikí Sé'e ñ-ní Jesús, I'a ni jani-ní, ²⁸ náv'a sá'a-de taká tiñu ni teta'an máá-ní, jín já ní kunda iní-ní onde sáá. ²⁹ Te vina, Táta, nde'é-ní ndasa kaka'an xaan-dé nuu-ná jíná'an-ná. Te kuá'a-ní fuerza nuu mozo-ní ja ná chundéé iní-ná kani-ná tu'un máá-ní. ³⁰ Te skáa-ní nda'a-ní náv'a sá'a-ní tana, jín tuní, jín tíñu ñá'nu. Te taká yuán ná kúu jín sí'ví máá Sé'e ñ-ní Jesús. Achí-i. ³¹ Te súan ni kajikan ta'u-í. Te nuu ká'jin tútú-i-ún, ni taan. Te ndí'i-i, ni kakutú-i jín Espiritu Santo. Te ni kachundéé iní-i kájani-i tu'un Dios.

Ja ní kañava'a ká'nu-i ndatíñu-i

³² Te ñayívi kuá'a kákandija, chi jín iní jín añú-i ni kanduu ñn núú-i. Te tú ni ñn-i ní kaka'an-i ja máá-i xín ñn ndatíñu. Chi taká ndatíñu, ni

kañava'a ká'nu-i. ³³ Te téyíí xáan kájani ndaa apóstol tu'un ndasa ni kajini-de ja ní nachaku Jito'o-yo Jesús. Te bueno ni kuu tu'un luu Dios ini-de. ³⁴ Te tú kuti naún nándi'i ni in-de, chi taká cháa kaxín ñú'un, xí vé'e, ni kaxikó-de, te ni kákinchaka-de xu'ún, ³⁵ te ni kachúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol. Te cháa apóstol ni kasaka-dé nuu in in tá'an-de ndasa kájinu ñú'un máa-i. ³⁶ Te José, tata Leví, ncháa-de ñuu Chipre, ío inga sí'ví-de kájatíñu apóstol, nání-de Bernabé, ja kuní ka'an, se'e tu'un ndée ini. ³⁷ Ni xikó-de in ñu'un-dé. Te ni kinchaka-de xu'ún. Te ni chúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol.

5

Siki Ananías jín Safira

¹ Ko in cháa nání Ananías jín ñásí'i-de Safira, ni kaxikó-de in ñu'un. ² Te ni janchaa-de sava xu'ún. Te suni jini ñásí'i-de ja súan ni sá'a-de. Te ni kinchaka-de yakú-ni. Te ni chúkú-de nuu já'a cháa apóstol. ³ Te ni ka'an Pedro: Ananías, naja ní kivi Satanás ini añú-ro já xndá'ú-ro Espíritu Santo núú. Chi ni janchaa-ro sava xu'ún ñú'un ní kaxikó-ró. ⁴ Ná té xikó-ga-ro, á nasu máa-ró xín núú. Te nuu ní xikó-ró, á nasu ini nda'a máa-ró ñú'un núú. Naja ní nakani ini-ro sá'a-ró súan. Ko nasu cháa xndá'ú-ro, chi Dios, áchí-de. ⁵ Te súan ni jini so'o Ananías taká tu'un yá'a, te ni ndua-ni-de. Te ni ji'i-ni-de. Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un-ún, ni kayu'ú xaan-í. ⁶ Te ni kandukuiñi cháa súchí. Te ni kaxndánuu-de ndiyi-ún, te ni kakiñi'in-de-i yata vé'e. Te ni kachiyuji-de-i. ⁷ Te ni kunúu, natu'un

uní hora. Te nī jaa ñasí'í-de nī kivi-ña vé'e-ún. Te naún jiní máá-ña ja súan nī kuu. ⁸ Te Pedro, nī jika tu'ún-de-ña: Kastu'ún núu-rí. Nī xikó-ró ñú'un-ún ñn tanto súan xí túu. Achí-de. Te nī kachi-ña: Jaan, ñn súan nī kaxikó-ná, áchí-ña. ⁹ Te Pedro, nī ka'an-de jín-ña: Naja ní skétá'an-ró tú'un ja kóto nchaa-ro Espíritu máá Tatá Dios. Kuni so'o, yuxé'é yá'a ká'ma vai koyo chaa nī kachinduji yii-ro. Te suni súan kiñi'in-de róo ki'in-ro, áchí-de. ¹⁰ Te nī ndua-ni-ña núu já'a Pedro. Te nī ji'i-ni-ña. Te nī ndivi koyo chaa súchí-ún. Te nī kajini-de ja á nī ji'i-ña. Te nī kakiñi'in-de-ña, te nī kachinduji-de-ña xín yí-ñá. ¹¹ Te ndivii tíku'nī kándija jín táká ñayivi ní kajini tu'un tiñu yá'a, nī kayu'ú xaan-í.

Kua'a tíñu ñá'nu jín tuní nī kasá'a apóstol

¹² Te chaa apóstol, nī kasá'a-de kua'a tíñu ñá'nu jín tuní jito nuu ñayivi. Te ñn ká'nu-ni kándutútú-de iní corredor Salomón. ¹³ Ko tú ní chundéé iní ni ñn-i ketá'an-i jín-de. Ko ñayivi, ví'í-gá nī kajatú'ún-i-de. ¹⁴ Te ñayivi ní kakandija nuu máá Jító'o-yo, ví'í-gá nī ndea-i, kuu chaa kuu ña'an, kua'a xaan-í. ¹⁵ Te nī kakinchaka-de kua'a ñayivi kaku'u. Te nī kajakin-de-i iní ya'ya kanda-i nuu jito jín núu yúu, náva'a nú vai Pedro sanaa jinū vasté máá káti-dé siki-í. ¹⁶ Te suni taká ñayivi ñúu yani-ún, nī kataka kua'a-í iní ñuu Jerusalén, nī kakinchaka-i ja kaku'u jín já káta'an tachí kini. Te ndi'i-ún, nī kanduva'a jíná'an.

Ja ní kachindikin-i Pedro jín Juan

¹⁷ Yúan-na te nī kakukuásún iní sutu ñá'nu jín sáva tá'an ja káchíñú'ún sikí saduceo, te nī kandonda. ¹⁸ Te nī kakatñn-ún cháa apóstol. Te

n̄i k̄ataan-dé in̄i vek̄aa ñuu. ¹⁹ Ko ndajá'a máa Tatá Dios, akuáa ní juña-ya yúxé'é vek̄aa-ún. Te n̄i kiñi'in ya-dé jíná'an-de. Te n̄i ka'an-ya jín-de: ²⁰ Kuá'án, te kuiñi-ró iní ve'e ij. Te yúan kani-ró táká tu'un nuu ñáyivi ndasa kuchaku-i vida jáa yá'a. Achí-ya. ²¹ Te n̄i kajini so'o-de tu'un yá'a. Te nuu ní kundijin, te n̄i kivi koyo-de in̄i ve'e ij. Te n̄i kastá'an-de tu'un nuu ñáyivi. Te nini kastá'an-de, te n̄i chakoyo sutu ñá'nu jín tá'an-de. Te n̄i nastútú-de cháa junta jín cháa n̄i kayii in̄i ñuu Israel. Te n̄i táji-de ndajá'a kuáki'in-de cháa-ún in̄i vek̄aa. ²² Ko nuu ní jakoyo cháa kákuu ndajá'a-ún vek̄aa, te tú ní kani'in-dé apóstol. Te n̄i kanaxió káva-de. Te n̄i kakastu'ún-de tu'un yá'a: ²³ Jandáa kúu ja ní kajini-ná ndasú va'a vek̄aa. Te ká'in cháa kándito-ún ichi yúxé'é. Ko nuu ní kajuña-ná, te tú kuti naún cháa ní kajini-ná nuu. Achí-de. ²⁴ Te cháa kúñá'nu in̄i ve'e ij jín sutú ñá'nu, nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, n̄i kakejá'a-de káyu'ú-de ja má júkuiñi tu'un-ún. ²⁵ Ko n̄i jaa in ñáyivi. Te n̄i kastu'ún-i: Ña'an-ní, te ndé'é-ní. Cháa n̄i kataan-ní vek̄aa, ká'in-de in̄i ve'e ij. Te kastá'an-de tu'un nuu ñáyivi. Achí-i. ²⁶ Yúan-na te n̄i kaja'an cháa kúñá'nu-ún jín ndajá'a. Te ñúkúún vái-de jín apóstol, chi káyu'ú-de kájito-de ñáyivi já kuá'a-i yuu xiní-dé. ²⁷ Te nuu ní jaa-de jín apóstol, te n̄i jani-de cháa-ún in̄i municipio. Te sutu ñá'nu, n̄i xndichí-ún: ²⁸ Á tú ní kastu'ún-rí nuu-ro já má stá'an-ga-ro tú'un cháa jian. Ko vina chi ní ñúu Jerusalén n̄i xndeá-ro sá'an-ro. Te kákuni-ro cháa-ró niñi cháa jian sikí-rí jíná'an-ri, áchí. ²⁹ Ko Pedro jín apóstol, n̄i kaka'an-de: Nini

kuándatu-ná nuu Dios vásá núu táká cháa. ³⁰ Máá Dios ndīyi táa-yo, ni naschakú-ya Jesús, I'a ni kaja'ni máá-ní ja ní kajata kaa-ní-ya jiká cruz. ³¹ I'a yá'a ni nduñá'nu-ya kánchaa-ya íchi ndává'a Dios. Te ni nduu-ya I'a tá'ú tíñu jíin I'a nama yóó, náva'a nakani iní ñayivi ñúu Israel te koo tuká'nu iní-ya núu táká kuachi-i. ³² Te máá-ná jíin Espíritu Santo, kákuu-ná testigo máá-yá nuu táká tu'un yá'a. Chi já'a Dios Espíritu-ya núu táká ñayivi kájanatú nuu-yá. Achí-de. ³³ Te máá-ún, súan ni kajini so'o tu'un yá'a. Te ni kakiti xaan iní. Te ka'ni-ún-de kákuni núu. ³⁴ Ko ío ñn maestro ley, nání-de Gamaliel. Te kúu-de cháa fariseo. Te taká ñayivi, kájatú'ún-i-de. Te ni ndukuiñi-de nuu junta. Te ni tá'ú-de tíñu ná kúxio núu cháa apóstol. ³⁵ Te ni ka'an-de jíin: Róo cháa ñuu Israel, kani va'a iní-ro te nú naún kákuni ro sá'a-ró jíin cháa yá'a. ³⁶ Chi onde sáá ní ndonda Teudas, te áchí-de ja cháa téyí kúu-de. Te ni kataka-i nuu-dé natú'un kuun ciento cháa. Te ni ji'i-de ni sá'a sava-ga cháa. Te taká ja ní kájanatú tu'un ni ka'an-de, ni kajicha nuu kaja'an sáni. ³⁷ Yúan-na te kivi ní ndutútú xiní, te ni ndonda Judas cháa ñuu Galilea. Te ni jaka-de kua'a ñayivi kuángoyo yata-dé. Te suni ni naa cháa-ún. Te taká ñayivi ní kájanatú nuu-dé, ni kajicha nuu-i kaja'an-i. ³⁸ Te vina ná kuá'a-ri consejo róo: Ma ké'é-ga-ro cháa yá'a. Sía-de ná kí'in-de. Chi nú onde chi ñayivi vái tu'un yá'a xí tíñu yá'a, te naa í. ³⁹ Ko nú onde nuu Dios vai, ma kúu kasu-ro. Chi sánaa te natuu ja jíin Dios kájatá'an-ró. Achí-de. ⁴⁰ Te ni kájatú'ún tú'un ni ka'an Gamaliel. Te ni kakana xiní cháa apóstol.

Te *n*_i *k*_a*k*_u*u*_n *y*_u*n*_u *x*_i *s*_u*k*_u*n*₋*d*_e. Te *n*_i *k*_a'*a**n* *x*_a*a**n* *n*_u*u*₋*d*_e *j*_a *m*_a *k*_a'*a**n*-*g*_a-*d*_e *t*_u'*u**n* *j*_i*i**n* *s*_i'*v*_i *J**e**s**u**s*. Te *n*_i *k*_a*s*_i*a*₋*d*_e *k*_a*j*_a'*a**n*-*d*_e. ⁴¹ Te *m*_a*a* *a**p**o**s**t**o**l*, *n*_u*u* *j*_u*n**t**a* *n*_i *k*_e*n**d**a* *k*_o*y*_o-*d*_e *k*_a*j*_a'*a**n*-*d*_e, *k*_a*k*_u*s*_i *i**n*_i-*d*_e *j*_a *n*_i *j*_a*t*_u'*u**n*-*y*_a *k*_a*n**d**o*'*o*-*d*_e *s*_i*k*_i *s*_i'*v*_i-*y*_a. ⁴² Te *i**n*_i *v*_e'*e* *i*_i *j*_i*i**n* *t*_a*k*_a *v*_e'*e*, *t*_u *n*_i *k*_a*j*_u*k*_u*i**n*_i-*d*_e *j*_a *k*_a*s*_t_a'*a**n*-*d*_e *t*_e *k*_a*j*_a*n*_i-*d*_e *t*_u'*u**n* *J**e**s**u**c**r**i**s**t**o*.

6

*J*_a *n*_i *k*_a*j*_a*n*_i-*d*_e *u**s*_i*a* *ch*_a*a* *k*_u*a**t*_i*n*_u

¹ Te *n*_i *n*_d*e**a* *k*_u*a*'*a* *ch*_a*a* *k*_a*s**k*_u*a*'*a*. Te *i**n* *k*_i*v*_i, *t*_e *ch*_a*a* *n*_u*u* *G**r**e**c**i**a*, *n*_i *k*_a*k*_a'*a**n* *s*_o_o-*d*_e *s*_i*k*_i *ch*_a*a* *h**e**b**r**e**o*, *ch*_i *t*_u *n*_i *t*_e*t*_a'*a**n* *i**n* *n*_u_u-*d*_e *s*_t*a**a* *k*_e*e* *n*_a'*a**n* *v**i**u**d**a* *h**o**r**a* *j*_a *s*_a*k*_a-*d*_e *n**d*_i*t*_a'*a**n* *k*_i*v*_i. ² *Y*_u*a**n*-*n**a* *t*_e *m*_a*a* *u**x*_i *u*_u *a**p**o**s**t**o**l*, *n*_i *k*_a*n**a**s**t*_u*t*_u-*d*_e *t*_a*k*_a *ch*_a*a* *k*_a*s**k*_u*a*'*a*, *t*_e *n*_i *k*_a*k*_a'*a**n*-*d*_e: *M*_a *k*_u*u* *j*_u*k*_u*i**n*_i *m*_a*a*-*r*_i *j*_a *k*_a*j*_a*n*_i-*r*_i *t*_u'*u**n* *D**i**o**s*, *t*_e *k*_u*a**t*_i*n*_u-*r*_i *n*_u*u* *m*_e*s**a*. ³ *N*_u*s*_a*a* *t*_e *r*_o_o *n*_a*n*_i, *k*_a*j*_i-*r*_o *u**s*_i*a* *t*_a'*a**n* *m*_a*a*-*r*_o, *ch*_a*a* *v*_a'*a*, *ch*_a*a* *n**d*_i*ch*_i, *ch*_a*a* *k*_a*n*_u'*u**n* *ch*_i*t*_u *E**s**p**ir**i**t*_u *S**a**n**t*_o *n*_a *k*_u*u*-*d*_e. *T*_e *n*_a *ch*_a*a*-*y*_o *t*_i*n*_u *y*_a'*a* *s*_i*k*_i-*d*_e. ⁴ *T*_e *r*_u*u* *j*_i*n*_a'*a**n*-*r*_i, *k*_u*k*_u-*r*_i *j*_i*i**n* *j*_a *k*_a*k*_a*n* *t*_a'*u*-*r*_i, *t*_e *k*_a*n*_i-*r*_i *t*_u'*u**n* *y*_a'*a*. *A**ch*_i-*d*_e. ⁵ *T*_e *t*_u'*u**n* *n*_i *k*_a'*a**n*-*d*_e, *n*_i *k*_a*j*_a*t*_a'*a**n* *i**n*_i *n*_a*y*_i*v*_i *k*_u_a'*a*-*u**n*. *T*_e *n*_i *k*_a*k*_a*j*_i-*i* *E**s**t*_e*b*_a*n*, *ch*_a*a* *k*_a*n**d*_i*j*_a *v*_a'*a* *k*_u*u*-*d*_e. *T*_e *n*_u'*u**n* *ch*_i*t*_u-*d*_e *E**s**p**ir**i**t*_u *S**a**n**t*_o, *j*_i*i**n* *F**e**l**i**p**e*, *j*_i*i**n* *P**r**o**c**o**r**o*, *j*_i*i**n* *N**i**c**a**n**o**r*, *j*_i*i**n* *T**i**m**o**n*, *j*_i*i**n* *P**a**r**m**e**n**a**s*, *j*_i*i**n* *N**i**c**o**l**a**s*, *ch*_a*a* *n*_i *n**a**k*_i'*i**n* *s*_e'*e* *j*_u*d*_i*o* *n*_u*u* *A**n**t**i**o**q**u**a*. ⁶ *T*_a*k*_a *ch*_a*a* *y*_a'*a*, *n*_i *k*_a*j*_a*n*_i-*i* *n*_u*u* *ch*_a*a* *a**p**o**s**t**o**l*. *T*_e *n*_i *k*_a*j*_i*k*_a*n* *t*_a'*u*-*d*_e *t*_e *n*_i *k*_a*x**n**d*_e*e*-*d*_e *n**d*_a'*a*-*d*_e *x*_i*n*_i *ch*_a*a*-*u**n*. ⁷ *T*_e *t*_u'*u**n* *D**i**o**s* *n*_i *j*_i*k*_a *k*_u_a'*a**n*. *T*_e *ch*_a*a* *k*_a*s**k*_u*a*'*a*, *n*_i *k*_a*n**d*_e*a* *x*_a*a**n*-*d*_e *i**n*_i *n*_u*u* *J**e**r**u**s**a**l**e**n*. *T*_e *s*_u*n*_i *k*_u_a'*a* *s*_u*t*_u *n*_i *k*_a*j*_a*t*_u'*u**n*, *t*_e *n*_i *k*_a*k*_a*n**d*_i*j*_a.

Tu'un Esteban

8 Te Esteban, ni chítú ndíi-de jíin fuerza, te ñúkúún ní sá'a-de tiñu ñá'nu xaan jíin tuní nuu táká ñáyivi. 9 Te iní ve'e sinagoga ni kandonda yakú cháa, cháa libertino, jíin cháa ñuu Cirene, jíin cháa ñuu Alejandría, jíin cháa ñuu Cilicia, jíin Asia, ni kastátá'an jíin Esteban. 10 Ko tú ní kákundéé jíin-de, chí ndíchí-de, te suni ni ka'an-de jíin fuerza máá Espíritu. 11 Yúan-na te ni kaská'an yakú cháa ja ní kaka'an: Ni kajini so'o-ná ká'an ndiva'a Esteban siki Moisés jíin siki Dios, áchí. 12 Te súan ni kaská'an-ún ñáyivi, jíin cháa ni kayii, jíin cháa káchaa tutu. Te ni kajinu yuán siki-dé, te ni kakatiin-ún-de kuangoyo jíin-de onde nuu junta. 13 Te ni kajani testigo falso ja ní kaka'an: Chaa yá'a, ndita'an kivi ká'an ndiva'a-de siki vé'e ii yá'a jíin siki ley. 14 Chi ni kajini so'o-ná ká'an-de ja Jesús, cháa ñuu Nazaret, kanu-de ve'e ii yá'a, te nasama-de taninu ni xndóo Moisés nuu-yo. Achí. 15 Yúan-na te taká ja kaxiukú iní municipio, ni kandakoto nuu-dé, te ni kajini ja jito nuu-dé nátu'un nuu in ndajá'a ándívi.

7

Tu'un nijani ndaa Esteban

1 Te máá sutú ñá'nu-ga, ni ka'an jíin-de: Súan kúu náún, áchí. 2 Te máá-de, ni ka'an-de: Táta, ñáni, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní. Máá Dios, I'a ñá'nu, I'a luu, ni kenda-ya núu táa-yo Abraham ná ni kanchaa-de iní ñuu Mesopotamia, onde ná té ki'in-ga-de kunchaa-de iní ñuu Harán núu. 3 Te ni ka'an-ya jíin-de: Kenda iní ñuu-ro jíin má'ñú

tá'an-ró, te ki'in-ro kúnchaa-ro iní ñuu ja stá'an-ri nuu-ro, áchí-ya. ⁴ Yúan-na te ñi kenda-de iní ñuu Caldea. Te ñi kanchaa-de iní ñuu Harán. Te yúan ñi ji'i táa-de. Te ñi sá'a Dios ja ní chaa-de ñuu yá'a nuu káxiukú-ní vina. ⁵ Te tú ní já'a-ya ñú'un-ún kuu ta'u-dé, ni vasté in tí'li. Ko ñi keyu'u-yá ja kuá'a-ya ñú'un-ún nuu-dé onde jín núu táká tata kii nuu-dé, vasa tú ní ío se'e-de sáá. ⁶ Te súan ñi ka'an Dios jín-de: Tata-de kuxiukú jíká-i inga ñuu. Te kuun ciento kua kua tíñu sáni-de-i te xndó'o-de-i. ⁷ Te ñi ka'an Dios: Ko máá-rí, ndonda-ri sikí ñuu nuu kúu-i mozo-ún. Te onde nú ñi kuu-ún, te kenda koyo-i te chiñú'ún-i ruu ichi yá'a. ⁸ Te ñi sá'a-ya contrato jín-de jín tuni ja xiti ndúu-de. Te se'e Abraham ñi kuu Isaac. Te ñi xiti ndúu-de-i nuu uná kivi-í. Te se'e Isaac ñi kuu Jacob, te se'e Jacob ñi kuu ndí'uxi uu máá tata ñuu. ⁹ Te taká tata ñúu-ún, ñi kakukuásún iní-de. Te ñi kaxikó-de José kua'an-i onde ñuu Egipto, Ko Dios ñi jika-ya jín-i. ¹⁰ Te ñi nama-ya-í nuu táká tundó'o ñi ta'an-i. Te ñi kundichí-i. Te Faraón, chaa kuu rey ñuu Egipto, ñi kusii iní-de jín-i ñi sá'a-ya. Te ñi chaa-de gobernador sikí José. Te José, ñi tá'ú-de tíñu nuu ñuu Egipto jín núu vé'e Faraón. ¹¹ Te ñi kii in tama xa'an ní ñuu Egipto jín ní ñuu Canaán. In tundó'o xa'an ní kuu-ún. Te ndiyi táa-yo, tú ní káni'in-dé ja kée-dé jíná'an-de. ¹² Te ñi jini tu'un Jacob ja ío trigo onde ñuu Egipto. Te ñi tájí-de táa-yo ní kaja'an-de vuelta in. ¹³ Te ja vuelta uu, ñi kanakuni ñani José nuu-dé ja máá-de kuu. Te suni ñi stá'an José ñani-de nuu Faraón. ¹⁴ Te José, ñi tájí-de chaa kaja'an ja ní kana-de xini táa-de Jacob kii-de jín

táká tá'an-de. Ió unī xiko xia'un-i. ¹⁵ Súan nī kuun Jacob kua'an-de onde ñuu Egipto. Te yúan nī jī'i-de jíin táká tatá ñúu-yo. ¹⁶ Te cháa-ún, nī kanaja'a-de káno'on-de onde ñuu Siquem. Te nī kayuji-de inī ve'e añú ja jíin plata nī jaan Abraham nuu sé'e Hamor ñuu Siquem. ¹⁷ Ko nī kuyani kivī ní keyu'u Dios nuu Abraham. Te ñayivi-ún, nī ndea-i. Te nī kukua'a-í inī ñuu Egipto. ¹⁸ Te nī kuu kuia. Te nī nukuiñi inga rey inī ñuu Egipto ja tú játú'un-de tu'un José. ¹⁹ Te rey-ún, nī xndá'ú-de ñayivi ñúu-yo, nī sándiva'a-de jíin táa-yo, ja fuerza ná skána-de se'e-de kuu-i. ²⁰ Te kuia-ún nī kaku Moisés. Te nī kusii inī Dios jíin-i. Te unī yoq ní ja'nu-i inī ve'e táa-i. ²¹ Te náa-i, nī skána-ña-í. Te nī naki'in sesíí Faraón-ún-i. Te nī skuá'nu-ña-í nátu'un se'e máa-ña. ²² Te nī kutu'a Moisés taká tu'un ndichí ñuu Egipto. Te ñá'nu xaan ní kuu-de jíin táká tu'un ká'an-de jíin táká tiñu sá'a-de. ²³ Te nuu úu xiko kuia-de, te nī kusii inī-de kinde'é-de taká ñani-de ja kákuu se'e Israel. ²⁴ Te nī jini-de nuu in cháa Egipto ja sándiva'a jíin in cháa Israel. Te nī stují-dé cháa Egipto-ún, te súan nī nama-de ñani nda'ú-de. ²⁵ Ko máa-de, jáni inī-de ja júku'un inī taká ñani-de ja Dios nī tájí-yá-de ja náma-de ñani-de núú. Ko máa ñani-de, tú ní kájuku'un kuti inī. ²⁶ Te inga kivī xían-ún, suni nī jini-de nuu úu cháa kájatá'an. Te nī jaa-de. Te nī ka'an-de jíin já ná júkuiñi: Súchi, naja kásá'a ndiva'a-ró jíin tá'an-ró. Chi ñani-ro kánakuni tá'an-ró. Achí-de. ²⁷ Ko máa cháa já'a ta'u tá'an-ún, nī chujíki-de Moisés. Te nī ka'an-de: Ndéja ní jani róo ja kúñá'nu-ró te sándaa-ro tíñu-ri jíiná'an-ri. ²⁸ Te suni kuní-ro ká'ni-ro rúu nátu'un

n̄i ja'ni-ro cháa ñuu Egipto iku náún. Achí-de jín Moisés. ²⁹ Te tu'un yá'a n̄i jini so'o Moisés. Te n̄i jinu-de kua'an-de. Te jíká ní ncha-de onde ñuu Madián. Te yúan n̄i skáku ñasíí-de uu se'e yíi. ³⁰ Te n̄i jinu tuku uu xiko kuia. Yúan-na te ñn ndajá'a ándíví, n̄i kenda-ya núu-dé onde nuu ñú'un té'é yúku Sinaí, ma'ñú ñn yuku kayú yáá ñú'un n̄i kenda-ya. ³¹ Yúan-na te Moisés, ndé'é-de, te náa iní-de ja ní jini-de ñu'un-ún. Te n̄i kandita-de náv'a kuni-de nuu. Te n̄i ka'an máá Tatá-yo Dios jín-de: ³² Máá-rí kúu Dios ndiyi táa-ro, Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko Moisés, kisi-i-de, te tú ní chúndéé iní-de ndé'é-de nuu. ³³ Te máá Tatá Dios, n̄i kachi-ya jín-de: Kiñi'in ndijan-ro já'a-ro. Chi nuu kándi-ro jián, ñu'un íi kúu. ³⁴ A n̄i jini-ri ja sé'e-ri ká'in-i iní ñuu Egipto, xa'an kándo'o-i. Te suni jini so'o-ri ja kánde'e ndá'ú-i. Te n̄i kuun-ri vai-ri ja náma-ri-i jíná'an-i. Te vina, ña'an yá'a núsáá. Te ná tájí-rí róo ki'in-ro onde ñuu Egipto. Achí-ya jín-de. ³⁵ Núsáá te Moisés yá'a, vasa a n̄i kaské'ichi-i-de te vasa n̄i kaka'an-i: Ndéja ní jani róo ja kúñá'nu-ró siki-rí, te sánda-ro tíñu-ri, n̄i achi-i jín-de. Ko Dios, n̄i tájí-yá-de kua'an-de ja tá'ú-de tíñu nuu-í te nama-de-i. Te ndajá'a-yá ja ní kenda nuu-dé nuu yukú-ún, suni n̄i chindéé ní chituu-ya-dé. ³⁶ Te chaá yá'a, n̄i ndiñi'in-de-i jíná'an-i iní ñuu yúan, te n̄i sá'a-de kua'a tíñu ñá'nu, jín táká tuni iní ñuu Egipto, jín núu mar kuá'á, jín núu ñú'un té'é, uu xiko kuia. ³⁷ Chaá yá'a kúu Moisés ja ní ka'an jín táká se'e Israel: Ma'ñú táká ñani-ro, nukuiñi ñn chaá kani tu'un máá Tatá-ro Dios sá'a-ya nátu'un

ruu. Te nuu cháa-ún kuni ná'in-ró tú'un ka'an-de. Achí. ³⁸ Chaa-ún kúu chaa ni kandee jín tíku'ni ndiyi táa-yo onde nuu ñú'un té'é. Te ni ka'an in ndajá'a-ya jín-de xini yúku Sinaí, te ni ni'in-dé tu'un ndasa kuchaku-yo. Te ni jani-de tu'un-ún nuu-yo. ³⁹ Ko ndiyi táa-yo, tú ní kákuni-de kuan-datú-de nuu cháa-ún, chi sasua ni kaské'ichi-de chaa. Te ni kakusín iní-de, no'on-de ñuu Egipto kákuni-de núú. ⁴⁰ Te ni kaka'an-de jín Aarón: Sáva'a tini-ro I'a ná kúxnúú núu-yo. Chi chaa Moisés, ja ní kiñi'in-de yóo iní ñuu Egipto vai-yó, tú kájiní-yo ñún ní ta'an-de. Achí. ⁴¹ Yúan-na te ni kasá'a-de in chelu. Te nuu ndosó-ún ni kasoko-dé kiti. Te ni kakusi iní-de jín tíñu ni kasá'a-de jín ndá'a-dé. ⁴² Te Dios, ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya. Te ni xndóo-ya-dé ná kuátíñu-de nuu tíñuú xini ándiví, natú'un yóso núu tutú chaa ni kajani tu'un Dios onde sáa: Róo ñayivi Israel, a ni kaja'ni-ro kiti núu-rí uu xiko kua nuu ñú'un té'é náún. ⁴³ Túu, chi sasua ni kajani-ró vé'e kuii ndosó Moloc jín tíñuú xini máa Renfán, ndoso ja ní kasá'a máa-ró já chíñú-ún-ró. Ja yúan ná sjá'a-ri róo ki'in-ro onde yata ñuu Babilonia, áchí-ya. ⁴⁴ Ndiyi táa-yo, onde ñu'un té'é ní kañava'a-de ve'e ñii Dios, natú'un ni tá'u Dios tíñu nuu Moisés ja súan sá'a-de ve'e-ún, natú'un muestra ni jini-de. ⁴⁵ Sáa chi jín fuerza Dios ni kaskúnu ndiyi táa-yo ñayivi sín nación ja ní katín máa-i ñuu yá'a. Yúan-na te jín Josué ni kivi koyo-de iní lugar máa-i, ni kakinchaka-de ve'e ñii-ún ni kendo yá'a onde kivi David. ⁴⁶ Te David, ni kusí iní Dios jín-de. Te ni jikan-de ja ná sáva'a-de in ve'e kuu Dios Jacob. ⁴⁷ Ko

Salomón, ní sá'a-de in ve'e máá-yá. ⁴⁸ Ko I'a ñá'nu-ún, tú ncháá-ya iní ve'e kásá'a cháa, nátu'un ní ka'an cháa janí tu'un-ya onde sáa: ⁴⁹ Andíví kúu silla káncháa-ri, te tá'ú-rí tiñu. Ñuyívi kúu teyu nuu káxndíi ja'a-rí. Ndasá koo ve'e kani-ró kúncháa-ri núsáá. Xí ndénu kúu nuu ndétatú-ri. ⁵⁰ Á tú ní sá'a ndí'i-ri ndatíñu yá'a, áchí máá Tatá Dios. ⁵¹ Xaan kákujá'a iní-ní. Tú kákandíja iní añú-ní te xaan só'ó-ní. Chí nene kájasu-ní nuu Espíritu Santo, nátu'un ní kasá'a ndíyi táa-ní onde aná'an. ⁵² Ió in cháa ní kajani tu'un-ya onde sáa ja tú ní káchindikín táa-ní-de náún. Chí táa-ní, a ní kaja'ni-dé cháa kájani tu'un ja kú máá I'a ndaa núú. Te I'a-ún, a ní kanastúu-ní-ya te ní kaja'ni-ní-ya. ⁵³ Ko máá-ní, tú ní káskíkuu-ní, vasa ndajá'a máá-yá, ní kajani-ya ley nuu-ní. Achí Esteban. ⁵⁴ Taká tu'un yá'a ní kajini so'o. Te ní kata'u'u iní. Te kánakaji ñíi yú'u kájito Esteban. ⁵⁵ Ko máá Esteban, ní kútú-de Espíritu Santo. Te ní ndakoto-de ichi ándíví. Te ní jiní-de ja ndíi ncháa nuu káncháa Dios. Te Jesús, kándii-ya íchi ndává'a Dios. ⁵⁶ Te ní ka'an-de: Vina te ndé'é-rí ja núña andíví. Te ndé'é-rí nuu máá Sé'e cháa kándii-ya íchi ndává'a Dios. Achí-de. ⁵⁷ Yúan-na te ní kákana kó'ó. Te ní kajasu so'o. Te in jínu-ni ní kándonda vaá sikí Esteban. ⁵⁸ Te ní kákiñi'in Esteban kua'an jíin-de onde yu'u ñúu. Te ní káskána tikachí. Te ní kaja'a yuu xiní-dé. Te ñayívi kánde'é, ní kachúkú-i tikachí-ún nuu já'a in cháa súchí nání Saulo. ⁵⁹ Te nini kájoto yuu xiní Esteban, te ní ka'an nda'ú Esteban jíin máá Jító'o-yo: Táta Jesús, naki'in-ní añú-ná vina, áchí-de. ⁶⁰ Te ní jukuiñi jíití-de. Te ní

ka'an jaa-de: Táta, ma chí'i-ní cuenta kuachi yá'a sikí-í jíná'an-i, áchí-de. Súan nī ka'an-de tu'un yá'a, te nī jī'i-ni-de.

8

Jā ní chindikīn Saulo tiku'nī kándija

¹ Te Saulo, nī jatú'ún-de jā ní jī'i Esteban. Te kivi-ún nī kejá'á káchindikīn xaan-í tiku'nī kándija inī ñuu Jerusalén. Te tiku'nī-ún, nī kajicha nū-u kája'an-i ní ndáñúu Judea jín ndáñúu Samaria. Ko cháa apóstol chí túu. ² Te cháa káchiñú'ún Dios, nī kajachindūji-de Esteban. Te nī kande'e xaan-dé jā ní naa Esteban. ³ Ko Saulo, chí xnáa-dé tiku'nī kándija kuní-de. Te kivi-de ndita'an ve'e. Te ñú'un-de cháa, ña'an, táan-dé-i vekaa.

Jā ní jika tu'un Dios inī ñuu Samaria

⁴ Te taká ñayivi ní kajicha nūu-ún, kája'an-i taká ñuu kájani-i tu'un Dios. ⁵ Te Felipe, nī kuun-de kua'an-de ñuu Samaria. Te yúan nī jani-de tu'un Cristo nuu ñáyivi. ⁶ Te taká ñayivi-ún, nī kachu'un inī-i taká tu'un jā ní ka'an Felipe jín-i. Te nī kajini so'o-i, te nī kajini-i taká tuni nī sá'a-de. ⁷ Chí inī kua'a ñáyivi ní kiñi'in-de tachī kīni. Te nī kenda-ún kákana kó'ó kája'an. Te tini cháa nī kuyúnú jín cháa rengo, nī kanduva'a-de. ⁸ Te nī kakusi xáan iní ñayivi ñuu-ún. ⁹ Te inī ñuu-ún nī io in cháa nání Simón. Te cháa-ún, cháa ñavá'a kúu-de. Te xaan kánaa iní ñayivi ñuu Samaria kánde'é-i. Te nī ka'an-de jā in cháa ñá'nu xaan kúu máa-de. ¹⁰ Te ñayivi, xaan vá'a kachu'un inī-i tu'un ká'an-de onde suchí lúlí te onde cháa ñá'nu.

Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a xaan yí'i fuerza Dios ñá'nu ini-de. ¹¹ Te káchu'un ini-i tu'un ká'an-de, chi xaan káni kiví ní sá'a-de tiñu ñavá'a nuu-í, ni kanaa ini-i kánde'é-i. ¹² Ko nuu-í ni jani Felipe tu'un va'a ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, jín tú'un sí'ví Jesucristo. Yúan-na te ni kaandíja-i. Te ni kajanducha-í kúu chaa kúu ña'an. ¹³ Te máa Simón, suni ni kandíja-de, ni janducha-dé. Te ni jika kuu-de jín Felipe, ndé'é-de ja sá'a Felipe taká tuni jín taká tiñu ña'nu. Te ni kee nuu-dé kándij-de. ¹⁴ Te chaa apóstol ká'jin-de ini ñuu Jerusalén, ni kajini tu'un-de ja ñayivi ñuu Samaria, ni kajatá'ú-i tu'un Dios. Te ni katáji-de Pedro jín Juan kája'an-de yúan. ¹⁵ Te ni jakoyo chaa-ún. Te ni kajikan ta'u-dé ja'a ñayivi-ún, nava'a ná ní'in-í Espíritu Santo jíná'an-i. ¹⁶ Chi té cha'an-ga kii-ya sikí ní in-i. Chi máni ni kajanducha-í jín sí'ví Jesús. ¹⁷ Yúan-na te ni kachaa-de nda'a-dé xini-í jíná'an-i te ni chaa Espíritu Santo siki-í. ¹⁸ Te ni jini Simón ja súan kachaa apóstol nda'a-dé xini ñayivi-ún, te ja'a-ya Espíritu Santo nuu-í. Te ku'a-de xu'ún núu apóstol kuní-de núu. ¹⁹ Te ni ka'an-de: Suni kuní-ná ja kuá'a-ní fuerza yá'a nuu-ná nava'a nani ñayivi xndée-ná nda'a-ná xini-í, te chaa Espíritu Santo siki-í, áchí-de. ²⁰ Yúan-na te ni kachi Pedro jín-de: Xu'ún-ró ná náa jín-ró, chi jáni ini-ro ja jín xu'ún kúu kuaan-ró tá'u ja'a Dios. ²¹ Tú cuenta-ro ni tú ta'u-ro ja kúndij-ro sikí tíñu yá'a, chi tú íó nda ini añú-ro núu Dios. ²² Núsáa te nakani ini-ro sikí kuáchi-ró yá'a. Te nandakan ta'u-ro núu Dios, sanaa te sá'a-ya túká'nu ini-ya núu kuáchi ñú'un ini-ro. ²³ Chi jini-ri ja xaan kújá'a ini-ro

núu-yá. Te máni kuachi t̄in róó. Achí Pedro jíin-de.
 24 Yúan-na te n̄i ka'an Simón jíin-de: Kakan ta'u
 máá-ró já'a-rí nuu máá Jító'o-yo náva'a ni in̄ tu'un
 ká'an-ro jián ma k̄i siki-rí, áchí-de. 25 Te máá-de,
 n̄i kaka'an ndaa-de. Te n̄i kajani-de tu'un Dios. Te
 n̄i kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén. Te
 kua'a-gá ndañúu Samaria kájani-de tu'un va'a.

Felipe jíin cháa eunuco

26 Te in̄ ndajá'a máá Tatá Dios, n̄i ka'an-ya jíin
 Felipe: Ndukuiñi te ki'in-ro íchi sur, ichi já kenda
 in̄i ñuu Jerusalén, ja kúun kua'an onde ñuu Gaza.
 Achí-ya. Te yúan chi ñu'un té'é kúu. 27 Yúan-na
 te n̄i ndukuiñi Felipe kua'an-de. Te n̄i kenda-ni
 in̄ cháa eunuco etíope. Te cháa-ún játíñu-de
 nuu reina etíope, nání-ña Candace. Te in̄ gob-
 ernador kúu-de. Te suni ndíto-de yaka xu'ún-ña.
 Te n̄i kii-de ñuu Jerusalén, n̄i kichiñú'ún-de Dios.
 28 Te kuano'on-dé kanchaa-de nuu carreta-de. Te
 ká'u-de tutu n̄i chaa Isaías cháa n̄i jani tu'un Dios
 onde sáá. 29 Te máá Espíritu n̄i ka'an-ya jíin Fe-
 lipe: Kuá'an te kita'an-ro carreta-ún. 30 Te Felipe,
 n̄i kundéé-de n̄i jaá-de. Te n̄i jini so'o-de ká'u
 cháa-ún tutu ja ní chaa Isaías onde sáá. Te n̄i jika
 tu'ún-de cháa-ún: Á júku'un in̄i-ní naún ká'u-ní xí
 túu. Achí-de. 31 Te máá eunuco, n̄i ka'an-de jíin
 Felipe: Te ndasa juku'un in̄i-ná te nú tú stá'an in̄
 cháa nuu-ná, áchí-de. Te n̄i ka'an nda'ú-de ja ná
 káa Felipe nuu carreta-de te kunchaa-de jíin-de.
 32 Te nuu ká'u-de tutu ij-ún n̄i ka'an tu'un yá'a:
 Nátu'un in̄ ri ja kuá'an-ti kúu-ti, súan n̄i ja'an-ya.
 Te nátu'un in̄ lélú sété tú ndé'e-ti, suni súan tú ní
 ká'an kuti-yá. 33 Te hora n̄i kuka nuu-yá, tú ní

sándaḗ va'a-i jíín-yá. Ndasá koo tu'un tata-ya, chí nḗ jíi-yá iní ñuyívi yá'a. Achí. ³⁴ Yúan-na te cháa eunuco-ún, nḗ ka'an-de: Cháa nḗ jani tu'un yá'a, ndé sikḗ cháa ká'an-de. Sikḗ máá-de xí sikḗ ingá cháa, áchí-de jíín Felipe. ³⁵ Yúan-na te Felipe, nḗ kejá'a-de ká'an-de. Te jíín tú'un ká'an tutu ḡ-ún nḗ jani-de tu'un va'a Jesús nuu cháa-ún. ³⁶ Te nini kája'an-de ichi-ún, te nḗ jakoyo-de ḡn nuu ñú'un nducha. Te nḗ ka'an cháa eunuco: Yá'a ñú'un nducha. Á tú kuu kuanducha-ná, xí ndéja jasú. Achí-de. ³⁷ Te nḗ kachí Felipe: Nú kándíja-ní onde jíín iní jíín añú-ní, te kuu, áchí-de. Te nḗ ka'an eunuco: Kándíja-ná ja Jesucristo kúu máá Sé'e Dios, áchí-de. ³⁸ Te nḗ tá'ú-de tiñu nḗ jukuiñi carreta. Te nḗ kanuu ndendúú-de kája'an-de nuu ñú'un nducha yúan. Te nḗ skuánducha Felipe cháa eunuco. ³⁹ Te nuu ní kanana-de inḗ nducha, te Espíritu máá Tatá Dios, nḗ chaxio-ni-ya Felipe kua'an-de. Te cháa eunuco, tuká ní jiní-de nuu Felipe. Te nḗ ki'in-de ichi kuáno'on-dé. Te kúsiḡ iní-de. ⁴⁰ Ko Felipe, nḗ ndenda-de onde ñuu Azoto. Te nini já'a-de kua'an-de, te jáni-de tu'un va'a-ya táká ñuu. Te vása ní ja-de ñuu Cesarea.

9

Ja ní nakani inḗ Saulo

¹ Te Saulo, nákata-de ja ndón-da-de ka'ni-dé taká cháa káskuá'a tu'un máá Jító'o-yo. Te nḗ ja-de nuu sutú kúñá'nu-ga. ² Te nḗ jikan-de tutu nuu cháa-ún ja kí'in-de taká ve'e sinagoga ñuu Damasco, náva'a katḡn-de sava cháa xí ñá'an já ká'jin sikḗ tú'un-ya. Te ku'ni-de ñayivi-ún kunchaka-de-i

kii-de jíin-i ñuu Jerusalén kuní-de. ³ Te n̄i ki'in-de ichi kuá'an-de. Te n̄i kuyani-de ñuu Damasco. Te sánaa-ní te n̄i ndii ncháa-ni níí núu-dé onde andíví. ⁴ Te n̄i ndua-ni-de nuu ñú'un. Te n̄i jini so'o-de ká'an ñin tu'un jíin-de: Saulo, Saulo, naja chindikín-ro rúu. Achí. ⁵ Te máa-de, n̄i ka'an-de: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-de. Te n̄i kachí-ya jíin-de: Máa-rí kúu Jesús ja chindikín-ro rúu. Xaan yí kúu ja kuañú yátá-ró punta gar-rocha. Achí-ya. ⁶ Te máa-de, kisi-i-de, chí yú'ú-de. Te n̄i ka'an-de: Táta, naún sá'a-ná kuní-ní, áchí-de. Te máa Jító'o-yo, n̄i kachí-ya jíin-de: Ndukoo, te kivi-ró iní ñuu. Te yúan ni'in-ro tú'un ndasa sá'a-ró. Achí-ya. ⁷ Te cháa kája'an jíin Saulo, n̄i kajukuiñi-de kákee nuu-dé kánde'é-de. Chi n̄i kajini so'o ndija-de ní'in, ko tú ní kajini-de nuu ní ñin cháa ká'an. ⁸ Yúan-na te n̄i ndukoo Saulo nuu ñú'un. Te n̄i ndakoto-de. Ko tú ni ñin nuu ní jini-de. Te káñin cháa-ún nda'a-dé kája'an-de jíin-de. Te n̄i kaskívi-de Saulo iní ñuu Damasco. ⁹ Te yúan n̄i kanchaa-de uní kivi. Te tú ní kúu kuti ndé'é-de, ni tú ní yéé-dé staa, ni tú ní jí'i-de nducha.

Saulo iní ñuu Damasco

¹⁰ Te n̄i io ñin cháa skuá'a tu'un-ya ñuu Damasco nání-de Ananías, te jíin jáni n̄i ka'an máa Jító'o-yo jíin-de: Ananías, áchí-ya. Te máa-de, n̄i ka'an-de jíin-ya: Táta, yá'a kanchaa-ná, áchí-de. ¹¹ Te n̄i ka'an máa Jító'o-yo jíin-de: Ndukuiñi te ki'in-ro íchi yá'ya ja nání derecha. Te iní ve'e Judas ná ndúkú-ró ñin cháa nání Saulo ñuu Tarso, chi jandáa jikán ta'u-dé. ¹² Te skóto jani-de ja ñin cháa nání Ananías,

kívi-de te cháa nda'a xini-dé, náva'a ndundijin nduchi-dé. Achí-ya. ¹³ Yúan-na te ni ka'an Ananías: Táta, a ni jini tu'un-ná siki cháa yúan ja xa'an sá'a ndiva'a-de jín ñayivi ndóo-ni ini ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te vina ni cha-a-de yá'a ndiso-de tiñu sutu ñá'nu, náva'a katin-de taká ñayivi kachiñú'un-i ní, te taan-dé-i vekaa. Achí-de. ¹⁵ Te máa Jító'o-yo, ni ka'an-ya jín-de: Kuá'an, chi cha-a ni kaji máa-rí kúu cha-a jan, náva'a ná kani-de tu'un-ri ki'in-de ní núu ñayivi sñn nación, ní núu rey, jín ní núu taká ñayivi ñuu Israel. ¹⁶ Chi stá'an-ri nuu-dé ja kánúu ndó'o-de kua'a xa'an túndó'o siki sí'ví-rí. Achí-ya. ¹⁷ Yúan-na te kua'an Ananías. Te ni kivi-de ini ve'e-ún. Te ni xndée-de nda'a-dé xini Saulo. Te ni ka'an-de: Náni, Saulo. Máa Jító'o-yo Jesús, I'a ni kenda nuu-ro íchi vái-ró, ni táji-yá ruu vai-ri nuu-ro náva'a ná ndundijin nduchi-ro, te ná kútú-ró Espíritu Santo. Achí-de. ¹⁸ Te ni koyo-ni natu'un soq yúndúchi-dé. Te ni ndundijin nduchi-dé. Te ni ndukuiñi-de. Te ni janducha-dé. ¹⁹ Yúan-na te ni nakee-dé staa. Te ni nani'in ini-de. Te ni kendo Saulo yaku kivi jín cháa kaskuá'a ja kaxiukú-de ini ñuu Damasco. ²⁰ Te ni keja'á-ni-de jani-de tu'un Jesucristo ini ve'e sinagoga, áchí-de ja I'a yá'a kúu-ya Sé'e Dios. ²¹ Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un ká'an-de, ni kakee nuu-í kande'é-i. Te ni kaka'an-i: Á nasu cháa yá'a xa'an sá'a ndiva'a-de jín taká ñayivi kándaku ñi'in sí'ví-yá yá'a núu. Te ja yúan ní cha-a-de yá'a, ku'ni-de preso no'on-de jín-i nuu sutu ñá'nu núu. Achí-i. ²² Ko Saulo, ví'í-gá ni ndúkú ndée-de ni sáká núu-de xini cháa judío kaxiukú ini ñuu Damasco,

ká'an téyíi-de ja Jesús kúu Cristo. ²³ Te n̄i kuu-ga k̄iv̄i. Te cháa judío, n̄i kanat̄in tu'un tá'an-de ja ká'ni-dé Saulo. ²⁴ Ko Saulo, n̄i ni'in-dé tu'un ja súan n̄i kandaṭu'ún cháa-ún. Te máá cháa judío ndúú ñúú-ni kájito yu'u-dé ichi núu kenda yuxé'é ñúu ja ká'ni-dé Saulo núu. ²⁵ Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-de, n̄i k̄aki'in-de Saulo akuáa. Te in̄i in̄i j̄ika n̄i kaskúun-de cháa j̄ika in̄i nama ñúu-ún.

Saulo in̄i ñuu Jerusalén

²⁶ Te nuu ní najaa-de ñuu Jerusalén, te kuni-de naketá'an-de jíin cháa káskuá'a-ún. Ko máá cháa-ún, n̄i kayu'ú-de n̄i kajito-de Saulo, ch̄i tú ní kákandíja-de ja cháa skuá'a kúu Saulo. ²⁷ Ko Bernabé, n̄i jaka-de kua'an jíin-de nuu cháa kákuu apóstol. Te n̄i jani-de tu'un nuu cháa-ún ndasa n̄i jin̄i Saulo nuu máá Jító'o-yo íchi kuá'an-de, te n̄i ka'an-ya jíin-de, jíin ndasa n̄i chundéé iní Saulo n̄i ka'an téyíi-de tu'un Jesús in̄i ñuu Damasco. ²⁸ Te ndénda-de ndívi-de ñuu Jerusalén jíin cháa kákandíja yúan. ²⁹ Te n̄i jani téyíi-de tu'un máá Jító'o-yo. Te n̄i státá'an-de jíin cháa judío ñuu Grecia. Ko máá cháa-ún, kákuñi-de ka'ni-dé Saulo. ³⁰ Te n̄i kajini tu'un taká ñani. Te n̄i kachu'un íchí-de Saulo onde ñuu Cesarea. Te yúan n̄i katájí-de Saulo kuano'on-dé onde ñuu Tarso. ³¹ Te tikun̄i kákandíja n̄i iní ñuu Judea, jíin ñúu Galilea, jíin ñúu Samaria, tuká ní káchindik̄in-de-i. Te n̄i ja'nu-ga-i jíin tú'un. Te n̄i kachiñú'ún-i máá Jító'o-yo. Te n̄i kandundéé iní-i n̄i sá'a Espiritu Santo. Te n̄i ndea-ga-i.

Ja ní nduva'a Eneas

³² Te Pedro, jíka kuu-de nuu-í taká lado. Te suni ni ja'an-de nuu ñáyivi ndóo ini ñuu Lida. ³³ Te yúan ni jini-de nuu ñn chaá nání Eneas, ja ní kuu una kuia káa-de jito, chi ni kuyúnú-de. ³⁴ Te ni kachi Pedro jíin-de: Eneas, Jesucristo ná násáva'a-ya róo. Ndukoo, te natuu-ro jito-ró. Achí-de. Te ni ndukoo-ni chaá-ún. ³⁵ Te ni kajini taká ñáyivi káxiukú ñuu Lida jíin ñuu Sarón. Te ni kanaxió káva ini-i nuu máá Jító'o-yo.

Ja ní nachaku Dorcas

³⁶ Te suni ni io ñn ña'an skuá'a ini ñuu Jope, nání-ña Tabita, ja kuní ka'an nuu yú'u griego, Dorcas. Ña'an yá'a, xaan ní sá'a-ña tínu va'a jíin caridad. ³⁷ Te kivi-ún ni ku'u-ña. Te ni ji'i-ña. Te ni ndi'i ni nasándoo-de ña'an-ún. Te ni jakin-de-ña ñn ini ve'e. ³⁸ Te ñuu Lida, yani kánchaá jíin ñuu Jope. Te chaá káskuá'a-ún, ni kajini tu'un-de ja kánchaá Pedro yúan. Te ni katáji-de uu chaá kuaka'an nda'ú jíin Pedro: Ma kúkuéé-ni te chaá-ni nuu-ná, áchí-de. ³⁹ Yúan-na te ni ndukuiñi Pedro kua'an-de jíin-de. Te nuu ní jaá-de, ni kajaka-de Pedro kua'an-de jíin-de ini ve'e-ún. Te yúan, taká ña'an viuda, ni kajikó ndúu-ña-dé kánde'e-ña. Te kástá'an-ña táká su'nu jíin táká tikachí ní sá'a Dorcas ná ni kanchaa-ña jíin-ña jíná'an-ña núú. ⁴⁰ Yúan-na te Pedro, ni jacha ndi'i-de ñáyivi-ún kája'an-i yata vé'e. Te ni jukuiñi jíi-de. Te ni jikan ta'u-dé. Te ni naxió kóto-de ichi núú kátúu ndíyi-ún. Te ni ka'an-de: Tabita, ndukoo, áchí-de. Te máá-ña, ni ndakoto-ni-ña. Te ni jini-ña núú Pedro. Te ni ndukoo-ni-ña. ⁴¹ Te

máa-de, n̄i t̄in-de nda'a-ñá. Te n̄i xndúkuiñi-de-ña. Yúan-na te n̄i kana-de xin̄i ñáyiv̄i ndóo jín viuda. Te n̄i stá'an-de-ña já á chakú-ña. ⁴² Te tiñu yá'a n̄i jich̄a tu'un n̄í ñúu Jope kua'an. Te kua'a ñáyiv̄i, n̄i kakand̄ija-i nuu máá Jító'o-yo. ⁴³ Te Pedro, kua'a k̄iv̄i ní kendoo-de in̄i ñuu Jope, kánchaa-de ve'e ñin cháa curtidor nání Simón.

10

Pedro jín Cornelio

¹ Te in̄i ñuu Cesarea n̄i io ñin cháa nání Cornelio, n̄i kuu-de capitán, n̄i t̄in-de soldado nání Italiana. ² Chaa chíñú'ún vá'a Dios kúu-de onde jín n̄í vé'e-de. Te bueno sá'a-de caridad nuu táká ñayiv̄i. Te nene jikán ta'u-de nuu Dios. ³ Te cháa yá'a, n̄i skóto-ya-dé nátu'un ka'un̄i aini. Te n̄i jin̄i-de nuu ñin ndajá'a máá Dios n̄i k̄iv̄i-ya núu kánchaa-de. Te n̄i ka'an-ya jín-de: Cornelio, ách̄i-ya. ⁴ Te máa-de, n̄i ndakoto-de nuu-yá. Te yú'ú-de. Te n̄i ka'an-de: Naún kuní-ní Táta, ách̄i-de. Te n̄i kach̄i-ya jín-de: A n̄i jin̄i Dios ndasa jikán ta'u-ro jín já sá'a-ró caridad. ⁵ Vina te táji-ró úu cháa ná kí'in-de ñuu Jope. Te kana-ró xin̄i Simón ná kí-de, te cháa-ún, nání-de Pedro. ⁶ Ncháá núu-de ve'e ñin cháa nání Simón curtidor, já ncháá ve'e-de yan̄i yundúcha mar. Te máa-de kastu'ún núu-ro ndéja kánúú sá'a-ró. Ach̄i-ya. ⁷ Te ndajá'a ní ka'an jín Cornelio, a kua'an-ya. Te n̄i kana-de xin̄i úu mozo-de jín xin̄i ñin soldado já játíñu kútu núu-dé. ⁸ Te onde n̄i ndi'i n̄i nakani-de taká tu'un nuu mozo-ún, te n̄i táji-de mozo kája'an onde ñuu Jope. ⁹ Te inga k̄iv̄i xían-ún, kájika-i kája'an-i. Te

n̄i k̄akuyani-i ñūu-ún. Te Pedro, ná ka'ux̄i ūu n̄i
 kaa-de xini vé'e ja kakán ta'u-dé. ¹⁰ Te n̄i chaa
 soko ch̄ii-de. Te n̄i kuni-de kee-dé staa. Ko nini
 kásatu'a-ña-ún, te n̄i skóto-ya-dé. ¹¹ Te n̄i jini-de
 núña andíví. Te ñn bul̄to nátu'un ñn sa'ma kuítá
 já nú'n̄i ndíkúun punta, n̄i kuun vai nuu ñú'un ní
 skóto-ya-dé. ¹² Te in̄i-ún káñu'un taká kit̄i kúun
 ndá'a íó nuu ñú'un yá'a, jíin kóo, jíin taká tisaa
 andíví. ¹³ Te n̄i jini so'o-de ñn tu'un n̄i ka'an:
 Pedro, ndukuiñi, te ka'ni-ro, te kee-ro, áchí. ¹⁴ Ko
 Pedro, n̄i ka'an-de: Ma kúu Táta, ch̄i té kee-gá-ná
 kuñu chá'an ni ja tú íó ndoo, áchí-de. ¹⁵ Te n̄i
 ka'an tuku jíin-de vuelta uu: Ja ní sándoo Dios,
 ma skúnání-ró kuñu chá'an, áchí. ¹⁶ Te tu'un yá'a
 n̄i kii un̄i vuelta nuu-dé. Te sa'ma kuítá-ún, n̄i
 ndaa kuano'on andíví. ¹⁷ Te nini kánchaa Pedro jáni
 in̄i-de naún kúu ja ní jini-de-ún, te n̄i jakoyo mozo
 n̄i táji Cornelio kua'an, kájika tu'un-i ve'e Simón
 onde n̄i jakoyo-i yuxé'é cháa-ún. ¹⁸ Te n̄i kaka'an
 jaa-i. Te n̄i kajika tu'un-i nú yúan ncháá ñn chaa
 nání Simón, te ío inga sí'ví-de nání-de Pedro. ¹⁹ Te
 nini kánchaa Pedro nákani in̄i-de nú naún kúu ja ní
 jini-de-ún, te n̄i ka'an máa Espiritu jíin-de: N̄i chaa
 un̄i mozo kánandúkú-i róo. ²⁰ Ndukuiñi, te nuu-ró.
 Te ma yú'ú-ro kí'in-ro jíin-i. Ch̄i máa-rí, n̄i táji-rí-i
 vai-i, áchí-ya. ²¹ Yúan-na te Pedro, n̄i nuu-de nuu
 mozo n̄i táji Cornelio. Te n̄i ka'an-de: Amigo,
 máa-rí kúu chaa kánandúkú-ró. Ndé siki kúu ja vái
 koyo-ró núu-rí núsáá, áchí-de. ²² Te máa mozo-ún,
 n̄i kaka'an-i: Cornelio, chaa capitán, chaa ndaa,
 chaa chíñú'ún vá'a Dios kúu-de. Te suni taká ñayivi
 judío kaka'an-i ja cháa va'a kúu-de. N̄i ka'an ñn

ndajá'a ndóo-ya jíin-de ja ná kána-de xini-ní kii-ní ki'on vé'e-de. Te ná kúni ná'in-de tu'un ka'an-ní jíin-de. Achí-i. ²³ Yúan-na te ni skívi-de mozo-ún iní ve'e. Te ni kakendoo-i yúan. Te inga kivi xían-ún, ni ndukoo-de. Te ni kee-de kája'an-de. Te suni kája'an yaku ñani ñuu Jope jíin-de. ²⁴ Te inga kivi ní jakoyo-de ñuu Cesarea. Te Cornelio, ndátu-de chaá jíná'an-de, chi ni stútú-de tá'an-de jíin amigo va'a-de. ²⁵ Te nini kivi Pedro iní ve'e, te ni kenda Cornelio ka'an-de jíin Pedro. Te ni jukuiñi jítí-de nuu já'a Pedro. Te ni chiñú'ún-de chaá. ²⁶ Ko Pedro, ni xndúkuiñi-de Cornelio. Te ni ka'an-de: Ndukuiñi, chi nuu, suni chaá kúu-ri. Achí-de. ²⁷ Te kándatu'ún-de. Te ni kivi koyo-de. Te ni jini Pedro ja ní kakutútú kuá'a ñáyivi káxiukú-i iní ve'e. ²⁸ Te ni ka'an Pedro jíin ñáyivi-ún: A kájiní-ní ja tú ío ley ja ñin chaá judío, ketá'an-de xí sá'a-de ñin visita nuu ñin chaá tú kúu judío. Ko Dios, ni stá'an-ya núu-ná ja tú ni ñin ñáyivi chá'an, ñáyivi kini ío. ²⁹ Ja yúan, te nuu ní kana-ní xini-ná, te vai-ná, tú ní sájá'a iní-ná. Ja yúan jiká tu'ún-ná ní: Na sikí kúu ja ní kana-ní náá, achí Pedro. ³⁰ Yúan-na te ni ka'an Cornelio: Vina ío kuun kivi nátu'un máá hora yá'a ío ndicha iní-ná. Te ka'uní aini kúu jikán ta'u-ná iní ve'e-ná. Te ni chaá ñin ndajá'a-ya nuu-ná. Te ndíi ncháa sa'ma ñú'un-ya. ³¹ Te ni ka'an-ya jíin-ná: Cornelio, a ni jini Dios ndasa jikan ta'u-ro jíin já sá'a-ró caridad. ³² Núsáa te táji-ró mozo ná kí'in ñuu Jope. Te kana-ró xini ñin chaá kúu Simón ja nání-de Pedro, ná kí-de nuu-ro. Te chaá-ún, ncháa-de ve'e ñin chaá nání Simón curtidor. Te máá yú'u mar ncháa ve'e-de. Te chaá chaá-ún, te

kastu'ún-de nuu-ro, áchí-ya jíín-ná. ³³ Súan n̄i kuu. Te n̄i tájí-ná mozo kujaa kana níí. Te va'a n̄i sá'a-ní ja ní chaa-ní. Te vina, taká-ná, ká'jin tútú-ná yá'a nuu Dios, náva'a kuni so'o-ná tu'un ka'an-ní, ndasa n̄i tá'ú Dios tiñu nuu-ní. Achí-de. ³⁴ Yúan-na te n̄i ka'an Pedro: Vina te n̄i jini ndaa-ná ja Dios tú ncháá nuu-yá ñayivi. ³⁵ Chi nani ñayivi, nú káchiñú'ún-i-ya te kásatiñu va'a-i nuu-yá, te kúsi iní-ya jíín-i. ³⁶ N̄i ka'an-ya jíín taká se'e Israel, n̄i kastu'ún-yá nuu-í ja máá Jesucristo já'a-ya tú'un ndéé iní-i. Te I'a yá'a kúu Jito'o taká-yo. ³⁷ Máá-ní, a kájin tu'un-ní tu'un Jesucristo. Chi n̄i jani Juan tu'un jánducha, yúan-na te n̄i kejá'á tú'un-ya ondé ñuu Galilea, te n̄i jicha nuu ní ñuu Judea, ³⁸ ndasa n̄i ja'a Dios Espíritu Santo jíín fuerza nuu-yá. Te ndasa n̄i jika kuu ya ní sá'a-ya tiñu va'a, te n̄i nasáva'a-ya taká ñayivi tá'an tachí káni. Ch̄i Dios, n̄i chindéé ní chituu-ya Jesús ñuu Nazaret. ³⁹ Te máá-ná, n̄i kajini-ná taká tiñu n̄i sá'a-ya iní ñuu Judea, jíín iní ñuu Jerusalén. Te n̄i kaja'ni-í-ya, n̄i kajata kaa-i-ya jiká in cruz. ⁴⁰ Ko I'a yá'a, n̄i nachaku-ya ní sá'a Dios kivi uní. Te n̄i ndenda ndijin-ya ní sá'a Dios. ⁴¹ Ko tú ní ndénda ndijin-ya núu taká ñayivi, ch̄i máni nuu chaa ja á n̄i kaji Dios ja kúu-de testigo. Te testigo-ún kákuu-ná, chi n̄i kayee-ná staa n̄i kaji'i-ná nducha jíín-yá, nuu ní nachaku-ya má'ñú ndíyi. ⁴² Te n̄i tá'ú-yá tiñu nuu-ná jíná'an-ná ja ná káni-ná tu'un-ya núu taká ñayivi. Te ka'an ndaa-ná ja ní jani Dios máá-yá kuu-ya juez nuu ñayivi káichaku jíín núu ñayivi ní kaji'í. ⁴³ Chi tu'un I'a yá'a n̄i kaka'an ndaa taká chaa n̄i kajani tu'un Dios onde sáá. Ja taká ñayivi

kándija nuu-yá, jíin sí'ví-yá koo tuká'nu ini nuu taká kuachi-i. Achí Pedro.

Ja ní jaa Espíritu Santo siki ñáyivi s'in nación

⁴⁴ Te nini ká'an Pedro taká tu'un yá'a, te ni chaa-ni Espíritu Santo siki taká ñáyivi kájini so'o tu'un ká'an-de. ⁴⁵ Te chaa kákandija, ja ní jakoyo jíin Pedro, ja kákuu-de chaa ni kaxiti ndúu, ni kanaa iní-de kándé'é-de ja súni ni chaa Espíritu Santo siki ñáyivi s'in nación. ⁴⁶ Chi ni kajini so'o-de káka'an ñáyivi-ún s'in yu'u, te kánakana jaa-i Dios. ⁴⁷ Yúan-na te ni ka'an Pedro: Ndeja jasú kii nducha, náva'a ná kuánducha ñáyivi yá'a, chi ni chaa Espíritu Santo siki máa-i natu'un siki máa-yó, áchí-de. ⁴⁸ Te ni tá'ú-de tiñu nuu-í jíná'an-i ja ná kuánducha-í jíin sí'ví máa Jító'o-yo Jesús. Yúan-na te ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ná kéndoo-de jíin-i yaku kivi.

11

¹ Te chaa apóstol jíin taká ñani ká'jin ní ñúu Judea, ni kajini tu'un-de ja ñáyivi s'in nación, suni ni kajatá'ú-i tu'un Dios. ² Te ni ndaa Pedro kuano'on-dé ñuu Jerusalén. Te sava chaa ni kaxiti ndúu, ni kaka'an siki-dé. ³ Te ni kaka'an-de: Naja ní kivi-ró iní ve'e chaa tú ní kaxiti ndúu, te ni yee-ro stáa jíin-de, áchí. ⁴ Yúan-na te ni keja'á Pedro ni jani káji-de tu'un nuu chaa-ún: ⁵ Ni kanchoa-ri ñuu Jope. Te nini jikán ta'u-rí, te ni skóto-ya rúu. Te ni jini-ri in bulto natu'un in sa'ma kuítá já nú'ni ndíkúun punta. Te ni kuun vai onde nuu-rí ichi ándíví. ⁶ Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri ja iní-ún

káñu'un kiti kúun ndá'a kájika nuu ñú'un yá'a, jín kiti xáan, jín kóo, jín tisaá andíví. ⁷ Te ni jini so'o-ri ñn tu'un ni ka'an jín-ri: Pedro, ndukuiñi, ka'ni-ro te kee-ro. Achí. ⁸ Te ni ka'an-ri: Ma kúu Táta, chi té kee-gá-ná kuñu chá'an ni kuñu ja tú ío ndoo. ⁹ Ko tu'un-ún ni ka'an tuku jín-ri onde andíví: Ja ní sándoo Dios ma skúnání-ró kúñu chá'an. Achí. ¹⁰ Te suni súan ni ka'an uní vuelta. Yúan-na te ni ndaa bulto-ún kuanon'ón íchi ándíví. ¹¹ Yúan-na te suni hora-ún ni jakoyo uní mozo kánandúkú-i ruu. Te onde ñuu Cesarea ni ta'u tíñu nuu-í vai-i. Te ni jakoyo-i ve'e-ri. ¹² Te máá Espíritu, ni ka'an-ya jín-ri ja má yú'ú-ri ki'in-ri jín-i. Te suni ni kaja'an iñu ñani yá'a jín-ri. Te ni kivi koyo-ri iní ve'e ñn cháa. ¹³ Te cháa-ún, ni jani-de tu'un nuu-ri, ná ni jini-de ñn ndajá'a ándíví kándii-ya iní ve'e-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Tájí-ró mozo ná kí'in ñuu Jope te kana-ró xiní Simón, cháa nání Pedro, ná kíi-de. ¹⁴ Te cháa-ún, kani-de tu'un nuu-ro ndasa kaku-ró ondé jín ní vé'e-ró, áchí-de jín-ri. ¹⁵ Te nuu ní kejá'a-ri ká'an-ri, te ni cháa Espíritu Santo siki-í jíná'an-i suni nátu'un ni cháa-ya siki-yo já xnáñúú. ¹⁶ Yúan-na te ni nuku'un iní-ri tu'un ni ka'an máá Jító'o-yo: Jandáa jín ndúcha skuánducha Juan. Ko róo, chi jín Espíritu Santo kuanducha-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ¹⁷ Te nú suni ni ja'a Dios Espíritu-ya núu máa-i nátu'un ni ja'a-ya núu máa-yó, ja kákandíja-yó núu máá Jító'o-yo Jesucristo, te ndé cháa kúu ruu ja kasú-ri nuu Dios núsáa. Achí Pedro. ¹⁸ Súan ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te tuká ní káka'an-de. Te ni kanakana jaa-de Dios: Suni ni ja'a Dios tu'un ja

ná nákaní iní ñáyiví sín naci6n náva'a kuchaku-i ní káni núsáá, áchí-de.

Tiku'ni kándija iní ñuu Antioquía

¹⁹ Te kiví ní kaja'ni-dé Esteban, ñi kejá'á ní kachindikín-de-i. Te ñáyiví ní kajicha ñuu kája'an ñi jakoyo-i onde ñuu Fenicia, jín ñuu Chipre, jín iní ñuu Antioquía. Te tú ñi ñn nuu ñáyiví ní kájani-i tu'un, chí máni nuu ñáyiví judío ñi kajani-i tu'un-ya. ²⁰ Ko ñi io yaku chaa ñuu Chipre jín chaa ñuu Cirene jín ñáyiví ní kajicha-ún. Te cha-ún, ñi jakoyo-de ñuu Antioquía. Te ñi kaka'an-de jín ñáyiví ñuu Grecia, ñi kajani-de tu'un va'a máa Jító'o-yo Jesús nuu-í. ²¹ Te máa Jító'o-yo, ñi chindéé ní chítuu-ya-dé. Te ñi kákandija kua'a ñáyiví, te ñi kanaxió káva iní-i nuu máa Jító'o-yo. ²² Te ñi jicha tu'un yá'a. Te ñi jini tu'un tiku'ni kándija iní ñuu Jerusalén. Te ñi katájí-i Bernabé kua'an-de onde ñuu Antioquía. ²³ Te Bernabé, nuu ní ja-de yúan, te ñi jini-de ja lúu kua'an tu'un Dios. Te ñi kusí iní-de. Te ñi ka'an ñi'in-de jín táká ñáyiví-ún ja jín iní jín añú-i ná skíkuu va'a-i tu'un máa Jító'o-yo, te ma náyu'ú-i. ²⁴ Chí Bernabé, cha va'a kúu-de. Te ñi kútú-de Espíritu Santo. Te kándija va'a-de. Te ñi kákandija kua'a ñáyiví núu máa Jító'o-yo. ²⁵ Yúan-na te ñi kenda Bernabé kua'an-de onde ñuu Tarso, kuanandúkú-de Saulo. Te ñi nani'in-dé cha-ún. Te ncháka-de cha ñi cha-de ñuu Antioquía jín-de. ²⁶ Te ní-ñi ñn kuia ñi kandatú-ún-de yúan jín tiku'ni kándija. Te ñi kastá'an-de tu'un nuu kuá'a ñáyiví. Te cha káskuá'a-ún, ñi nakunání-de cristiano xnáñúú-gá iní ñuu Antioquía. ²⁷ Te cha kájani tu'un Dios, suni

kiví-ún n̄i kenda koyo-de ñuu Jerusalén kája'an-de onde ñuu Antioquía. ²⁸ Te n̄i ndukuiñi ñin tá'an-de nání-de Ágabo. Te n̄i kastu'ún-de, n̄i sá'a Espíritu, ja kí ñin tama xáan ñí ñúyivi. Te tama-ún, n̄i kii kivi ní tá'ú Claudio tiñu. ²⁹ Yúan-na te n̄i kandaṭu'ún cháa káskuá'a-ún ja chundá'á-de yaku na jín kí'in nuu ñaní-de kaxiukú iní ñuu Judea, ndasa kákanda ñin ñin-de kuá'a-de. ³⁰ Te súan n̄i kasá'a-de. Te n̄i katájí-de kua'an nuu cháa kákuu nuu, n̄i kajanchaka Bernabé jín Saulo.

12

Ndasa n̄i ja'ni-dé Jacobo

¹ Te suni kua-ún n̄i katñin rey Herodes sava ñayivi tíku'n̄i kándíja. Te n̄i sá'a ndiva'a-de jín-i. ² Te jín machete n̄i ja'ni-dé Jacobo, ñani Juan.

Ndasa n̄i kenda Pedro vekaa

³ Te n̄i jini-de ja súan n̄i kakusi iní cha judío n̄i sá'a-de. Te suni n̄i katñin-de Pedro. Máa kivi-ún n̄i kuu viko státilá ja tú yí'i yujan ía. ⁴ Te nuu ní ñin-de Pedro, te n̄i chindee-de cha vekaa. Te n̄i jani-de xia'un ñin soldado kándito-ún-de, chi kuní-de kiñi'in-de cha stá'an-de nuu ñayivi nú ná já'a viko Pascua. ⁵ Súan n̄i kuu ja kánde Pedro in̄i vekaa. Ko tíku'n̄i kándíja, n̄i'in n̄i kajikan ta'u-í ja'a Pedro nuu Dios. ⁶ Te jáni in̄i Herodes ja kíñi'in-de cha nuu ñayivi-ún núú. Te suni akuáa-ún kixí Pedro in̄i vekaa ma'ñú úu soldado, nú'n̄i-de jín úu cadena. Te suni ká'iin soldado yuxé'é kándito-ún vekaa. ⁷ Te sanaa-ní te n̄i ja ñin ndajá'a máa Tatá Dios. Te n̄i ndii ncháa in̄i vekaa. Te n̄i skákivi-ya Pedro, n̄i xndúko-ya-dé.

Te ni ka'an-ya: Yachi ndukoo-ro, áchí-ya. Te cadena nú'n*i* nda'a-dé-ún, ni jungava-ni kua'an. ⁸ Te ni kachi ndajá'a-ya jíin-de: Nachi'i chii-ró te nachi'i ndijan-ro, áchí-ya. Te súan ni sá'a-de. Te ni kachi tuku ndajá'a-ya jíin-de: Kundii tikachí-ró te kundikin-ro rúu ki'on, áchí-ya. ⁹ Te ni kenda-ya. Te ndikín-de-ya kuá'an-de jíin-ya. Te naún jiní máa-de ja jándaa kúu ja ní sá'a ndajá'a-ya jíin-de, chi jáni in*i*-de in ja*ni kúu ja ní skóto-i-de. ¹⁰ Te ni kaja'a-de nuu ká'in yukun in jíin yukun uu soldado ja kándito-ún-de. Te ni jakoyo-de yuxé'é kaa ja jito ichi yúñúu. Te yuxé'é-ún, ni nuña ii-ní máa. Te ni kenda koyo-de. Te ni kaja'a-de in ya'ya kaja'an-de. Yúan-na te ni kuxio-ni ndajá'a-ya nuu-dé kua'an-ya. ¹¹ Te Pedro, ni ndukájí in*i*-de, te ni ka'an máa-de: Vina te ni jin*i* ndaa-ri ja ní tájí máa Tatá Dios ndajá'a-ya ni kii, te ni nama-ya rúu in*i* nda'a Herodes jíin núu táka ñayivi judío ja ká'ni-í ruu kákuni-i, áchí-de. ¹² Te nuu ní jin*i*-de ja ní kaku ndija-de, te ni kee-de kua'an-de ve'e María náa Juan, chaa nání Marcos. Te yúan ni kanataka kua'a ñayivi kájikán ta'u-í. ¹³ Te ni ka'an Pedro ichi yuxé'é yata ké'e. Te kua'an in suchí sí'í nání-i Rode ja kúña-i yuxé'é núu. ¹⁴ Te suchí-ún, ni nakuni-i tachi Pedro. Te ja kúsi in*i*-i tú ní júña-i yuxé'é-ún, chi jinu-i ni ndivi-i in*i* ve'e. Te ni kastu-ún-i ja kándii Pedro ichi yata yuxé'é. ¹⁵ Te ni kaka'an jíin-i: Aa, kátachi-ro, áchí. Ko máa-i, ni'in ká'an-i ja máa-de kúu. Yúan-na te ni kaka'an: Añú-de kúu núsaa, áchí. ¹⁶ Ko Pedro, ví'í-gá kána-de. Yúan-na te ni kajuña-i. Te ni kajini-i nuu-dé. Te ni kandakoto io-i. ¹⁷ Ko máa-de, ni sá'a-de seña jíin ndá'a-dé*

ja ná kasú-i yu'u-í. Te ni kastu'ún-de ndasa ni kiñi'in máá Jito'o-yo-dé iní vekaa. Te ni ka'an-de: Kastu'ún táká tu'un yá'a nuu Jacobo jín núu táká ñani-yo, áchí-de. Te ni kenda-de kua'an-de inga lugar. ¹⁸ Te nuu ní kundijin xian-ún, te ni kakuvaa téyí soldado ja tú ndénda Pedro. ¹⁹ Ko Herodes, nándúkú-de Pedro. Ko tú ní nani'in-dé chaa. Te nuu ní xndichí-de soldado jíná'an, te ni tá'ú-de tiñu ja ná kingoyo kuu. Yúan-na te ni kenda-de iní ñuu Judea ni kuun-de kua'an-de ñuu Cesarea. Te ni kendo-de yúan.

Ja ní j'i Herodes

²⁰ Te ni kití xaan iní Herodes ni jito-de ñayivi ñúu Tiro jín ñayivi ñúu Sidón. Ko ñayivi-ún, ni katau-i vai-i nuu-dé. Te ni kakundéé-i ni kaská'an-i Blasto chaa kúñá'nu játíñu nuu rey. Te ni kajikan-i paz. Chi taká máá-i, káñi'in-í ja káyee-í onde ñu'un Herodes. ²¹ Te ni teta'an Herodes ñn kivi. Te ni nuku'un-de sa'ma rey máá-de. Te ni nungoo-de mesa tá'ú-de tiñu. Te ni ka'an-de ñn tu'un nuu-í. ²² Te ñayivi-ún, ni kaka'an jaa-i: Tu'un Dios kúu ya'á vii, nasu tú'un chaa kúu. Achí-i. ²³ Te ñn ndajá'a máá Tatá Dios, ni stují-ni-ya-dé te ni kayaji tindákú-de, te ni j'i-ni-de, chi ni sávixi-ni-de máá-de, lugar ja nákana jaa-de Dios. ²⁴ Te tu'un máá Tatá Dios, ví'í-gá ni ndea, te ví'í-gá ni jicha nuu kua'an. ²⁵ Te Bernabé jín Saulo, ni kaskíkuu-de tiñu ni kaja'an-de iní ñuu Jerusalén. Te ni kanaxió káva-de káno'on-de. Te ni jaka-de Juan chaa nání Marcos kua'an-de jín-de.

13

Ja ní katájí-i Saulo jín Bernabé sá'a Espíritu Santo

¹ Te iní tiku'ni kándíja iní ñuu Antioquía ni ka'io cháa jáni tu'un Dios jín cháa kástá'an tu'un-ya. Te káinání-de Bernabé, Simón ja nání Niger, Lucio ñuu Cirene, jín Manaén cháa ni ja'nu jín Herodes gobernador, jín Saulo. ² Te nini káchiñú'ún cháa yá'a nuu máá Jító'o-yo te kásá'a ndicha-de iní-de, te ni ka'an máá Espíritu Santo: Vina te kuní-ri ja sásin-ró Bernabé jín Saulo ná kí'in-de in tiñu, chi ja yúan ní teta'an-ri-de jíná'an-de. ³ Yúan-na te ndicha iní-de ni kajikan ta'u-dé. Te ni kaxndée-de nda'a-dé xiní cháa-ún. Te ni katájí-de cháa kája'an-de. ⁴ Te máa-de, kua'an-de ni sá'a Espíritu Santo, ni kuun-de kája'an-de ñuu Seleucia. Te yúan ni kivi koyo-de barco te kua'an-de onde isla Chipre. ⁵ Te ni jakoyo-de ñuu Salamina. Te ni kajani-de tu'un Dios iní ve'e sinagoga cháa judío. Te jíká Juan jín-de, játíñu nuu-dé.

Ja ní ndukuáá cháa ñavá'a

⁶ Te ni kaja'a-de iní ní isla-ún. Te ni jakoyo-de ñuu Pafos. Te yúan ni kajini-de nuu in cháa ñavá'a nání Barjesús. Cháa judío kúu-de, te jáni-de tu'un tú'ún. ⁷ Te cháa-ún, ni sátiñu-de nuu gobernador Sergio Paulo. Te gobernador, cháa ndichí kúu-de. Te ni kana-de xiní Bernabé jín Saulo, ja kúni ná'in-de tu'un Dios kuní-de. ⁸ Ko Eli-mas, cháa ñavá'a-ún (chi súan kuní ka'an sí'ví-de), jasú-de nuu Saulo jín núu Bernabé, chi ndúkú

ndéé-de sáká núu-de náva'a ma kándija gobernador. ⁹ Yúan-na te Saulo, ja súni nání-de Pablo, ni kútú-de Espíritu Santo. Te ni ndéé-de nuu cháa-ún. ¹⁰ Te ni ka'an-de: Chaa sá'a tiñu chá'an xndá'ú ñá'an kúu-ró. Se'e kui'na ja jito u'u taká tiñu ndaa kúu-ró. Naja máni sáyo'o-ro íchi ndóo máa Jíto'o-yo. ¹¹ Te máa Jíto'o-yo, xndó'o-ya róo vina. Te kukuáa-ro, ma kuní-ga-ro ndíkandii yakú kivi. Achí Pablo. Te ni kuñaa-ni nuu-dé. Te kindá'á kí'in íu-de jíku-de, ndúkú-de ndéja tñn nda'a-dé skáka-de. ¹² Yúan-na te gobernador, ni jini-de ja súan ni kuu, te ni kandija-de. Te náa-ná ini-de jini so'o-de tu'un máa Jíto'o-yo.

Ja ní kajani Pablo tu'un ini ñuu Antioquía

¹³ Yúan-na te Pablo jín tá'an-de-ún, ni kenda koyo-de ñuu Pafos. Te jín barco ni jakoyo-de ndañúu Perge ñuu Panfilia. Te yúan ni kusñn Juan kuano'on-dé ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te máa-de, ni kaja'a-de ñuu Perge kaja'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Antioquía ndañúu Pisidia. Te ni kivi koyo-de ini ve'e sinagoga ñn kivi ndétatú. Te ni kajungoo-de. ¹⁵ Te nuu ní kuu ni ka'u tutu ley jín tutu chaa ni kajani tu'un Dios onde sáa, yúan-na te chaa kakuñá'nu ini ve'e sinagoga, ni kakana-de xini cháa-ún: Nání jíná'an-ní, nú káñava'a-ní yakú tu'un kani-ní nuu taká ñayivi yá'a, te ka'an ndéé-ní jín-i, áchí-de. ¹⁶ Yúan-na te ni ndukuiñi Pablo, ni sá'a-de seña jín ndá'a-dé ja ná kúná'in ñáyivi-ún, te ni ka'an-de: Róo chaa ñuu Israel, róo chaa káchiñú'ún Dios, kuni ná'in jíná'an-ró. ¹⁷ Máa Dios ñayivi Israel, ni kaji-ya táa-yo jíná'an-de. Te nini kaxiukú tatú-de ini ñuu Egipto ni kakuu jínú'ún-ga-de

n̄i sá'a-ya. Yúan-na te jín fuerza máa-yá n̄i
 kiñi'in-ya-í ini ñuu-ún kája'an-i. ¹⁸ Yúan-na te n̄i
 ndito-ya-í onde nuu ñú'un té'é nátu'un uu xiko
 kuia. ¹⁹ Te n̄i xnáa-yá usia nación ini ñuu Canaán.
 Te n̄i saka-yá ñu'un ñú-ún nuu-í. ²⁰ Te n̄i kuu-ga
 kivi nátu'un kuun ciento uu xiko uxi kuia. Te
 n̄i ja'a-ya cháa n̄i kakuu juez nuu-í onde kivi ní
 kenda Samuel cháa n̄i jani tu'un-ya. ²¹ Yúan-na
 te n̄i kajikan-i ñn rey. Te Dios, n̄i ja'a-ya Saúl
 nuu-í n̄i tá'ú-de tiñu uu xiko kuia. Te Saúl, tata
 Benjamín, se'e Cis n̄i kuu-de. ²² Te n̄i kuxio Saúl.
 Te n̄i nakani-ya David n̄i kuu-de rey nuu-í. Te n̄i
 ka'an ndaa-ya tú'un-de: A n̄i jini-ri David se'e Isaí
 ja ñn cháa jándatu va'a nuu-rí kúu-de. Te skíkuu-de
 taká tiñu játa'an ini-ri, áchí-ya. ²³ Te Dios, chii
 tata yá'a n̄i jani-ya Jesús ja náma-ya ñayivi Israel
 nátu'un n̄i keyu'u-yá. ²⁴ Te ná té chá'an-ga kii-ya
 te n̄i jani Juan tu'un jánducha jín tú'un nakani ini
 nuu taká ñayivi Israel. ²⁵ Te nuu á yani xndí'i Juan
 tiñu sá'a-de, te n̄i ka'an-de: Ndé cháa kúu-ri kájani
 ini-ro. Nasu I'a-ún kúu-ri, ko kuni so'o va'a-ró:
 Ichi yata-rí vai ñn I'a ja tú kúñá'nu-ri ndájí-rí ñii
 yí'i ndijan-yá. Achí-de. ²⁶ Ñáni jíná'an-ró, taká
 róo tata Abraham jín róo ja káandatu nuu Dios,
 nuu máa-ró ní táji-yá tu'un yá'a vai ja náma-ya
 róo. ²⁷ Chi taká ñayivi ñuu Jerusalén jín taká cháa
 kakuñá'nu nuu-í, tú ní kánakuni-i nuu-yá. Te n̄i
 kandonda-i siki-yá. Te súan n̄i kaskíkuu-i tu'un n̄i
 kaka'an cháa n̄i kajani tu'un Dios onde sáa, vasa
 a n̄i kajini ná'in-i tu'un-ún ndita'an kivi ndétatú.
²⁸ Vasa tú ní káni'in-í ni ñn kuachi siki-yá ja kúu-ya,
 ko n̄i kaka'an n̄i'in-i jín Pilato ja ná kúu-ya. ²⁹ Te

nuu ní skíkuu taká tu'un yóso sikí-yá nuu tutú, te ni kaxnúu-i-ya jiká cruz. Te ni kachindee-i-ya iní ñn ve'e añú. ³⁰ Ko ni nachaku-ya má'ñú ndíyi ni sá'a Dios. ³¹ Te kua'a kivi ní ndenda ndijin-ya núu ñayivi ní kaka kájan an jín-yá onde ñuu Galilea te onde ñuu Jerusalén. Te ñayivi-ún kákuu ja kájani ndaa tu'un-ya núu sáva-ga-i. ³² Te ruu, kájani-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro já súan ni keyu'u-yá nuu táa-yo. ³³ Te tu'un-ún ni skíkuu Dios jín máá-yó ja kákuu-yó sé'e-de. Chi ni naschakú-ya Jesús. Chi súan kájan Salmo uu: Se'e-ri kúu-ró, te ruu kúu Táa-ro vína, áchí. ³⁴ Te ni naschakú-ya Jesús ma'ñú ndíyi náva'a ma té'yu kuti-yá, te ni ka'an Dios: Skíkuu ná'in-ri jín taká tu'un va'a ni keyu'u-rí nuu David, áchí. ³⁵ Ja yúan súni súan kájan inga tutu: Té'yu Se'e ij-ní, chi ma kuá'a-ní tu'un, áchí. ³⁶ Chi David, ni jatíñu-de nuu Dios, ni sá'a-de ja kuní máá-yá. Te ni jínu kua-de, te ni ji'i-de. Te ni yuji-de ma'ñú táa-de. Te ni te'yu ndija-de. ³⁷ Ko I'a ni naschakú Dios, tú ní té'yu kuti-yá. ³⁸ Nani jíná'an-ró, ná kastu'ún-rí nuu-ro, já I'a yá'a ni kastu'ún-yá nuu-ro já sá'a-ya tóká'nu iní-ya núu taká kuachi-ró. ³⁹ Chi nú ndé cha kándija-de nuu I'a yá'a, te nda'va-ya taká kuachi-de ja tú ní kúu nda'va máá-de jín ley Moisés. ⁴⁰ Koto va'a-ró máá-ró jíná'an-ró, náva'a ma kii siki-ro taká tu'un yóso núu tutú cha ni kajani tu'un Dios, súan: ⁴¹ Taká róo ñayivi kásakátá, ná ndé'é vá'a-ró, te ná kée nuu-ro ndé'é-ró, te kuu-ro. Chi ma'ñú máá-ró sá'a-ri ñn tiñu ja má kándija kuti-ro vasa ná káni sava-ga ñayivi tú'un-ún nuu-ro. Achí. ⁴² Te ni ndenda koyo-de iní ve'e sinagoga cha judío. Te

ñayivi s̄in nación, n̄i kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ingá kivi ndetatú kani tuku-de tu'un yá'a nuu-í. ⁴³ Te n̄i jicha ñayivi-ún kája'an-i. Te ñayivi judío jíin ñayivi ní naki'in sé'é judío ja kachiñú'ún-i nuu Dios, tini-i n̄i kandikin-i Pablo jíin Bernabé kája'an-i jíin-de. Te n̄i kandatú'ún-de jíin-i kaka'an-de jíin-i ja ná kundi n̄i'in-i jíin tú'un luu Dios. ⁴⁴ Te kivi ndetatú inga semana, natu'un ndivii ñayivi ñúu-ún, n̄i kakutútú-i ja kúni ná'in-i tu'un Dios. ⁴⁵ Ko cha judío, n̄i kajini-de nuu ñayivi kuá'a-ún, te n̄i kakukuásún iní-de. Te n̄i kaka'an-de siki tú'un n̄i ka'an Pablo, te n̄i kaka'an ndiva'a-de. Achí-de ja tú ío ndaa tu'un-ún. ⁴⁶ Yúan-na te Pablo jíin Bernabé n̄i kaka'an n̄i'in-de: Kánúú ja xná'an-ga nuu máa-ró kani-ri tu'un Dios. Ko a n̄i kasajá'a ini-ro núu, te kuachi máa-ró kúu ja má ní'in-ro tú'un kuchaku-ro ní káni. Vina te chaxio-ri máa-rí kikastu'ún-rí nuu ñayivi s̄in nación. ⁴⁷ Chi n̄i tá'ú máa Jító'o-yo tínu nuu-rí jíná'an-ri súan: N̄i jani-ri róo ja stúun-ro núu ñayivi s̄in nación, te kani-ró tú'un nuu ñayivi ní ñúyivi ja náma-ri-i jíná'an-i, áchí-ya. ⁴⁸ Te ñayivi s̄in nación-ún, n̄i kajini so'o-i tu'un yá'a. Te n̄i kakusi xáan iní-i. Te n̄i kanakana jaa-i tu'un máa Jító'o-yo. Te taká ñayivi ní teta'an Dios ja ná kúchaku-i ní káni, n̄i kakandija-i. ⁴⁹ Te tu'un máa Jító'o-yo, n̄i jicha nuu kua'an ní taká ndañúu yúan. ⁵⁰ Te ini ñuu-ún kaxiukú ñá'an ndaa ja káandatú-ña núu Dios. Ko cha judío, n̄i kaská'an-de-ña jíin cháa kakuñá'nu jian. Te n̄i kachindikín-ña Pablo jíin Bernabé, te n̄i kaskúnu-ña-dé kája'an-de. ⁵¹ Te máa-de, n̄i kaskóyo-de tikacha ñú'un iní ja'a-dé siki máa-i. Te

n̄i jakoyo-de ñuu Iconio. ⁵² Te chaa káskuá'a-ún, n̄i kakútú-de Espíritu Santo. Te kákusiñ xáan iní-de.

14

Jā ní kajinu-de in̄i ñuu Iconio

¹ Te ñuu Iconio n̄i k̄iv̄i koyo-de in̄i ve'e sinagoga chaa judío. Te n̄i jani téyíí-de tu'un. Te n̄i kakandíja kua'a ñáyiv̄i judío. Te suni súan n̄i kakandíja kua'a ñáyiv̄i ñuu Grecia. ² Ko chaa judío jā tú ní kakandíja, jín tú'un tú'ún n̄i kaská'an téyíí-de ñáyiv̄i s̄iñn nación. Yúan ní kaka'an nchaa-i táká ñani. ³ Te n̄i kakendoo-de yúan kua'a k̄iv̄i. Te jín máá Jító'o-yo, n̄i chundéé iní-de, n̄i kaka'an n̄i'in-de tu'un. Te máá-yá, n̄i stá'an-ya já ío ndaa tu'un va'a, ch̄i ñúkúún ní jā'a-ya tú'un luu ío in̄i máá-yá, jā ní kasá'a-de tun̄i jín tíñu ñá'nu. ⁴ Te ñáyiv̄i ñuu-ún, n̄i kasás̄iñn-i máá-i sava-i n̄i kandujín-i jín cháa judío, te sava-ga-i n̄i kandujín-i jín cháa apóstol. ⁵ Te ñáyiv̄i judío jín ñáyiv̄i s̄iñn nación, ñn ká'nu n̄i káñdonda-i jín cháa kákuñá'nu nuu-í náva'a kua'a-i tuka nuu apóstol, te kua'a-i yuu xiní-dé. ⁶ Te n̄i kajuku'un in̄i-de. Te n̄i kajinu-de kája'an-de onde ñuu Listra jín ñuu Derbe, ndañuu Licaonia, jín táká ñuu ká'io yani yúan. ⁷ Te yúan n̄i kajani-de tu'un va'a-ya.

Jā ní kajoto-i yuu xiní Pablo

⁸ Te yúan kánchaa ñn chaa ñuu Listra jā tú ío fuerza ja'a-dé. Te káa rengo-de onde k̄iv̄i ní kaku-de, jā té cha'an-ga kaka kuti-dé. ⁹ Chaa yá'a, n̄i jini so'o-de ká'an Pablo. Te n̄i nde'é Pablo nuu cháa-ún. Te n̄i jini-de jā kándíja va'a

chāa-ún ja ndúva'a-de. ¹⁰ Te n̄i ka'an jaa-de jíin cháa-ún: Ndukuiñi te kundij-ro, áchí-de. Te n̄i kanda-ni-de, te n̄i jika kuu-de. ¹¹ Te n̄i kajini ñayivi-ún tiñu n̄i sá'a Pablo. Te n̄i kaka'an jaa-i jíin yú'u máa ñúu Licaonia: N̄i kuun I'a, n̄i chākoyo nuu-yo, kájika kuu nátu'un chāa vidáa, áchí-i. ¹² Te Bernabé, n̄i kaskúnání-i-de i'a Júpiter. Te Pablo n̄i kaskúnání-i-de i'a Mercurio, ch̄i Pablo kúu chāa jáni tu'un. ¹³ Te yuñúu-ún kánchaa viñu'un Júpiter. Te máa sutú viñu'un-ún, n̄i kenda-de vaj nchaka-de xndik̄i jíin itá onde yuxé'é ñúu. Te máa-de jíin ñayivi, ka'ni-dé xndik̄i te soko-dé-ti núu Bernabé jíin Pablo kákuni-de núu. ¹⁴ Te Bernabé jíin Pablo, chāa kákuu apóstol, n̄i kajini tu'un-de tu'un-ún. Te n̄i kandátá-de su'nu-dé. Te n̄i kendava-de n̄i kivi koyo-de ma'ñú ñayivi kuá'a-ún. Te n̄i kakana kó'ó-de: ¹⁵ Hombre, naja kásá'a-ró súan. Ch̄i ruu, suni chāa kákuu-ri nátu'un máa-ró. Te kákastu'ún-ri nuu-ro, ma sá'a-ga-ro tiñu sáni yá'a, ch̄i sua ná chíñú'ún-ró máa Dios, I'a chakú, I'a n̄i sá'a andívi jíin ñúyivi jíin ndúcha mar jíin taká-ga ndatíñu níi ká'nu. ¹⁶ Te onde aná'an ní ja'a-ya tú'un ja sá'a taká ñayivi tíñu kákuni máa-i. ¹⁷ Ko stá'an ndaa-ya já ío-ya, ch̄i sá'a-ya tíñu va'a nuu-yo. Skúun-ya saú íchi ándívi. Te bueno kée itu-yo sá'a-ya. Te já'a-ya stáa kée-yo. Te kákusi iní-yo sá'a-ya. Achí-de. ¹⁸ Te vasa súan n̄i kaka'an-de, ko xaan ú'u n̄i kajasu-de nuu ñayivi-ún náva'a tú soko-í kiti-ún nuu-dé. ¹⁹ Yúan-na te n̄i chākoyo yaku chāa judío ñuu Antioquía jíin ñúu Iconio. Te n̄i kaská'an ñayivi kuá'a-ún. Te n̄i kaja'a-i yuu xiní Pablo. Te n̄i kaskána-i-de

yuñú-ún, n̄i kajani in̄i-i ja ní ji'i-de. ²⁰ Ko n̄i kajikó ndúu cháa káskuá'a-ún nuu-dé. Te n̄i ndukoo-de. Te n̄i ndivi-de in̄i ñuu. Ko inga kivi te n̄i ki'in-de ichi kuá'an-de jíin Bernabé onde ñuu Derbe.

Ja káno'on tuku-de ñuu Antioquía

²¹ Te in̄i ñuu-ún n̄i kajani-de tu'un va'a. Te n̄i skándija-de kua'a ñayivi. Te káno'on tuku-de ñuu Listra jíin ñúu Iconio jíin ñúu Antioquía. ²² Te n̄i kayija-ga in̄i cháa káskuá'a yúan n̄i kasá'a-de. Te n̄i kaka'an n̄i'in-de jíin cháa-ún ja ná kúkuu-ga-de kandija va'a-de. Te kaka'an-de ja níni kii kua'a túndó'o siki-yo te vásá kivi-yó in̄i ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²³ Te n̄i kajani-de cháa kákuu nuu ná kóto ndita'an tiku'n̄i kákandija. Te n̄i kajikan ta'u ndichá-de ja'a cháa-ún nuu máa Jító'o-yo, chí nuu máa-yá kákandija-de. ²⁴ Te n̄i kaja'a-de ichi ñúu Pisidia kua'an-de. Te n̄i najakoyo-de ñuu Panfilia. ²⁵ Te n̄i kajani-de tu'un in̄i ñuu Perge. Te n̄i nuu-de n̄i jakoyo-de ñuu Atalia. ²⁶ Te yúan n̄i kenda-de. Te jíin barco kaja'an-de ñuu Antioquía nuu ondé xnáñúú ní kájukan ta'u ñayivi núu Dios ja'a-dé ja ná chindéé chítuu-ya-dé jíin tiñu ja á n̄i kasíjínu-de. ²⁷ Te nuu ní najakoyo-de yúan, te n̄i nastútú-de tiku'n̄i kándija. Te n̄i kajani-de tu'un ná ñá'nu tiñu n̄i sá'a Dios jíin-de, chí bueno n̄i ja'a-ya tú'un ja ná kándija ñayivi sijn nación jíná'an-i. ²⁸ Te n̄i kakendoo-de yúan kua'a kivi jíin cháa káskuá'a-ún.

15

Junta apóstol in̄i ñuu Jerusalén

¹ Yúan-na te ichi ñúu Judea ñi kikoyo yaku chaa, te ñi kastá'an-de nuu taká ñani: Nú tú xiti ndúu-ro nátu'un ká'an ley Moisés, te ma kaku kuti-ro, áchi-de. ² Te yuán ní kuvaá. Te Pablo jín Bernabé, ñi kastátá'an téyí-de jín cháa-ún. Te ñi kundaa tu'un ja kinglyo Pablo jín Bernabé jín sáva-ga chaa ñuu Jerusalén. Te yúan ndatu'ún-de jín cháa apóstol jín cháa kaku nuu siki tú'un yá'a. ³ Yúan-na te tikuni kándija-ún, ñi kanakuatá'ú-i nuu-dé. Te ñi kaja'a-de kaja'an-de ichi ñúu Fenicia jín íchi ñúu Samaria, kájani-de tu'un ndasa ñi kakandija ñayivi sijn nación. Te xaan ní kakusi iní taká ñani. ⁴ Te ñi jakoyo-de iní ñuu Jerusalén. Te tikuni kándija yúan, jín cháa apóstol, jín cháa kaku nuu, ñi kajatá'ú-de chaa. Te ñi kajani-de taká tu'un ndasa ñi sá'a Dios jín-de. ⁵ Ko sava chaa fariseo ja kakandija, ñi ndukuiñi. Te ñi kaka'an: Jínu ñú'ún ja xiti ndúu-i te tá'ú-yó tíñu nuu-í ja ná kuándatu-i nuu ley Moisés, áchi. ⁶ Te ñi kandututú taká chaa apóstol jín taká chaa kaku nuu náva'a ndatu'ún-de, te sánda-de siki tú'un yá'a. ⁷ Te nuu ní jinu ñi kastátá'an téyí-de, te ñi ndukuiñi Pedro, te ñi ka'an-de: Ñani, a kájiní va'a máa-ró ja ondé sáa ní kaji Dios ruu náva'a kani-ri tu'un va'a-ya núu ñayivi sijn nación te kándi-i jíná'an-i. ⁸ Te Dios ja jiní-ya iní ańú-i, ñi stá'an-ya ja ní jatá'ú-yá-i, chi ñi ja'a-ya Espíritu Santo nuu-i jíná'an-i nátu'un ñi ja'a-ya núu máa-yó. ⁹ Te tú ní sásijn-ya yóo jín-i, chi suni ñi kakandija-i te ñi sándoo-ya ańú-i. ¹⁰ Te vina naja kájito ncha-ro Dios núsáa, chi kaxndée-ró iin yugo xini cháa kaskuá'a yá'a, te ni ndiyi táa-yo jíná'an-de te ni máa-yó, tú ní kákanda-yó kúndiso-yó. ¹¹ Chi

kákandíja-yó já Jító'ᵒ-yᵒ Jesús kúndá'ú inᵢ-ya yóó, te yuán náma-ya yóó. Te suni súan nama-ya máá-i. Achí-de. ¹² Yúan-na te cháa kua'a-ún, nᵢ kākuná'ín-de. Te nᵢ kajini ná'ín-de tu'un káka'an Pablo jíin Bernabé ná taká tiñu ñá'nu jíin taká tunᵢ nᵢ sá'a Dios jíin-de ja ní kasá'a máá-de nuu ñáyivi sᵢin nación. ¹³ Te nuu ní kākuná'ín-de, te nᵢ chísó Jacobo tu'un: Ñánᵢ jíná'an-ró, kuni so'o tu'un ná ká'an-ri: ¹⁴ Simón, nᵢ jani-de tu'un ja onde xnáñúú ní ja'a Dios tu'un nuu ñáyivi sᵢin nación ja ná kúndiso-i sí'ví-yá. ¹⁵ Te tu'un yá'a, iin núú-ni káka'an jíin taká cháa nᵢ kajani tu'un Dios onde sáá nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú: ¹⁶ Te vásá ncháa-ri nasáva'a-ri ve'e David ja ní ndua. Te nachutá'an-ri ja ní tanu, te ndukani jáá-ri kundii, ¹⁷ náva'a taká-ga cháa jíin taká ñáyivi sᵢin nación ja kúnání-i jíin sí'ví-rí, ná nándúkú-i máá Tatá Dios, áchí máá I'a sá'a taká tiñu yá'a. ¹⁸ Te onde kivᵢ ní jungoo ñuyívi stá'an-ya tiñu yá'a nuu ñáyivi. ¹⁹ Ja yúan jáni inᵢ-ri ja ná tú kasu-yᵒ núu ñáyivi sᵢin nación ja kánaxió káva inᵢ-i nuu Dios, ²⁰ chᵢ sua ná cháa-yó carta ki'in nuu-í ja ná kúnu-i koto-i ndatiñu ja kúchá'an sá'a ndoso, te ma káka téné-i, te ma kée-í niñi, ni kuñu kiti ní kuá'ñá. ²¹ Chᵢ onde aná'an ká'io cháa jáni tu'un Moisés ndita'an kivᵢ ndétatú inᵢ ve'e sinagoga ndita'an ñuu. Achí Jacobo. ²² Yúan-na te nᵢ kākundaa inᵢ cháa apóstol, jíin cháa kákuu nuu, jíin ndívii tíku'nᵢ kándíja. Te nᵢ kakaji máá-de sava cháa kᵢngoyo jíin Pablo jíin Bernabé onde ñuu Antioquía. Te cháa nᵢ kakaji-de-ún, kákuu Judas ja nání-de inga

sí'ví Barsabás, jín Silas. Te kákuñá'nu-de nuu táká ñani. ²³ Te cháa-ún, ndíso-de carta yá'a: Máá-rí kákuu cháa apóstol, jín táká cháa kákuu nuu, jín táká ñani-yo. Te káchaa-ri tu'un yá'a nuu róó, ñáni, ñayivi sñn nación ja káxiukú-ró iní ñuu Antioquía jín ñuu Siria jín ñuu Cilicia. Sándéé iní-ro jíná'an-ró. ²⁴ Ni kajini tu'un-ri ja ní kenda koyo sava cháa yá'a, te kásáká núu-de iní-ro jín tú'un káka'an-de. Te ni kakuxii iní-ro. Chi kátá'ú-de tiñu ja xiti ndúu-ro, jín já kuándatu-ro núu ley, kuní-de. Ko ruu, tú ní kátájí-rí cháa-ún ja-de nuu-ro. ²⁵ Te ni kasánda-ri, chi ñn-na ni naketá'an iní-ri. Te ni kakaji-ri cháa tájí-rí ja nuu-ro jín ñaní-yo Bernabé jín Pablo. ²⁶ Cháa yá'a, a kájataña-de máa-de nuu túndó'o, vasa ná kúu-de ja siki Jító'o-yo Jesucristo. ²⁷ Núsáa te tájí-rí Judas jín Silas ja-de nuu-ro. Te cháa-ún, suni ñn-ni tu'un kastu'un-de nuu-ro jíná'an-ró. ²⁸ Chi máá-rí jín Espíritu Santo, kájani iní-ri ja má xndée-ri ni ñn tiñu vee siki-ro, chi máá-ni tiñu kánúú yá'a. ²⁹ Ma káji-gá-ro ndátíñu ja á ni soko núu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá, te ma káka téné-ró. Nú ndi'i taká ya'á xnáa-ro, te bueno skíkuu-ró nú súan. A ni ka'an-yo núsáa. Achí. ³⁰ Yúan-na te cháa kája'an-ún, ni kakuun-de kua'an-de ñuu Antioquía. Te ni kastútú-de ñayivi kuá'a. Te ni kaja'a-de carta-ún nuu-í. ³¹ Te ni kaka'u-i carta-ún. Te ni kakusi iní-i jín tú'un ndéé iní ja ndíso carta-ún. ³² Te Judas jín Silas, suni cháa kájani tu'un Dios kákuu-de. Te jín kuá'a tú'un ni kaka'an ni'in-de jín táká ñani-ún. Te ni kayija-ga iní-i ni kasá'a-de. ³³ Te ni kakendoo-de yúan kua'a kivi. Yúan-na te ñani yúan, ni kanachu'un íchí-i-de

káno'on-de nuu apóstol. Te ni kuná'in-ni tu'un-ún.
³⁴ Ko Silas, ni jata'an ini-de ja kendo-de yúan.
³⁵ Te Pablo jín Bernabé, ni kendo-de ini nuu Antioquía. Te jín sava-ga cha ni kastá'an-de tu'un ni kajani-de tu'un máa Jító'o-yo.

Ja ní kusín Pablo jín Bernabé

³⁶ Te ni kuu-ga kivi. Te ni kachi Pablo jín Bernabé: Vina te kinde'é-yó táká ñani-yo ndíta'an nuu ja ní kajani-yó tu'un máa Jító'o-yo núu-í, ná ndéó ndasa kakuu-i. Achí-de. ³⁷ Te Bernabé, kuni-de ja kunchaka-de Juan, cha nání Marcos. ³⁸ Ko tú ní jata'an ini Pablo ja kí'in cha-ún jín-de, chi onde nuu Panfilia ni kusín Juan nuu Pablo jín Bernabé, te tú ní kuni-de kukuu-de jín-de jín tínu. ³⁹ Te ni kastátá'an téyí-de siki Juan. Te ni kakusín-de. Te Bernabé, ni jaka-de Marcos, kua'an jín-de jín barco onde nuu Chipre. ⁴⁰ Te Pablo, ni kaji-de Silas, kua'an jín-de. Te ni kanakuatá'ú táká ñani nuu-dé. Te ni kajikan ta'u-í ja'a Pablo ja ná chindéé chítuu-ya-dé. ⁴¹ Te ni jika kuu-de ní nuu Siria jín ní nuu Cilicia. Te tikuní kákandíja yúan, ni kayija-ga ini-i ni sá'a-de.

16

Ja ní kaji Pablo Timoteo

¹ Yúan-na te vasa ní ja Pablo nuu Derbe jín nuu Listra. Yúan ío ñn cha súchí skuá'a nání Timoteo. Se'e yí ñn ña'an judía kuu-i. Te ña'an kándíja va'a kuu máa-ña. Ko táa-i kuu cha nuu Grecia. ² Te taká ñani ini nuu Listra jín ini nuu Iconio, ni kaka'an-de ja cháa va'a kuu-i. ³ Te Pablo, kuni-de kunchaka-de

chaa súchí yá'a ki'in-i jíin-de. Te ni jaka-de-i. Te ni xiti ndúu-de-i kuachi ja ká'in chaa judío yúan, chi ndi'i-de, a kájiní-de ja cháa ñuu Grecia kúu táa-i. ⁴ Te kája'an-de taká ñuu. Te ni kastá'an-de tu'un ni katá'ú tíñu chaa apóstol jíin cháa kákuu nuu iní ñuu Jerusalén. Te ni kaka'an-de ja ná kuándatu-i tu'un-ún. ⁵ Te tiku'ni kákandíja, ni kayija-ga iní-i. Te ni ndea kua'a-gá-i ndíta'an kivi.

Ja kája'an-de ñuu Macedonia ni sá'a jani

⁶ Te ni kaja'a-de ichi ñuu Frigia ndañuu Galacia kua'an-de. Te ni jasú Espíritu Santo nuu-dé ja má káni-de tu'un iní ñuu Asia. ⁷ Te ni jakoyo-de ñuu Misia. Te kákuu-de kingoyo-de ichi ñuu Bitinia. Ko máa Espíritu, tú ní já'a-ya tú'un ki'in-de. ⁸ Te ni kaja'a-de ichi xíin ñuu Misia, ni kaakuun-de ñuu Troas kája'an-de. ⁹ Te in akuáa ní skóto-ya Pablo. Te ni jini-de nuu in chaa ñuu Macedonia kándij nuu-dé ká'an nda'ú jíin-de: Ña'an-ní ñuu Macedonia yá'a te chindéé chítuu-ní náá, áchí. ¹⁰ Te súan ni jini-de jani-ún, te ni ndúkú ndéé-rí kája'an-ni-ri ñuu Macedonia, chi kájiní kájí-ri ja máa Dios ni kana-ya xiní-ri ja kástu'ún-ri tu'un va'a-ya núu ñáyivi yúan.

Ja ní kánde-de vekaa iní ñuu Filipos

¹¹ Te ni kenda koyo-ri iní ñuu Troas. Te jíin barco ní jío-ni vai koyo-ri ñuu Samotracia. Te inga kivi xían ni jakoyo-ri ñuu Neápolis. ¹² Te yúan ni kenda koyo-ri. Te ni jaa-ri ñuu Filipos ja tñin xini ñuu Macedonia, te chi ñuu Roma kánde. Te yúan ni kakendoo-ri yaku kivi. ¹³ Te in kivi ndétatú ni kenda koyo-ri ñuu-ún, ni jaa-ri xiin in yucha. Te

kájani iní-rí ja yúan ío ñn lugar kájikan ta'u-í. Te nī kajango-rí. Te nī kaka'an-rí jín táká ña'an ní kanataka yúan. ¹⁴ Te ñn ña'an nání Lidia xikó-ña sá'ma ndí'í iní ñuu Tiatira. Te jándatu va'a-ña núu Dios. Te nī jini so'o-ña tú'un kaka'an-rí. Te máá Jító'o-yo, nī juña-ya añú-ña náva'a kuni ná'in-ña tú'un ká'an Pablo. ¹⁵ Te nuu ní janducha-ña onde jín nī sé'e-ña, te nī ka'an nda'ú-ña jín-rí: Nú kájani iní-ní ja kándíja va'a-ná nuu máá Jító'o-yo, te kivi-ní iní ve'e-ná kendo-ní, áchí-ña. Te nī stétuu-ña rúu. ¹⁶ Te nī kee-rí kaja'an-rí nuu kájikan ta'u-í yúan. Te ñn suchí sí'í ndiso-i tu'un ñavá'a, nī ketá'an-i jín-rí. Te suchí-ún, ní'in-í kua'a xú'ún kúu patrón-i jíná'an, ja kástu'ún-i nuu ñáyivi ndasa ío. ¹⁷ Te suchí-ún, ndikín-i vai yata Pablo jín rúu kána kó'o-i: Chaa yá'a kajatíñu-de nuu Dios onde andívi, te káastu'ún-de nuu-ro ndasa kaku-ró jíná'an-ró, áchí-i. ¹⁸ Te kua'a kivi ní ka'an-i súan. Te nī kuku'á iní Pablo. Te nī xío koto-de nuu-í. Te nī ka'an-de jín tachí-ún: Jín sí'ví máá Jesucristo tá'ú-rí tiñu nuu-ro já kenda-ró iní-i ki'in-ro, áchí-de. Te nī kenda-ní kua'an suni máá hora-ún. ¹⁹ Te nī kajiní patrón-i ja má ní'in-gá xu'ún. Te nī kaktiñ Pablo jín Silas kua'an jín-de onde municipio nuu justicia. ²⁰ Te nī kajani-ún-de nuu justicia. Te nī kaka'an: Chaa yá'a kakuu chaa judío, te kásaká núu-de iní ñuu-yo. ²¹ Te kájakin-de inga costumbre ja tú ío ley kuandatu-yo ni ma sá'a-yó, chi chaa ñuu Roma kakuu-yó. Achí. ²² Te suni nī kandonda ñáyivi kuá'a sikí-dé. Te chaa justicia, nī kajanchaa sa'ma-dé. Te nī katá'ú tiñu ná ndó'o xaan-dé yunu xí. ²³ Te nuu ní ndí'i nī kastují-ún-de ja ní kaja'a

xaan yúnu xíi-de, te n̄i kaskívi-de vekaa. Te n̄i katá'ú tíñu nuu cháa ndító vekaa ja ná kóto va'a cháa-ún-de jíná'an-de. ²⁴ Te cháa ndító vekaa-ún, nuu ní ta'u tíñu yá'a nuu-dé, te n̄i skívi-de Pablo jíin Silas kája'an-de vekaa onde ichi iní-ga. Te nú'n̄i ja'a-dé jíin manea. ²⁵ Ko nuu ní kuu sava ñúú, te kájikan ta'u Pablo jíin Silas, kájita-de yaa ij núu Dios. Te ñayivi ká'jin vekaa jíin-de, n̄i kajini ná'in-i. ²⁶ Te sanaa-ní te n̄i taan xaan. Te onde nuu káyinduji ja'a vékaa-ún n̄i kakanda. Te n̄i kanuña-ni taká yux'é'é vékaa-ún. Te cadena ja káinu'n̄i taká ñayivi-ún, n̄i kandaji-ní. ²⁷ Te n̄i nata'u núu cháa ndító vekaa. Te n̄i jin̄i-de ja kánuña yux'é'é vékaa-ún. Te n̄i tava-dé machete ja ká'ni-dé máa-de núú, ch̄i jáni in̄i-de ja ní kajinu ñayivi ká'jin vekaa-ún kája'an-i. ²⁸ Ko Pablo, n̄i kana jaa-de: Ma stují-ro máa-ró, ch̄i yá'a ká'jin ndi'i-rj, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te máa cháa ndító vekaa, n̄i kana-de ñu'un n̄i chaá. Te kisi-i-de n̄i kivi-de in̄i vekaa. Te n̄i jukuiñi jíti-de nuu já'a Pablo jíin Silas. ³⁰ Te n̄i kiñi'in-de Pablo jíin Silas ichi fuera. Te n̄i ka'an-de jíin-de: Táta, naún sá'a-ná náva'a kaku-ná, áchí-de. ³¹ Te n̄i kaka'an-de jíin cháa-ún: Kandija nuu máa Jító'o-yo Jesucristo te kaku-ró onde jíin ñí vé'e-ró, áchí-de. ³² Te n̄i kajani-de tu'un máa Jító'o-yo núu cháa-ún jíin núu taká ñayivi ká'jin in̄i ve'e-de. ³³ Te cháa ndító vekaa, suni máa ákuáa-ún n̄i kiñi'in-de Pablo jíin Silas. Te n̄i nakacha-de nuu ní katuji cháa-ún n̄i sá'a yunu xíi. Te vásá ní janducha-dé onde jíin tá'an-de. ³⁴ Te n̄i jaka-de cháa kua'an-de jíin-de onde ve'e-de. Te n̄i ja'a-de staa ní kayee-dé. Te n̄i kusii iní-de ja

ní k̄akandíja-de nuu Dios jíin n̄í vé'e-de. ³⁵ Te nuu ní kundijin, te justicia n̄i katájí policia k̄aja'an. Te n̄i kaka'an: Sía cháa jian ná k̄ingoyo-de, áchí. ³⁶ Te cháa ndíto vekaa, n̄i kastu'ún-de tu'un yá'a nuu Pablo: Cháa justicia, n̄i katájí-de tu'un vai ja k̄enda koyo-ní ki'in-ní. Núsáa te kenda koyo-ní te kuá'an-ní, ma yú'ú-ní. Achí-de. ³⁷ Ko n̄i kachi Pablo jíin-de: N̄i kajini kua'a ñayivi já ní kaja'a-de yunu xí ruu vasa tú na kuachi-ri. Te n̄i kaskivi-de ruu ini vekaa yá'a vasa cháa ñuu Roma kakuu-ri. Te vina kiñi'in sa'i-de ruu kuni-de náún. Ma kuu kuti. Ná k̄ikoyo máa-de kiñi'in-de ruu jina'an-ri. Achí Pablo. ³⁸ Te policia, n̄i kanaxió káva-de n̄i kastu'ún-de taká tu'un yá'a nuu justicia. Te n̄i kayu'ú xaan, chi n̄i kajini so'o ja cháa ñuu Roma kakuu Pablo jíin Silas. ³⁹ Te n̄i jakoyo justicia-ún. Te n̄i kaka'an nda'ú jíin-de. Te n̄i kakiñi'in-de vekaa. Te n̄i kaka'an nda'ú jíin-de ná kúxio-de k̄ingoyo-de ini ñuu-ún. ⁴⁰ Yúan-na te n̄i kenda koyo-de vekaa. Te n̄i ndivi-de ve'e Lidia. Te n̄i kajande'é-de taká ñani. Te n̄i kaka'an-de tu'un ndéé ini jíin-i. Te n̄i kee-de kaja'an-de.

17

Ja ní kakuvaq ñayivi Tesalónica

¹ Te Pablo jíin Silas, n̄i kaja'a-de ñuu Anfípolis jíin ñuu Apolonia kaja'an-de. Te n̄i jakoyo-de ñuu Tesalónica nuu ío in ve'e sinagoga cháa judío. ² Te Pablo, natu'un sá'a sá'a-de n̄i kivi-de nuu cháa-ún un̄i kivi ndétatú. Te ndita'an semana n̄i kastátá'an-de jíin cháa-ún sik̄i tutú ii. ³ Te n̄i jani-de tu'un nuu-í, n̄i stá'an-de ja kánúú ndó'o Cristo te

nachaku-ya nú n̄i j̄i'i-ya. Te n̄i ka'an-de: Jesús, I'a j̄áni-r̄i tu'un yá'a, máa-yá kúu Cristo, áchí-de. ⁴ Te sava ñayivi, n̄i k̄akandija-i. Te suni súan kua'a cháa ñuu Grecia ja káchiñú'ún-de Dios, j̄ín kuá'a ñá'an ñá'nu, n̄i k̄anduj̄ín-de j̄ín Pablo j̄ín Silas. ⁵ Yúan-na te cháa judío ja tú k̄akandija, n̄i kakit̄i xaan iní. Te n̄i k̄astútú sáva cháa ñáá, cháa kúxí, kua'an j̄ín. Te n̄i kutútú kuá'a ñayivi ní k̄andonda-i in̄i ñuu-ún. Te n̄i jakoyo-i ve'e Jasón kánandúkú-i Pablo j̄ín Silas ja kíñi'in-i-de nuu ñayivi-ún. ⁶ Ko tú ní kánani'in-í-de. Te n̄i kañu'un-i Jasón j̄ín sáva-ga ñani n̄i jakoyo-i j̄ín-de onde nuu justicia ñuu-ún. Te n̄i k̄akana jaa-i: Chaa yá'a ja kásaká núu-de in̄i ñuyivi, suni n̄i chakoyo-de yá'a, ⁷ te Jasón, n̄i ja'a núu-de ve'e-de ncháá cháa-ún. Te taká máa-de, tú k̄ajandatu-de nuu ley César. Ch̄i sua káka'an-de ja ío inga rey nání Jesús, áchí-i. ⁸ Te ñayivi j̄ín cháa kákuu justicia, n̄i kajini so'o-i tu'un yá'a. Te n̄i k̄akuvaa-i. ⁹ Ko n̄i kajikan-i xu'ún núu Jasón j̄ín núu sáva-ga-de. Te onde n̄i kajini-i nuu xú'ún te vása ní kasía-i-de kája'an-de.

Ñayivi ñúu Berea kándúkú ví-i tu'un-ya

¹⁰ Yúan-na te ñani-ún, n̄i kaskáka ñúu-ni-de Pablo j̄ín Silas kája'an-de onde ñuu Berea. Te nuu ní jakoyo-de yúan, te n̄i kivi koyo-de in̄i ve'e sinagoga cháa judío. ¹¹ Te cháa judío yúan, ndito-ga xini-dé vása cháa judío ñuu Tesalónica, ch̄i bueno n̄i k̄akusi iní-de j̄ín tú'un. Te ndita'an kivi kánandúkú ví-dé in̄i tutu ij̄i nú ndaa ká'an xí túu. ¹² Súan n̄i kuu. Te n̄i k̄akandija kua'a-í, j̄ín kuá'a ñá'an ñá'nu ñuu Grecia, te suni súan kua'a cháa. ¹³ Ko cháa judío ñuu Tesalónica, n̄i kajini tu'un-de ja

súni onde ñuu Berea ñi jicha tu'un Dios ñi sá'a Pablo. Te ñi kee-de kája'an-de. Te suni yúan ñi kaxndón-da-de ñayivi. ¹⁴ Yúan-na te ñani yúan, ñi katáji-ni-de Pablo kua'an-de onde yu'u mar. Te Silas jíin Timoteo, ñi kakendo-de ini ñuu Berea. ¹⁵ Te ñayivi ní kachu'un íchí Pablo, kua'an-i jíin-de onde ñuu Atenas. Te ñi natá'ú-de tiñu nuu-í ja yachí ja Silas jíin Timoteo nuu-dé. Te ñi kee-i vai ndikoyo-i.

Chaa ñuu Atenas kújá'a ini-de siki tú'un ñi nachaku-ya

¹⁶ Te nini ndátu Pablo chaa-ún ini ñuu Atenas, te ñi jini-de ja ñayivi ñuu-ún xaan kachiñú'ún-i ndoso. Te ñi kukuí'a ini-de. ¹⁷ Te ini ve'e sinagoga ñi státá'an-de jíin cháa judío jíin cháa kachiñú'ún Dios. Te suni ndita'an kivi státá'an-de jíin ñayivi ká'jin nuyá'u. ¹⁸ Te sava chaa ndíchí káskuá'a siki epicúreos jíin siki estoicos, ñi kastátá'an jíin-de. Te sava ñi kaka'an: Naún tu'un ká'an chaa tilakuá yá'a, áchí. Te sava-ga-i: Chaa jani tu'un i'a jáa kúu-de, áchí-i. Chi ñi jani-de tu'un Jesús ja ní nachaku-ya. ¹⁹ Te ñi kajaka-ún-de vai jíin-de onde municipio Areópago te káka'an: Á kuu kachi-ro núu-rí naún tu'un jáa kúu ja stá'an-ro-ún, ²⁰ chi stá'an-ro tú'un jáa núu-rí. Te ná júku'un ini-ri naún kúu-ún kákuni-ri. Achí jíin-de. ²¹ Chi taká chaa ñuu Atenas jíin taká chaa jíká kaxiukú núu-de yúan, tuká ndé inga tiñu kásá'a-de, chi máni ká'an-de xí jini so'o-de in tu'un jáa. ²² Te Pablo, kándij-de ini municipio Areópago-ún. Te ñi ka'an-de: Chaa ñuu Atenas jíná'an-ró, jini va'a-ri ja bueno kachiñú'ún-ró i'a máa-ró. ²³ Chi ñi jika

kuu-ri ni jande'é-rí iní viñu'un-ró. Te ni jini-ri nuu ñin altar nuu yóso tú'un yá'a: Nuu i'a ja ná tú jini-yo, áchí. Te máá I'a-ún, ja káchiñú'ún-ró-yá vasa tú kájiní-ro-yá, I'a-ún kúu Dios ja jáni-ri tu'un-ya nú-ro. ²⁴ Máá Dios, I'a ni sá'a ñuyívi jín taká-ga ndatíñu, máá-yá kúu Jito'o andívi jín ñuyívi. Te tú ncháá-ya iní ve'e ii já kúva'a sá'a nda'a. ²⁵ Te tú nándi'i-ya ní ñin ndatíñu ni ñayívi kuatíñu nuu-yá, chí máá-yá, já'a-ya tú'un ja káichaku ñayívi jín já stáa-i tachí jín já ní'in-í ndatíñu. ²⁶ Te chí ñin-ni tata ni sá'a-ya taká ñayívi náva'a kuxiukú-i ní ñuyívi. Te ni jani-ya kivi kúchaku ñin ñin-i jín lugar kuxiukú-i jíná'an-i. ²⁷ Náva'a ná nándúkú-i Dios, te nú súan skáka nda'a-í te ní'in-í-ya, chí tú jíká ncháá-ya jín ñin ñin-yó. ²⁸ Chí jín máá-yá, káichaku-yo, kákanda-yó, te ñú'un vida-yo. Nátu'un sava cháa kátava yá-ro, ni kaka'an-de: Chí suni onde tata máá-yá kákuu taká-yo, áchí. ²⁹ Nú tata Dios kákuu-yó núsáá, te ma kúu kani iní-yo já Dios kúu oro xí plata xí yúu. Chí máni kájani iní-i ja súan jito-ya, te súan kánatava máá-i-ya. ³⁰ Te vasa tú ní sá'a-ya cuenta ja tú ní kájuku'un iní ñayívi onde sáá, ko vina kána-ya xiní taká ñayívi ní ñuyívi ná nákani iní-i. ³¹ Te a ni teta'an-ya ñin kivi já nákuwndí ndaa-ya siki ñuyívi, sá'a Dios jín máá I'a ni jani-ya-ún. Te ni stá'an ndijin Dios ja súan kuu, chí ni naschakú-ya I'a-ún ma'ñú ndíyi. Achí Pablo. ³² Te súan ni kájiní so'o-i tu'un ja náchaku ndíyi, te sava-i, ni kasákátá-i nuu-dé. Te sava-ga-i, ni kaka'an-i: Kákuni-ná kuni so'o-ná inga jínu siki tú'un ká'an-ní yá'a, áchí-i. ³³ Te máá Pablo, ni

kenda-de ma'ñú ñáyivi-ún kua'an-de. ³⁴ Ko yaku ñáyivi, ni kakandíja-i. Te ni kandujín-i jín Pablo. Te ñn-i kúu Dionisio chaá Areópago, te inga-i kúu ñn ña'an nání-ña Dámaris, jín sáva-ga-i.

18

Jasú-ya núu cháa ñáa ini ñuu Corinto

¹ Yúan-na te ni kenda Pablo ini ñuu Atenas, te kua'an-de onde ñuu Corinto. ² Te yúan ni jini-de nuu ñn chaá judío nání Aquila, chaá ñuu Ponto kúu-de, ja sá yakú-ni kivi ní chaá-de jín ñási'i-de Priscila, ja ní kuxio-de ini ñuu Italia. (Chí Claudio, ni tá'ú-de tiñu ja ná kenda koyo taká ñáyivi judío ini ñuu Roma.) Te ni jaá Pablo nuu cháa-ún. ³ Te suni tiñu sá'a chaá-ún sá'a Pablo. Te ni kendo-de yúan. Te ni sátiñu-de, chí tiñu kásá'a-de-ún kúu ja kájani-de ve'e sa'ma nátu'un ñii. ⁴ Te ndita'an kivi ndétatú ni jani-de tu'un ini ve'e sinagoga. Te ni ndúkú ndéé-de ni skándíja-de ñáyivi judío jín ñáyivi ñuu Grecia. ⁵ Te Silas jín Timoteo, ni kikoyo-de ichi ñuu Macedonia. Te Pablo, a jáni téyí-de tu'un, te jáni ndaa-de tu'un nuu ñáyivi judío ja Jesús kúu-ya Cristo. ⁶ Ko ñáyivi-ún, ni kaka'an ndiva'a-i siki-dé. Te máa-de, ni kaja-dé sa'ma-dé. Te ni kachi-de jín-i: Kuachi máa-ró kúu núsáa, chí ruu, tú kuachi-ri. Vina te ki'in-ri nuu ñáyivi ñn nación. Achí-de. ⁷ Te ni kenda-de yúan. Te ni kivi-de ve'e ñn chaá nání Justo. Te chaá-ún, chíñú'ún-de Dios. Te ve'e chaá-ún kándij yani jín vé'e sinagoga. ⁸ Te Crispo, chaá kúñá'nu ini ve'e sinagoga, ni kandíja-de nuu máa Jító'o-yo onde jín ní vé'e-de. Te kua'a ñáyivi ñuu Corinto, ni kajini

ná'ín-i. Te *n̄i* *kakandíja*-i. Te *n̄i* *kajanducha*-í.
 9 Te máá *Jító'o-yo*, *jín jáni n̄i ka'an-ya jín Pablo*
in akuáa: Ma yú'ú-ro ni ma kasú-ro yú'u-ro, ch̄i
kukuu-ró ká'an-ro. 10 *Ch̄i j̄ika-r̄i jín-ró*, te *ma*
sándiva'a ni in ch̄aa jín-ró. *Ch̄i ñáva'a-r̄i kua'a*
ñáyivi iní ñuu yá'a, áchí-ya. 11 Te *n̄i kendo*-de *yúan*
in kua yósáva, te *stá'an-de tu'un Dios nuu-í.* 12 Te
Galión kúu gobernador in̄i ñuu Acaya. Te *ñáyivi*
judío, in ká'nu-ni n̄i k̄andonda-i sik̄i Pablo. Te
n̄i kajaka-i-de kua'an-i jín-de onde in̄i municipio.
 13 Te *n̄i kaka'an-i: Ch̄aa yá'a, xaan ská'an-de taká*
ñáyivi já ná chíñú'ún-i Dios te ma kuándatu-ga-i
tu'un ká'an ley, kuní-de. Achí-i. 14 Te *kejá'á Pablo*
ka'an-de núú, ko n̄i ka'an-ni Galión jín ñáyivi
judío: Ñáyivi judío jíná'an-ró, nú sik̄i in tu'un n̄i'in
in̄i kúu, x̄i in kuachi xaan kúu, te vatu-ni ná
kúni ná'ín-rí tu'un ka'an-ro. 15 Ko nú *sik̄i tú'un-ni*
kúu, x̄i sik̄i ñani sí'ví, x̄i sik̄i ley máá-ró, yúan-na
te ná s̄andaá máá-ró núsáá. *Ch̄i ruu, tú kuní-r̄i*
sk̄ivi nduu-r̄i ja s̄andaá-r̄i tu'un súan. 16 Te *n̄i*
skúnu-de-i kája'an-i fuera municipio. 17 *Yúan-na*
te n̄i kakat̄in-i Sóstenes, ch̄aa kúñá'nu in̄i ve'e sin-
agoga. Te *n̄i kaja'a-i-de yuxé'é municipio.* Te
Galión, tú ní sá'a-de cuenta.

Ja kuáno'on túku Pablo ñuu Antioquía

18 Ko Pablo, *n̄i kuu kua'a kivi kánchaa-de yúan.* Te
n̄i nakuatá'ú-de nuu taká ñani yúan. Te *kua'an-de*
jín barco onde ñuu Siria. Te *Priscila jín Aquila*
kája'an jín-de. Te *n̄i ja-de ñuu Cencrea.* Te *n̄i*
seté-de xin̄i-dé sik̄i in tu'un n̄i keyu'u-dé. 19 Te *n̄i*
ja-de ñuu Éfeso, te n̄i skéndoo-de ch̄aa-ún yúan. Ko

Pablo, n_i k_iv_i-ni-de in_i v_e'e sinagoga kástátá'an-de jíin ñáyiv_i judío. ²⁰ Te n_i kaka'an ndá'ú-i jíin-de ja ná kéndoo-de yaku-ga k_iv_i jíin-i. Ko Pablo, tú ní játu'un-de. ²¹ Chi n_i nakuatá'ú-de nuu-í. Te n_i ka'an-de: Kánúú já kí'in ná'in-rí ñuu Jerusalén, sá'a-r_i k_iv_i íi. Ko nú kuní Dios, te nchaa tuku-r_i nuu-ro. Achí-de. Te n_i kenda-de ñuu Éfeso kua'an-de. ²² Te n_i jaa-de jíin barco onde ñuu Cesarea. Te n_i kaa-de ñuu Jerusalén. Te nuu ní ndi'i n_i ka'an-de jíin tíku'n_i kándíja yúan, te n_i nuu-de n_i najaa-de ñuu Antioquía. ²³ Te n_i kéndoo-de yúan yaku k_iv_i. Te vásá ní kenda-de kua'an-de, n_i jika kuu-de n_i ndáñú Galacia jíin ndáñú Frigia. Te n_i kayija-ga in_i ñáyiv_i káskuá'a-ún n_i sá'a-de.

Ndasá n_i ni'in Apolos tu'un Jesús

²⁴ Te ñuu Éfeso n_i chaa in chaa judío nání Apolos, chaa ñuu Alejandría kúu-de. Te va'a ká'an-de chi ndíhí xáan-dé tutu íi. ²⁵ Te chaa-ún, a n_i kutu'a-de jíin tú'un máá Jító'o-yo. Te jítú iní-de tú kuitá-de ká'an-de ja stá'an-de tu'un máá Jító'o-yo, vasa máni tu'un ja ní skuánducha Juan jiní-de ká'an-de. ²⁶ Te n_i chundéé iní-de ká'an kájí-de in_i v_e'e sinagoga. Te n_i kajini so'o Priscila jíin Aquila tu'un ká'an-de. Te n_i kajaka-de chaa kua'an-de jíin-de. Te n_i kajani kájí-ga-de tu'un Dios nuu-dé. ²⁷ Te kuní Apolos ja kí'in-de onde ñuu Acaya. Te taká ñani-ún, n_i kaka'an ndéé jíin-de. Te n_i kachaa tutu kua'an nuu cháa káskuá'a yúan ja ná kuatá'ú-de chaa. Te nuu ní jaa-de yúan, te va'a n_i chindéé ní chituu-de ñáyiv_i kákandíja tu'un luu máá-yá. ²⁸ Te ma'ñú táká ñáyiv_i ní státá'an-de jíin cháa judío. Te n_i stá'an-de ja Jesús kúu-ya Cristo, nátu'un ká'an tutu íi.

19

Chaa káskuá'a jín Juan káni'in-dé tu'un Espiritu Santo

¹ Te nini kándeé Apolos iní ñuu Corinto, te nī ja'a Pablo vai-de ñuu ichi nínu-ga, te nī nchaa-de ñuu Éfeso. Te yúan nī jini-de nuu sáva ñayivi káskuá'a. ² Te nī jika tu'un-de-i: A nī kani'in-ro Espiritu Santo ja ní káandija-ró xí té chá'an-ga, áchí-de. Te máa-i, nī kaka'an-i jín Pablo: Té kuni tu'un-ga-ná ja ío Espiritu Santo, áchí-i. ³ Yúan-na te nī kachi Pablo: Na siki ní kajanducha-ro núsáa, áchí-de. Te nī kaka'an-i: Siki tú'un nī skuánducha Juan, áchí-i. ⁴ Te nī ka'an Pablo: Nī skuánducha Juan jín tú'un ja ná nákani iní-i, te áchí-de jín ñayivi já ná kándija-i nuu I'a vai ichi yatá-dé, kúu Cristo Jesús. Achí-de. ⁵ Te nuu ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te nī kajanducha-ní-i jín sí'ví máa Jító'o-yo Jesús. ⁶ Te Pablo, nī chaa-de nda'a-dé siki-í. Te nī chaa-ni Espiritu Santo siki-í jíná'an-i. Te nī kaka'an-i sín sín yu'u. Te nī kajani-i tu'un-ya. ⁷ Te nī io nátu'un uxi uu tá'an-i. ⁸ Te nī kivi Pablo iní ve'e sinagoga. Te nī chundéé iní-de, nī ka'an vatu máa-de nuu uní yo, ndátu'un-de te skándija-de ñayivi siki ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ⁹ Yúan-na te sava-i, nī kakuja'a iní-i te tú ní káandija-i. Te ni kaka'an ndiva'a-i siki ichi Dios nuu táka ñayivi kánataka. Te nī kuxio-ni Pablo núu ñayivi-ún. Te kaja'an chaa káskuá'a-ún jín-de. Te ndita'an kivi ní ndatu'un-de jín cháa-ún iní escuela in chaa nání Tiranno. ¹⁰ Te uu kuia nī sá'a-de súan. Te taká ñayivi káxiukú ñuu Asia, kúu ñayivi judío te kúu ñayivi ñuu Grecia, nī kajini so'o-i tu'un máa Jító'o-yo Jesús. ¹¹ Te nī sá'a Dios tiní tiñu

ñá'nu xaan jíin ndá'a Pablo. ¹² Te n_i kaxinchaka pañito-de xí sá'ma-dé nuu ñáyivi kaku'u. Te n_i kaxndée siki-í. Te n_i kanduva'a-ni-i kue'e káta'an-i. Te tach_i k_ini, n_i k_akenda in_i-i kája'an.

J_a ní kundéé tach_i k_ini jíin sé'e Esceva

¹³ Te sava cha_a judio, n_i kajika kuu-de káskúnu-de tach_i k_ini. Te kákuni-de kuatíñu-de sí'ví máá Jíto'o-yo Jesús ja kíñi'in-de tach_i k_ini iní ñáyivi. Te súan n_i kaka'an-de: Ká'an n_i'in-ri jíin-ró jíin sí'ví Jesús ja jáni Pablo tu'un-ya, ách_i-de. ¹⁴ Te ñin cha_a judío nán_i-de Esceva, kúu-de sutu ñá'nu, te n_i jo usi_a se'e yí-de ja kásá'a tiñu yá'a. ¹⁵ Ko n_i ka'an-ni tach_i k_ini-ún: A jiní-ri máá Jesús. Te sun_i a jiní-ri Pablo. Ko róó, ndé cha_a kákuu-ró. Achí jíin-de. ¹⁶ Te cha_a tá'an tach_i k_ini-ún, n_i kundéé-de, n_i k_endava-de siki usi_a cha_a-ún. Te n_i kajinu vích_i líi-dé n_i kenda koyo-de in_i ve'e-ún chi n_i katuj_i-dé. ¹⁷ Te tu'un yá'a n_i jich_a kua'an ní n_u ñáyivi káxiukú iní ñuu Éfeso, kúu ñáyivi judío jíin ñáyivi ñúu Grecia, n_i kajini tu'un-i. Te n_i kayu'ú xaan-í. Te n_i kanakana jaa-i máá Jíto'o-yo Jesús jíin sí'ví-yá. ¹⁸ Te kua'a ñáyivi já ní k_akandíja, n_i jakoyo-i nuu Pablo, n_i kanakani ndaa-i kuachi-i jíin tiñu ñáá n_i kasá'a-i. ¹⁹ Te kua'a cháa ja ní kasá'a tiñu ñavá'a, n_i jakoyo-de kándá'á-de tutu-de. Te n_i kaja'mu-de tutu-ún jíto nuu táká ñáyivi. Te n_i katava-dé cuenta nasaa ncháá tutu n_i kayu-ún. Te n_i kajini-de ja úu xiko ux_i mil peso kúu. ²⁰ Súan n_i ndea téyí tú'un máá Jíto'o-yo. Te n_i jich_a nuu kua'an. ²¹ Te nuu ní ndi'í taká tiñu yá'a, te n_i cha_a in_i Pablo ja kí'in-de ñuu Macedonia jíin ñúu Acaya te vásá nájaa-de

ñuu Jerusalén. Te ñi ka'an-de: Nú ñi ja'an-ri yúan, yúan-na te kánúú kí'in-ri ñuu Roma, áchí-de. ²² Te ñi tájí-de uu cháa káchindéé tá'an jíin-de kája'an ñuu Macedonia, kákuu Timoteo jíin Erasto. Te ñi kanchaa máá-de ñuu Asia yaku-ga kivi.

Ja ní kãndonda ñuu Éfeso káka'an-i ja'a ndosó Diana

²³ Te suu kivi-ún ñi kãndonda xaã ñáyivi sikí íchi-yá. ²⁴ Chi ñi jo ñin cháa platero nání Demetrio. Te máá-de jíin cháa kásatiñu ta'an jíin-de, xaã ní kani'in-dé xu'ún, chi jíin plata kásá'a-de ve'e lúli i'a Diana. ²⁵ Te cháa-ún, ñi kastútú-de tá'an-de ja kásá'a suni tiñu-ún jíin-de. Te ñi ka'an-de: A kájin-ro já sikí tiñu kásá'a-yó yá'a kani'in téyí-ro xú'ún. ²⁶ Te kájin-ro te suni kájin tu'un-ró já cháa Pablo yúan, nasu máá ñin ñuu Éfeso chi ñí-ni ñuu Asia sásin-de ñáyivi jíin tú'un ská'an-de-i. Chi ká'an-de ja nasu Dios kákuu i'a kásá'a nda'a. ²⁷ Te yú'ú-ri ja kani iní ñáyivi já tiñu sáni kuu tiñu kásá'a-yó. Te sanaa te jita viñu'un i'a ñá'nu Diana, te suni sája'a iní-i nuu Diana luu vasa ndivii ñáyivi ñuu Asia jíin ñí ñúyivi káchiñú'ún-i nuu-yá vina. Achí-de. ²⁸ Súan ñi kajini so'o-de tu'un yá'a, te ñi kakiti xaã iní-de. Te ñi kakana jíin-de: Kúñá'nu téyí Diana i'a ñuu Éfeso, áchí-de. ²⁹ Te ñáyivi ñuu-ún, ñi kakuvaa-i. Te ñin ká'nu-ni ñi kãndonda-i kája'an-i onde iní teatro káñu'un-i Gayo jíin Aristarco, cháa ñuu Macedonia ja kájika ta'an-de jíin Pablo. ³⁰ Te kuní Pablo kivi-de nuu ká'jin tútu ñáyivi-ún. Ko ñáyivi káskuá'a-ún, tú ní kája'a-i tu'un ki'in-de. ³¹ Te suni sava cháa

kákuñá'nu iní ñuu Asia, ja kákuu amigo-de, nī katájí tú'un kua'an nuu-dé káka'an ndá'ú jíin-de ja má kí'in-de iní teatro. ³² Te sava ñayivi, nī kākana jaa-i ñn tu'un, te sava-ga-i inga tu'un, chí junta-ún, nī kasaka nuu-i. Te kua'a-gá-i, tú kájinī kuti-í na sikī kúu ja ní kataka-i. ³³ Te sava cháa judío, nī kachundá'á-de Alejandro, nī kakiñi'in-de cháa ma'ñú ñayivi kuá'a-ún. Yúan-na te Alejandro, sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kúná'in-i, chí ka'an-de ja'a judío jíin ñayivi kuá'a-ún kuní-de. ³⁴ Ko nī kanakuni-i-de ja cháa judío kúu-de, te yuán ní kākana kó'ó-i nátu'un uu hora: Kúñá'nu téyí Diana i'a ñuu Éfeso, áchí-i. ³⁵ Yúan-na te nī kākuná'in ñayivi ní sá'a cháa kúu secretario ñuu-ún. Te nī ka'an-de: Róo ñayivi ñuu Éfeso, a kájinī taká ñayivi ja ñuu Éfeso xaan kachiñú'ún-i i'a Diana jíin ndosó ja ní tájí Júpiter, nī kuun vai. ³⁶ Te tu'un yá'a, taká kájatú'ún-i. Núsáá te va'a-ga ná kasú-ro yú'u-ro te ma sá'a yachi-ro ní ñn tiñu ja tú ní kátava-ro cuenta. ³⁷ Chi nī kákinchaka-ró cháa yá'a onde yá'a vasa tú ní kásá'a-de ni ñn kuachi ni tú ní káka'an ndiva'a-de ni ñn tu'un sikī i'a máá-yó. ³⁸ Te Demetrio jíin taká cháa kásatiñu ta'an jíin-de, nú kájakin-de kuachi sikī ñn cháa, ío juzgado ná kí'in-de. Te ío gobernador, yúan ná kakán-de kuachi sikī tá'an-de. ³⁹ Te nú ío inga tu'un kákuni-ro, te kuu sánda-ro onde nuu ñn junta legal. ⁴⁰ Chí yú'ú-ri ja cháa-de kuachi sikī-yo, kachi-de ja kánakuatá'an máá-yó, chí ma ní'in-yo tú'un ka'an-yo naja ní kanataka-yo vína. Achí-de. Te nī ndi'i nī ka'an secretario tu'un yá'a. ⁴¹ Te nī jacha-de ñayivi-ún kája'an-i.

20

¹ Yúan-na te n̄i jukuiñi tix̄in-ún. Te n̄i kana Pablo xin̄i cháa káskuá'a. Te n̄i ka'an-de jíin cháa-ún ja má yú'ú-de. Te n̄i kananuu tá'an-de. Te kua'an-de ñuu Macedonia. ² Te n̄i jika kuu-de níi táká ndañú-ún. Te n̄i ka'an-de kua'a tú'un ndéé iní jíin táká ñayivi. Te n̄i ja-de ñuu Grecia. ³ Te n̄i kanchaa-de yúan un̄i yoo. Te a yani ki'in-de jíin barco onde ñuu Siria núú. Ko cháa judío, n̄i kanat̄in tu'un tá'an ja ndóna siki-dé. Ja yúan ní nakani in̄i-de te ñu'ichí ní ja'an-de ñuu Macedonia. ⁴ Te n̄i ka'io sava cháa n̄i kaja'an jíin Pablo onde ñuu Asia. Te káinán̄i-de Sópater ñuu Berea, Aristarco jíin Segundo onde ñuu Tesalónica, Gayo ñuu Derbe, Timoteo, Tíquico jíin Trófimo onde ñuu Asia. ⁵ Chaa yá'a, n̄i kayoxnúu-de. Te k̄indatu-de ruu jíná'an-ri onde ñuu Troas. ⁶ Te ruu jíná'an-ri, nuu ní ja'a viko státilá tú yí'i yujan ía, te jíin barco n̄i kenda koyo-ri ñuu Filipos. Te nuu ú'un kivi ní kanaketá'an-ri jíin-de onde ñuu Troas. Te ñuu yúan n̄i kaxiukú-ri ñin semana.

Ja ní jungava Eutico ventana sá'a numá'ná

⁷ Te máa kivi ñin semana, n̄i k̄andutútú cháa káskuá'a-ún ja sákuách̄i-de státilá. Te n̄i stá'an Pablo tu'un nuu cháa-ún, chi kenda-de kivi xian-ún. Te káni ní ka'an-de onde sava núú. ⁸ Te n̄i io kua'a lámpara in̄i ve'e súkún nuu ní ká'in tútú-de yúan. ⁹ Te ñin cháa súch̄i nán̄i-i Eutico, kánchaa-i máa yú'u ventana. Te nini n̄i kuná'an ká'an Pablo, jí'i xaan-í numá'ná. Te n̄i kixi-ni-i. Te n̄i jungava-ni-i onde piso un̄i te onde nuu nú'un. Te a n̄i ji'i-i n̄i k̄andukani-de-i. ¹⁰ Yúan-na

te n̄i nuu Pablo. Te n̄i jito nuu-de nuu-í. Te n̄i junu nchāa-de-i. Te n̄i ka'an-de: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, ch̄i chakú-i, áchí-de. ¹¹ Te n̄i ndaa-de. Te n̄i sákuáchí-de statilá. Te n̄i yee-dé. Te n̄i ka'an ná'an-ga-de onde kuakundijin. Yúan-na te n̄i kee-de kua'an-de. ¹² Te káno'on ñayivi jín súchí-ún chakú-i. Te kákusīi xáan iní-i. ¹³ Te ruu, n̄i kakoyo-ri in̄i barco te kaja'an-ri jín onde ñuu Asón, yúan naketá'an-ri jín Pablo. Ch̄i súan n̄i sándāa-de ja kí'in-de ñu'un íchí te jāa-de yúan. ¹⁴ Te n̄i kanani'in tá'an-ri jín-de in̄i ñuu Asón. Te n̄i kaa-de barco. Te kua'an-de jín-rí ñuu Mitilene. ¹⁵ Yúan n̄i kakenda-ri jín barco. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Quío, te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Samos. Te n̄i kakendo-ri ñuu Trogilio. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Mileto. ¹⁶ Ch̄i jáni in̄i Pablo ja já'a-ni-de ki'in-de ñuu Éfeso nává'a ma kúkuéé-de ñuu Asia te naa tiempo núú. Ch̄i jítú iní-de jāa yachi-de ñuu Jerusalén máá kivi Pentecostés nú ná kúni'in-de.

Consejo Pablo nuu cháa kákuu nuu ñuu Éfeso

¹⁷ Te kánchāa-de ñuu Mileto. Te n̄i táji-de tu'un kua'an onde ñuu Éfeso n̄i kana-de xin̄i cháa kákuu nuu iní tikun̄i kándija. ¹⁸ Te nuu ní chakoyo chāa-ún nuu-dé, te n̄i kachi-de: Máá-ró kájin̄i va'a-ró ndasa n̄i jiku-ri jín-ró onde kivi ní chāa núú-rí ñuu Asia. ¹⁹ Te tú ní sávixi-ri máá-rí kivi ní jatíñu-ri nuu máá Jító'o-yo. Te ío hora n̄i nde'e-ri. Te kuachi ñayivi judío, ja ní kanat̄in tu'un tá'an-i te n̄i kii tundó'o sik̄i-rí. ²⁰ Te tú ní yú'ú-ri kani-ri tu'un nuu-ro já kuatíñu va'a-ró, ni tú ní yú'ú-ri stá'an-ri tu'un nuu-ro, vasa nuyá'u xí iní ve'e-ró. ²¹ Te n̄i

jani ndaa-ri tu'un nuu ñáyivi judío jíin núu ñáyivi s̄in nación ja ná nákani in̄i-i kuandatu-i nuu Dios. Te ná kándija-i nuu máá Jító'o-yo Jesucristo. ²² Te vina cháa téyíí in̄i-ri te ja yúan ñú'un íchí-rí ki'in-ri ñuu Jerusalén. Ko tú jiní-ri naún ta'an-ri yúan. ²³ Ko ndita'an ñuu já'an-ri chi ká'an Espíritu Santo jíin-rí ja chíndee-i ruu vekaa te kii tundó'o siki-rí. ²⁴ Te ni tú sá'a-ri cuenta vasa ná ká'ni-í ruu, chi ja ná s̄jínu-ri tiñu ni ja'a máá Jító'o-yo Jesús nuu-rí kúu ja kánúú jáni in̄i-ri, jíin s̄uni ja kús̄i in̄i-ri kani-ri tu'un va'a tu'un luu Dios. ²⁵ Te ma'ñú táká róo ja á ni jika kuu-ri ni jani-ri tu'un ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, te vina a jiní-ri ja ní ñn-ró ma kuni kuti-gá-ro núu-rí. ²⁶ Ja yúan kástu'ún kájí-rí nuu-ro jiná'an-ró vína, ja tú tau ya'u-ri niñi-ró. ²⁷ Chi tú ní yú'ú-ri kani-ri ndivii tú'un Dios nuu-ro. ²⁸ Núsáá te koto va'a-ró máá-ró jíin ní tiku'ni, chi Espíritu Santo ni jani-ya róo ja kúndito-ró-i te skée-ro tiku'ni máá Jító'o-yo, chi ni nakuaan-ya-í jíin niñi-yá. ²⁹ Chi jiní-ri ja nú ná kí'in-ri, te kivi koyo yi'í kití xaan má'ñú-ró te ma kúndá'ú in̄i-ti tiku'ni. ³⁰ Te suni onde nuu tá'an máá-ró kenda sava-de ka'an-de tu'un tú'ún náva'a xndá'ú-de ñáyivi káskuá'a kí'in-i jíin-de. ³¹ Koo ndito in̄i-ro jiná'an-ró núsáá. Te ma náa in̄i-ro já uní kuia ndúú ñúú-ni tú ní júkuiñi-ri ja kána jíin-rí nuu ñn ñn-ró vasa ni nde'e-ri. ³² Te vina ñáni, jikán ta'u-rí nuu Dios ja'a máá-ró ja ná kuá'a-ya tú'un luu-ya núu-ro. Chi tu'un-ún kuu skuá'nu róo te ni'in-ro tá'u jíin táká-ga ñáyivi ní sás̄in-ya. ³³ Tú ní ndío in̄i-ri ni plata ni oro ni sa'ma ñn ñáyivi. ³⁴ A kájiní va'a-ró já ndéndúú nda'a-rí

yá'a, n̄i ndúkú táká ja jínu ñú'ún-rí jín chaa káxiukú jín-rí yá'a. ³⁵ Te modo n̄i stá'an ndi'i-ri nuu-ro já kánúú sátiñu-yó súan, náva'a chindéé tá'an-yó jín táká chaa vitá káku'u. Te ma náa iní-ro tú'un máá Jító'o-yo Jesús, chí súan n̄i ka'an-ya: Luu-ga ja kuá'a-yó ñin ndatiñu nasu já ní'in-yo. Achí-ya. Achí Pablo. ³⁶ Te nuu ní ndi'i n̄i ka'an-de taká tu'un yá'a, te n̄i jukuiñi jítí-de. Te n̄i jikan ta'u-dé jín táká chaa-ún. ³⁷ Yúan-na te xaan ní kande'e taká-de. Te n̄i kakanuu-de Pablo, te n̄i katitú-de chaa. ³⁸ Chí kákuquí'a xaan iní-de jín tú'un n̄i ka'an Pablo ja má kuní-ga-de nuu-dé. Te kája'an-de jín-de onde nuu ío barco.

21

Ja ní chaa iní Pablo ki'in tuku-de ichi ñúu Jerusalén

¹ Yúan-na te n̄i kakusñin-ri jín-de. Te n̄i kaki'in ndóo-ni-ri ichi jín barco onde n̄i chaa-ri ñuu Cos. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Rodas. Te yúan n̄i kenda-ri te n̄i jakoyo-ri ñuu Pátara. ² Te n̄i kani'in-rí ñin barco ja kí'in ñuu Fenicia. Te n̄i kaka-ri nuu te kája'an-ri. ³ Te nuu ní kajini-ri nuu ñúu Chipre, te n̄i kaskéndo-ri ñuu-ún ichi ndávésé-rí. Te n̄i kajika-ri kája'an-ri jín barco onde ñuu Siria. Te n̄i jakoyo-ri ñuu Tiro, chí yúan skéndo barco-ún carga. ⁴ Te n̄i kakéndo-ri yúan ñin semana, chí n̄i kani'in tá'an-ri jín ñáyivi káskuá'a. Te n̄i kaka'an-i jín Pablo n̄i sá'a Espíritu ja má kí'in-de ñuu Jerusalén. ⁵ Ko nuu ní ja'a kivi-ún, te n̄i kenda koyo-ri. Te taká-i jín ñásí-i jín sé'e-i, n̄i kajachu'un íchí-i ruu onde yata ñuu-ún.

Te ni kajukuiñi jítí-rí jíin-i yu'u mar. Te ni kajikañ ta'u-rí. ⁶ Te ni kananuu tá'an-rí yúan. Te ni kakaa-rí nuu barco kája'an-rí. Te ni kanaxió káva-i káno'on-i ve'e-i. ⁷ Te ruu jíná'an-rí, ni kenda koyo-rí nuu Tiro ni kajika-rí jíin barco. Te ni jakoyo-rí nuu Tolemaida. Te yúan ni kaka'an-rí jíin táká ñani. Te ni kakendoo-rí jíin-de ñin kivi. ⁸ Te ñga kivi-ún ni kenda Pablo jíin táká-ga-rí ña ká'in-rí jíin-de. Te ni chakoyo-rí nuu Cesarea. Te ni kivi koyo-rí ñi ve'e ñin chaa jáni tu'un nání-de Felipe. Chaa-ún kuu ñin chaa ñdí'usiá. Te ni kakendoo-rí jíin-de. ⁹ Te chaa-ún, ío kuun sésí'í súchí-de kájani-i tu'un Dios. ¹⁰ Te ni kaxiukú-rí yúan kua'a kivi. Te íchi nuu Judea ni kii ñin chaa jáni tu'un Dios, nání-de Ágabo. ¹¹ Te ni chaa-de nuu-rí. Te ni ki'in-de sánchii Pablo. Te ni ju'ni-de ñda'a jíin sí'in Pablo. Te ni ka'an-de: Súan ká'an Espíritu Santo: Ñayivi judío, súan ku'ni-i chaa xíin sánchii yá'a, te nú ná jáa-de nuu Jerusalén. Te nastúu-i-de nuu ñáyivi síin nación. Achí-de. ¹² Tu'un-ún ni kajini so'o-rí. Te ruu jíin chaa ká'in yúan, ni kaka'an ñda'ú-rí jíin Pablo ña má kaa-de ki'in-de nuu Jerusalén. ¹³ Yúan-na te ni ka'an Pablo: Naja kánda'i-ro te ñduku'á ñi añú-rí kásá'a-ró. Chi ruu, á ío tu'a-rí ña násu máá ñin ña kúnu'ni-rí ñi nuu Jerusalén, chi suni ña kuu-rí yúan ña sikí sí'ví máá Jító'o-yo Jesús, áchí-de. ¹⁴ Te tú ni kuu ská'an-rí-de. Te ni kasía-ni-rí-de. Te ni kaka'an-rí: Ná koo ñdasá játa'an ñi máá Jító'o-yo, áchí-rí. ¹⁵ Yúan-na te vásá ni kasátu'a-rí táká ñdatíñu-rí. Te ni kakaa-rí nuu Jerusalén kája'an-rí. ¹⁶ Te suni kája'an yaku chaa káskuá'a ñi nuu Cesarea jíin-rí, ncháka-de ñin chaa

ñuu Chipre nání-de Mnasón. Chaa n̄i skuá'a aná'án kúu-de. Te n̄i kakendoo-ri ve'e chaa-ún. ¹⁷ Te nuu ní jakoyo-ri ñuu Jerusalén, te ñani-yo-ún, n̄i kakusīi xáan iní-de n̄i kajatá'ú-de ruu. ¹⁸ Te inga kivīi xían-ún n̄i kivīi Pablo jín-rí jíná'an-ri in̄i ve'e Jacobo. Te yúan n̄i kakutútú táká chaa kákuu nuu. ¹⁹ Te Pablo n̄i sá'a-de saludar chaa-ún. Yúan-na te n̄i jani-de tu'un taká tiñu n̄i sá'a Dios jín ñayivīi s̄in nación nini játíñu-de nuu-yá. ²⁰ Te n̄i kajini so'o-de tu'un yá'a. Te n̄i kanakana jaa-de Dios. Te n̄i kaka'an-de jín Pablo: Ñáni, vina te n̄i jini-ro ná kua'a mil ñayivīi judío n̄i kakandíja-i. Te nene káandat̄u n̄i'in-i nuu ley. ²¹ Ko n̄i kajini tu'un-de ja stá'an-ro núu táká chaa judío káxiukú iní ñuu ñayivīi s̄in nación ja má kuándat̄u-ga-de nuu Moisés, ni ma xití ndúu-ga se'e-de, ni ma kuándat̄u-de taninu aná'án. ²² Ndasa kuu núsáá, chí kuni tu'un ñayivīi já ní chaa-ro, te taka kua'a ndíja-i. ²³ Sá'a ja káka'an-ri jín-ró yá'a núsáá: A ká'io kuun cháa yá'a ja á n̄i kakeyu'u-dé. ²⁴ Kuaka chaa yá'a ná kí'in-de jín-ró. Te nasándoo-ró máá-ró jín-de. Te kuá'a-ró xú'ún núu-dé náva'a ná sété-de xini-dé. Yúan-na te juku'un in̄i taká ñayivīi-ún ja tú kuti-gá naún ío ja ní kandat̄u'ún-i siki-ro, chí kundaa in̄i-i ja súni jándat̄u máá-ró núu ley. ²⁵ Ko ñayivīi s̄in nación ja kakandíja-ún, a n̄i kachaa-ri carta kua'an nuu-í ja má kuándat̄u-i ni in̄i tu'un yúan. Te ma kée-í kuñu ja ní soko núu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá. Te ma káka téné-i. Achí-de. ²⁶ Yúan-na te Pablo, n̄i jaka-de chaa-ún. Te inga kivīi xían-ún, n̄i nasándoo-de máá-de jín-de. Te n̄i kivīi-de in̄i ve'e ii ja kástu'ún-de nuu-í na kivīi jínu kándundoo-de te

soko-dé kití núu-yá sikí ñin ñin-de núú.

Ja ní kakatñn-i Pablo iní ve'e ii

²⁷ Te kákuu-de ja sǐjǐnu-de ndí'usiá kǐvǐ-ún núú. Ko sava judío ñuu Asia, nǐ kajinǐ nuu Pablo kánde-de inǐ ve'e ii. Te nǐ kaská'an ndí'í ñayǐvǐ yúan. Te nǐ kakatñn Pablo. ²⁸ Te nǐ kakana jaa: Chaa Israel, kuá'a núu nda'a jíná'an-ró, chí chaa yá'a jǐka kuu-de taká ñuu, stá'an-de nuu taká chaa te ká'an-de sikǐ ñayǐvǐ-yo, jǐn sikǐ ley, jǐn sikǐ lugar yá'a. Te suni a nǐ skǐvǐ-de sava chaa sǐn nación inǐ ve'e ii yá'a te nǐ sáchá'an-de ve'e ii. Achí. ²⁹ Chǐ onde ná kánde Pablo iní ñuu-ún nǐ kajinǐ judío ja kánde-de jǐn Trófimo, chaa ñuu Éfeso. Te nǐ kajani inǐ ja ní skǐvǐ Pablo chaa-ún inǐ ve'e ii. ³⁰ Te nǐ-nǐ ñuu-ún nǐ kánda-i. Te nǐ kataka-i. Te nǐ kakatñn-i Pablo. Te nǐ kastáa-i-de nǐ kenda-de yata vé'e ii-ún. Te nǐ kanakasú-ni-i yuxé'é. ³¹ Te kája'ni-í Pablo núú. Ko nǐ ja'an tu'un yá'a nuu general chaa tñn soldado ja nǐ ñuu Jerusalén nǐ kánda-i kákuva-i. ³² Te chaa general, nǐ jaka-de soldado jǐn capitán. Te kájinu-de kája'an-de onde nuu ká'ín ñayǐvǐ kuá'a-ún. Te nǐ kajinǐ ñayǐvǐ já ní jakoyo general jǐn soldado, te nǐ kajukuiñi-i ja kája'a-i Pablo. ³³ Yúan-na te nǐ jaa general te nǐ tñn-de Pablo. Te nǐ tá'ú-de tiñu nǐ jakunu'nǐ Pablo jǐn úu cadena. Yúan-na te nǐ jǐka tu'un ndé chaa kúu-de te naún ní sá'a-de. ³⁴ Te ñayǐvǐ kuá'a-ún, sava-i nǐ kakana-i ñn tu'un te sava-ga-i inga. Te tú ní kúnda inǐ-de naún sikǐ kúu ja súan kákuva-i. Te nǐ tá'ú-de tiñu kua'an Pablo cuartel. ³⁵ Te nuu ní jaa Pablo escalera ve'e-ún, te soldado nǐ kandiiso

Pablo, *ch*i xaan ní *k*andonda ñáyiví kuá'a. ³⁶ *Ch*i kua'a ñáyiví vái koyo-i ichi yatá soldado, te kákana jaa-i: Ka'ni-ní *ch*aa *j*aan, áchí-i. ³⁷ Te káskívi-de Pablo *in*i vekaa, te *n*i ka'an Pablo *j*íin general: Á kuu ka'an-ná *in* tu'un *j*íin-ní, áchí-de. Te *n*i *k*achí general *j*íin-de: *J*iní-ro ká'an-ro yú'u ñúu Grecia náún. ³⁸ Nasu róo kúu máa *ch*aa ñúu Egipto *j*a íku ñúu *n*i xndóna-ró-i *n*i kanakuatá'an máa-i, te suni *n*i kiñi'in-ró kúun mil *ch*aa ku'ná kája'an-de *j*íin-ró onde nuu ñú'un té'é náún. Achí. ³⁹ Yúan-na te *n*i *k*achí Pablo: Máa-ná kúu ndija *ch*aa judío, te *in* se'e ñúu Tarso, *in* ñúu ká'nu ndañúu Cilicia. Te ká'an nda'ú-ná *j*íin-ní kuá'a-ní tu'un ná ká'an-ná *j*íin ñáyiví yá'a. Achí-de. ⁴⁰ Te general, *n*i *j*a'a-de tu'un. Te *n*i *j*ukuiñi Pablo nuu escalera. Te *n*i sá'a-de señal *j*íin ndá'a-dé nuu ñáyiví-ún. Te ná'in yúú-ni *n*i *k*akuu-i. Yúan-na te *j*íin yú'u hebreo *n*i ka'an-de:

22

*J*a ní ka'an Pablo *j*a'a máa-de nuu-i

¹ Ñáni *j*iná'an-ní, *j*íin táká ní *ch*aa kákuu táa, kuni so'o-ní tu'un ká'an-ná *j*a'a máa-ná *j*íin-ní vina, áchí-de. ² Te *n*i *k*ajini so'o-i *j*a ká'an Pablo tu'un *j*íin yú'u hebreo, te ví'í-gá *n*i *k*akuná'in-i. Te *n*i ka'an Pablo: ³ Máa-ná kúu *ch*aa judío, *n*i kaku ndija-ná *in*i ñúu Tarso ndañúu Cilicia. Ko *n*i *j*a'nu-ná *in*i ñúu yá'a. Te escuela Gamaliel *n*i kutu'a va'a-ná *n*i stá'an-de tu'un *n*i'in ley ñúu-yo núu-ná. Te káchiñú'ún vá'a-ná nuu Dios nátu'un kásá'a máa-ní vina. ⁴ Te *n*i *ch*indikin-ná ñáyiví kákandíja tu'un yá'a onde ná ndi'i-i kuu. Te kúu *ch*aa kúu ña'an,

n̄i kati:n-ná-i n̄i chindee-ná-i vekaa. ⁵ Te sutu ñá'nu jíin táká cháa kákuu nuu, n̄i kajini-de ja súan n̄i sá'a-ná. Te suni cháa-ún, n̄i kachaa-de tutu nuu táká ñani. Te n̄i kaja'a-de tutu-ún nuu-ná n̄i ja'an-ná onde ñuu Damasco ja kuáku'ni-ná ñayivi kaxiukú yúan. Te kinanchaka-ná-i onde ñuu Jerusalén te ndo'o-i yá'a núú. ⁶ Te n̄i ki'in-ná ichi kua'an-ná. Te n̄i kuyani-ná yuñúu Damasco nátu'un kaxiuu kúu. Te n̄i ndii ncháa-ni nuu-ná n̄i jinú ñn ndua ndíi ní kii ichi ándivi. ⁷ Te n̄i ndua-ni-ná nuu ñú'un. Te n̄i jini so'o-ná ká'an ñn tu'un jíin-ná: Saulo, Saulo, naja chindikín-ro rúu, áchí. ⁸ Yúan-na te n̄i ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te n̄i ka'an-ya jíin-ná: Máa-rí kúu Jesús ñuu Nazaret ja chindikín-ro rúu, áchí-ya. ⁹ Te cháa kaja'an jíin-ná, n̄i kajini ndija-de ndua ndíi-ún, te n̄i kayu'ú-de, ko tú ní káini so'o-de tu'un n̄i ka'an-ya jíin-ná. ¹⁰ Yúan-na te n̄i ka'an-ná: Táta, te naún sá'a-ná, áchí-ná. Te n̄i kachi máa Jito'o-ná jíin-ná: Ndukoo te ki'in-ro ñuu Damasco. Te yúan ta'u tínu nuu-ro ndasa sá'a-ró, áchí-ya. ¹¹ Te tú ní jini-ná nuu ní ñn, chi ndíi ncháa ndua ndíi-ún. Te cháa kaja'an jíin-ná, kati:n-na-de nda'a-ná kua'an-ná jíin-de onde ñuu Damasco. ¹² Te yúan kánchaa ñn cháa nání Ananías. Te taká ñayivi judío yúan kaka'an ja cháa va'a kúu Ananías, chi va'a jándatu-de nuu ley. ¹³ Te n̄i ja cháa-ún te n̄i kandita-de nuu-ná. Te n̄i ka'an-de jíin-ná: Ñani Saulo, ná ndúndijin nuu-ro, áchí-de. Te n̄i jini-ni-ná nuu-dé. ¹⁴ Te n̄i kachi-de: Máa Dios ndiyi táa-yo, n̄i jani-ya róó vina ja ná júku'un ini-ro tú'un kuni-ya. Te kuni-ro núu máa I'a ndaa,

te kuni so'o-ró tú'un ka'an-ya. ¹⁵ Te kuu-ró testigo máa-ya nuu ndívii ñáyivi táká ja ní jini-ro jín ja ní jini so'o-ró. ¹⁶ Ma kúu uun ini-ro vína núsáa. Ndukuiñi te kuanducha-ro. Te kakan ta'u-ro núu-ya. Achí-de jín-ná. ¹⁷ Te ni naxió káva-ná ni nchaá-ná ñuu Jerusalén. Te jikán ta'u-ná ini ve'e ii, te ni skóto-ya náa. ¹⁸ Te ni jini-ná nuu-ya ni ka'an-ya jín-ná: Ndúkú ndée-ró te kenda yachi-ro ini ñuu Jerusalén yá'a, chi ma kuátú'ún-i tu'un-ri jani ndaa-ro núu-í, áchí-ya. ¹⁹ Te ni ka'an-ná jín-ya: Táta, a kájin-i ja ní kivi-ná ndíta'an ve'e sinagoga ni jatín-ná taká ñáyivi kákandíja nuu-ní. Te ni stují-ná-i ni taan-ná-i vekaa. ²⁰ Te kivi ní jicha niñi Esteban, chaá ni jani ndaa tu'un-ní, suni kándij-ná yúan sáa. Te ni jatú'ún-ná ja ní ji-i-de. Te ni ndito-ná sa'ma cháa ni kaja'ni Esteban. Achí-ná jín-ya. ²¹ Te ni kachi-ya jín-ná: Kuá'an, chi táji máa-rí róo ki'in jíká-ró ondé nuu ñáyivi s'in nación, áchí-ya jín-ná. Achí Pablo. ²² Te a ni kajini ná'in-i ondé ni ka'an-de tu'un yá'a. Yúan-na te ni kakuvaa-i. Te ni kaka'an jaa-i: Ná kúxio chaá jian ná kúu-de. Tú va'a chaá kúu-de ja kúchaku-ga-de ñuyívi yá'a. Achí-i. ²³ Te súan kákana kó'ó-i. Te ni kaskée-i tikachi-i kaja'an. Te ni kaskánda-i tikacha nú'un. ²⁴ Te ni tá'ú tíñu general ná kivi Pablo ini cuartel. Te ni ka'an-de ja ná xndichí soldado Pablo ondé jín cuarta náva'a kutuní ini general na siki ní kandonda ñáyivi-ún siki Pablo. ²⁵ Te ni kaju'ni-de Pablo jín yó'o ñii. Te ni ka'an Pablo jín cháa kúu capitán ja kándij-de yúan: Á ío ley kuá'a-ní cuarta in chaá ñuu Roma ja té chá'an-ga ndúkú víi-ní kuachi-de, áchí-de. ²⁶ Te ni jini so'o capitán tu'un

yá'a, te *n̄i* kee kua'an. Te *n̄i* ka'an jín general: Ndasa sá'a-ní, chi cháa ñuu Roma kúu cháa yá'a, áchí. ²⁷ Yúan-na te *n̄i* jaá general nuu Pablo. Te *n̄i* jiká tu'ún-de: Kachí nú suu cháa ñuu Roma kúu-ró, áchí. Te *n̄i* ka'an Pablo: Jaan, suu máá-ná kúu, áchí-de. ²⁸ Te *n̄i* ka'an general: Ruu, chi *n̄i* ja'a-ri kua'a xú'ún, te *n̄i* kaja'a-de tu'un kuu-ri ñn cháa ñuu yúan, áchí. Te *n̄i* ka'an Pablo: Ko náá, chí túu. Chí iní ñuu-ún *n̄i* kaku-ná, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te ja kákuni xndó'o-de, *n̄i* kakuxio-ni kája'an. Te suni onde general *n̄i* yu'ú, chi *n̄i* juku'un iní-de ja ní ju'ní-de Pablo. Te ñn cháa ñuu Roma kúu Pablo. ³⁰ Te ingá kivi xían-ún, kuni-de kundaá va'a iní-de na siki kúu ja ní kandonda cháa judío siki Pablo. Te *n̄i* ndájí-de cadena nú'ní Pablo. Te *n̄i* tá'ú-de tíñu *n̄i* taká taká sutu ñá'nu jín taká cháa junta. Te *n̄i* kiñi'in-de Pablo. Te *n̄i* jani-de nuu cháa *n̄i* kandutútú.

23

Ja ní kandii Pablo nuu junta siki máá-de

¹ Yúan-na te *n̄i* ndakoto Pablo nuu junta. Te *n̄i* ka'an-de: Ñáni jíná'an-ní. Máá-ná chí a jiní va'a iní-ná ja ní jandatu va'a-ná nuu Dios onde vina. Achí-de. ² Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga nání Ananías, *n̄i* tá'ú tíñu nuu cháa ká'jin yani nuu-dé-ún ja ná kuá'a-ún ñn jiki máá yú'u-dé. ³ Te *n̄i* ka'an Pablo jín sutú ñá'nu-ún: Xáán ndoo ka'an-ro. Dios stují-yá róó. Chí kánchaa-ro já sánda-ro tíñu-ri nátu'un ká'an ley. Chi vasa tú ío ley te tá'ú-ró tíñu ja stují-dé ruu náún. Achí-de. ⁴ Te *n̄i* kaka'an cháa ká'jin nuu-dé-ún: Najá ká'an

ndiṽa'a-ró jíin sutú ñá'nu Dios, áchí jíin-de. ⁵ Te n̄i ka'an Pablo: Tú ní jiní-ná ja sutú ñá'nu kúu-de ñáni, chí yóso núu tutú: Ma ká'an ndiṽa'a-ró síkí cháa kúñá'nu in̄i ñuu-ro. Achí. ⁶ Ko nuu ní jin̄i Pablo ja sáva-de kákuu-de saduceo te sava-ga-de kákuu-de fariseo, te n̄i ka'an jaa-de nuu junta: Ñáni jíiná'an-ní, máá-ná kúu cháa fariseo, se'e fariseo. Chí ñúkuu in̄i-ná ja náchaku taká ndiyi, te ja yúan xndichí-ní náá. Achí-de. ⁷ Te ja súan n̄i ka'an-de, te n̄i kakanáá cháa fariseo jíin cháa saduceo. Te cháa junta, s̄in s̄in tu'un n̄i kaka'an-de. ⁸ Chí káka'an cháa saduceo ja má náchaku ndiyi, ni tú ká'io ndajá'a-yá, ni tach̄i. Ko cháa fariseo, kájatú'un-de ndenúni tu'un-ún. ⁹ Te xaan ní kuvaa. Te sava cháa káchaa tutu ja kákuu tá'an cháa fariseo, n̄i kandukuiñi. Te n̄i kaka'an n̄i'in: Tú ni ñn kuachi káni'in-rí síkí cháa yá'a. Sanaa te n̄i ka'an ndija ñn añú xí ñn ndajá'a-yá jíin-de. Ma sáni'in in̄i-yo núu Dios núsáá. Achí. ¹⁰ Te xaan ní kakanáá-i. Te general, yú'ú-de ja ndátá ñáa-i Pablo. Te n̄i tá'ú-de tiñu ja ná kivi soldado te kaña n̄inu Pablo sava ma'ñú-i, te ná kivi-de in̄i cuartel. ¹¹ Te akuáa-ún n̄i cháa-ni máá Jító'o-yo núu-dé te n̄i ka'an-ya jíin-de: Pablo, ma ndúkuí'a in̄i-ro, chí nátu'un n̄i jani ndaa-ro tú'un-ri in̄i ñuu Jerusalén, suni súan kánúu kíkani-ró tú'un-ri onde in̄i ñuu Roma, áchí-ya.

Ja ní kanat̄in tu'un tá'an-i ka'ni-í Pablo

¹² Te nuu ní kundijin, n̄i kakutútú sáva ñayivi judío. Te n̄i kanat̄in tu'un tá'an-i. Te n̄i kaka'an téyí-i ja má kée kúti-í staa ni ma kó'o kuti-í nducha onde nú tú ka'ni-í Pablo. ¹³ Te ví'í-gá uu xiko judío

n̄i kaka'an téyíi-i tu'un yá'a. ¹⁴ Te n̄i kaja'an-i nuu sutú ñá'nu jíin núu cháa kákuu nuu, te n̄i kaka'an-i jíin cháa-ún: Máá-ná, n̄i kaka'an téyíi-ná ja má kée kúti-ná onde nú tú ka'ni-ná Pablo. ¹⁵ Núsáá te máá-ní jíiná'an-ní jíin táká junta, kuáka'an-ní jíin general ná kíñi'in-de Pablo chaá-de nuu-ní yá'a, chí kákuni-ní xndichí va'a-ga-ní-de, achi-ní. Te ná kótu'a máá-ná ka'ni-ná-de onde té chaá-ga-de yá'a. Achí-i. ¹⁶ Ko ñin se'e yíi kuá'a Pablo, n̄i jini so'o-i ja súan n̄i kanatñin tu'un tá'an. Te n̄i ja'an-i n̄i kivi-i in̄i cuartel. Te n̄i kastu'ún-i nuu Pablo. ¹⁷ Te n̄i kana Pablo xini ñin chaá kúu capitán. Te n̄i ka'an-de: Kunchaka suchí yá'a ki'in-ro jíin-i nuu general, chí ío ñin tu'un kastu'ún-i nuu-dé, áchí-de. ¹⁸ Te capitán, n̄i jaka-de-i kua'an-de jíin-i nuu general. Te n̄i ka'an-de: Pablo chaá yíndi'u vekaa, n̄i ka'an nda'ú-de jíin-ná ja kíinchaka-ná suchí yá'a nuu-ní, chí ío ñin tu'un ka'an-i jíin-ní, áchí-de. ¹⁹ Te n̄i tñin general nda'a-í. Te n̄i kuxio-de jíin-i. Te n̄i jikā tu'ún sá'í-de-i: Naún tu'un ka'an-ro jíin-rí kuní-ro, áchí-de. ²⁰ Te n̄i ka'an-i: Chaá judío n̄i kaskétá'an-de tu'un ja yúchaan ka'an nda'ú-de jíin-ní kíñi'in-ní Pablo nuu táká chaá junta, chí xndichí va'a-de Pablo siki tíñu kákuni-de, achi-de. ²¹ Ko ma kándija-ní, chí ví'í-gá uu xiko-de káindatu sa'í-de. Te káka'an téyíi-de ja má kée-dé staa ni ma kó'o-de nducha onde nú tú ka'ni-dé Pablo, áchí-de. Te vina a káindatu tu'a-de onde ná kuátu'un-ní. Achí-i. ²² Te n̄i tá'ú tíñu general nuu-í, ja tú ni ñin nuu kachí-i ja súan n̄i kastu'ún-i nuu-dé. Te n̄i tájí-de-i kuano'on-í. ²³ Yúan-na te n̄i kana-de xini uu capitán. Te n̄i ka'an-de: Sátu'a-ró uu ciento soldado, jíin uní xiko uxí soldado koso caballo, jíin

úu ciento soldado kát̄in lanza, náva'a k̄ingoyo-ró
 jíin-de onde ñuu Cesarea ka'̄in akuáa v̄ina. ²⁴ Te
 suni ná sátu'a-de caballo koso Pablo. Te koto
 va'a-de Pablo k̄ingoyo-de onde nuu Félix cháa kúu
 gobernador, áchí-de. ²⁵ Te n̄i chaa-de in carta ja
 ní ka'an tu'un yá'a: ²⁶ Máa-ná kúu Claudio Lisias.
 Te cháa-ná carta yá'a nuu ní Félix, gobernador
 ñá'nu. Ta ni táa. ²⁷ Ñayivi judío, n̄i kat̄in-i in chaa
 yá'a. Te a yani ka'ni-í-de núú, ko n̄i nama-ná-de
 jíin soldado chi n̄i jini-ná ja cháa ñuu Roma kúu-de.
²⁸ Te kuní-ná kundaa in̄i-ná naja kájikan-i kuachi
 siki-dé. Te n̄i jani-ná-de nuu junta máa-i jíná'an-i.
²⁹ Te n̄i jini-ná ja siki ley máa-i kájikan-i kuachi
 siki-dé. Ko tú ní'in-ná ni in kuachi siki-dé ja
 kúu-de xí já kúndee-de vekaa. ³⁰ Ko n̄i ní'in-ná
 tu'un ja ní kanat̄in tu'un tá'an ñayivi judío siki-dé.
 Te ja yúan tájí-ná-de kujaa yachi-de nuu-ní. Te
 tá'ú-ná tiñu nuu ñayivi kájikan-i kuachi siki-dé ja
 súni ná jakoyo-i nuu-ní. Te yúan ka'an-i jíin-ní nú
 naja kájikan-i kuachi siki-dé. A n̄i kuu n̄i ka'an-yo
 táa. Achí. ³¹ Te soldado, n̄i kajaka ñúú-ni Pablo
 kua'an jíin-de onde ñuu Antípatris nat̄u'un n̄i ta'ú
 tiñu nuu. ³² Te inga kiv̄i ní kanaxió káva-ni sol-
 dado káno'on onde cuartel, te n̄i kaxndóo Pablo
 nuu soldado káyoso caballo ná kí'in-ún jíin-de.
³³ Te n̄i jakoyo-ún ñuu Cesarea. Te n̄i kaja'a carta
 nuu gobernador yúan. Te suni n̄i jani ndij Pablo
 nuu-dé. ³⁴ Te n̄i ka'u gobernador carta-ún. Te n̄i
 jika tu'ún-de ndé estado kúu Pablo. Te n̄i jini-de ja
 cháa ñuu Cilicia kúu Pablo. ³⁵ Te n̄i ka'an-de: Ná
 cháa cháa kájikan kuachi siki-ro. Yúan-na te kuni
 ná'in-rí tu'un ka'an-ro, áchí-de. Te n̄i tá'ú-de tiñu

ni jakuva'a Pablo ini palacio Herodes.

24

Ja ní ka'an Pablo ja'a máa-de nuu Félix

¹ Te nuu ú'un kiví te máá sutú ñá'nu Ananías jíin sáva chaa kákuu nuu, jíin ñin chaa ká'an yu'u núu-dé nání Tértulo, ni chakoyo ñuu-ún. Te ni kiví koyo nuu gobernador ni kasátú'ún sikí Pablo. ² Te ni kana gobernador xini Pablo. Te ni sátú'ún Tértulo sikí-dé ni ka'an: Táta, ja ní kúu ja vindaá vinené káxiukú-yó. Te ja vá'a chaa kúu-ní te ni kejá'a ndúva'a taká tiñu ini ñuu yá'a sá'a-ní. ³ Chi nene kánakuatá'ú-yó taká tiñu sá'a-ní taká lugar. Te kúsi iní-yo jíin, chi xaan vá'a sá'a-ní, táta Félix. ⁴ Ko ká'an nda'ú-ná jíin-ní, ma kití ini-ní, te kuni so'o-ní ñin tu'un lúli ká'an-ná jíin-ní nú va'a-ní. ⁵ Chi ni kajini-ná chaa yá'a ja kúu-de ñin kue'e kúu-de ñin kuachi. Te kánakuatá'an máá ñáyivi judío ní iní ñuyívi sá'a-de. Te skandá-de taká chaa nazareno. ⁶ Te suni a ndúkú ndéé-de sáchá'an-de ve'e ij, ko ni kakatiñ-ná-de. Te kákuni-ná sánda-ná jíin-de núu, natu'un ká'an ley máá-ná. ⁷ Ko ni jaa-ni general Lisias, te ni janchaa-de chaa yá'a nda'a-ná. ⁸ Te ni tá'ú-de tiñu ja cháa kájikán kuachi sikí-dé, ná kíkoyo-de nuu-ní. Te vina kuu xndichí máá-ní-de, te ná kuni-ní jíin yú'u máa-de ná kaa taká kuachi ja jikán-ná sikí-dé nuu-ní. Achí-de. ⁹ Te suni ni kasátú'ún ñáyivi judío sikí-dé káka'an ja súan kúu ndija taká kuachi-de. ¹⁰ Yúan-na te ni sá'a gobernador señal nuu Pablo ná ká'an-de. Te ni ka'an Pablo: A jiní-ná ja kuá'a kuiá kúu-ní gobernador ini ñuu yá'a, te yuán kúsi iní-ná sánda-ná

ñn tu'un sikí máá-ná nuu-ní. ¹¹ Chí máá-ní, kuu juku'un iní-ní ja té kuu-gā uxí uu kiví ní kaa-ná nī ja'an-ná ñuu Jerusalén nī jachiñú'ún-ná Dios yúan. ¹² Te cháa yá'a, tú ní kájiní kuti-dé nú státá'an-ná jíin ñn cháa iní ve'e ij, xí nú xndóna-ná ñayivi iní ve'e ij, xí iní máá ñúu. ¹³ Ni tú prueba taká kuachi kásátú'ún-de sikí-ná. ¹⁴ Ko kachí ndaa-ná nuu-ní ja chíñú'ún-ná Dios ndiyi táa-ná. Ko modo chíñú'ún-ná-ún, káka'an-de ja sá'an ñáa kúu. Te kándija-ná taká tu'un yóso núu tutú ley jíin núu tutú cháa nī kajani tu'un-ya ondé sáa. ¹⁵ Te ñn núu-ni kándija-ná jíin-de tu'un ká'an Dios ja náchaku taká ndiyi, kúu ñayivi vá'a te kúu ñayivi ú'u. ¹⁶ Ja yúan jítú iní-ná sá'a-ná taká tiñu va'a náva'a tú kuka nuu-ná nuu Dios jíin núu ñáyivi. ¹⁷ Ko kua'a kuiá nī kuu, te vásá ní ncháa-ná nī sá'a-ná caridad nuu ñáyivi ñúu ná. Te suni nī ja'ni-ná kití núu-ya. ¹⁸ Te nī kani'in-dé náa iní ve'e ij kánde-ná násándoo-ná máá-ná. Ko tú ní káxiukú ñáyivi kuá'a já kákuva-a jíin-ná, ko nī ka'jin yakú cháa ñuu Asia jíin-ná. ¹⁹ Te ná kuíni cháa-ún nuu-ní yá'a. Te ná ká'an máá-de sikí-ná nú ñún kuachi nī sá'a-ná kájiní iní-de. ²⁰ Xí ná ká'an cháa ká'jin yá'a te nú nī kani'in-dé ñn kuachi xaan sikí-ná kiví ní kandij-ná nuu junta-de yúan. ²¹ Xí sánaa te kájiní iní-de ja kuáchi-ná kúu máá yá'a-ni, chí kiví ní kandij-ná nuu junta nī ka'an jaa-ná: Kándija-ná ja náchaku taká ndiyi, te ja yúan káxndichí-ní náa, áchí-ná. Achí Pablo. ²² Te nī jini so'o Félix tu'un yá'a. Te a kúnda va'a iní-de jíin íchi yá'a. Te nī sténdatu-de-ún jíná'an. Te nī ka'an-de: Ondé ná cháa general Lisias te kuní ndi'i-ri tiñu kákuní-ro. Achí-de. ²³ Te nī tá'ú-de

tiñu nuu capitán ná kóto va'a Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ná káka kuu-de ñn tí'li. Te ma kasú nú vai tá'an-de kinchaka-i ja kée-dé, xí kík'a'an-i jíin-de. ²⁴ Te ni kuu yakú kivi. Te ni chaá Félix jíin ñási'í-de Drusila, ña'an judía kúu-ña. Te ni kana-de xini Pablo. Te ni jini ná'ín-de tu'un ja kánúú kándíja-yó núu Jesucristo. ²⁵ Te ni ka'an Pablo jíin-de ndasa jíka tiñu ndaa, te ná kúxndíi va'a-de máa-de. Te suni ni jani Pablo tu'un ja cháa juicio. Te ni yu'ú Félix. Te ni ka'an-de: Vina te kuá'an. Ko nú inga kivi núña-ri te kana-ri xini-ro kí-ró, áchí-de. ²⁶ Te suni ñúkuu ini-de ja kuá'a Pablo xu'ún núu-dé núu. Ja yúan tiní jínu ni kana-de xini Pablo ni ja'an-de nuu-dé ni ndatu'ún-de jíin-de. ²⁷ Ko nuu ní ndi'í uu kua te ni nukuiñi Porcio Festo nuu Félix. Te kuní Félix ja ná kúsi ini ñayivi judío jíin-de. Te yúan ní skéndo-de Pablo ini vekaa.

25

Naja kuní Pablo ki'in-de nuu César

¹ Te uni-ni kivi já ní kivi Festo kúu-de gobernador ini ñuu-ún, te ni kenda-de ini ñuu Cesarea kua'an-de onde ñuu Jerusalén. ² Te taká sutu ñá'nu jíin taká chaá kakuñá'nu nuu ñayivi judío, ni jakoyo nuu Festo. Te ni kajani tu'un nuu-dé siki Pablo. Te ni kaka'an nda'ú jíin Festo, ³ ja nú va'a-de te ná tájí-de Pablo no'on ñuu Jerusalén. Chi ni kanatñn tu'un tá'an ja ká'ni Pablo ini ichi. ⁴ Ko ni kachi Festo ja á yíndi'u va'a Pablo onde ñuu Cesarea, te suni naki'in yachi máa-de ichi nó'on-de. ⁵ Te ni ka'an-ga Festo: Ndé róó kánuña-ró kí'in-ro, ná kúun-ró kíngoyo tútú-ró jíin-rí. Te yúan ka'an-ro te

nú ío kuachi-de. Achí-de. ⁶ Te nì kendo-de jíin cháa-ún nátu'un uná xí uxí kiví. Te nì ncha-de ñuu Cesarea. Te inga kiví ní nungoo-de iní municipio. Te nì tá'ú-de tiñu nì cha Pablo nuu-dé. ⁷ Te a ká'iin cha judío ja ní kikoyo ichi ñuu Jerusalén. Te nì cha Pablo te nì kajíko ndú-ún-de. Te nì kandongda nì kasátú'ún téyíi sikí-dé. Ko tú ní kákundéé jíin tú'un tú'ún. ⁸ Te nì ka'an Pablo ja'a máa-de: Tú ní sá'a-ná ni ñn kuachi sikí ley judío, ni sikí vé'e ij, ni sikí César, achí-de. ⁹ Ko Festo, chí ná kúsi iní cha judío kuní-de, te nì ka'an-de jíin Pablo: Á tú kuní-ro kí'in-ro onde ñuu Jerusalén te yúan sánda-ri taká tu'un yá'a, achí-de. ¹⁰ Te nì ka'an Pablo: A kándij-ná iní municipio César vina, te yá'a níni kúnda tiñu-ná. Máa-ní, a jiní va'a-ní ja tú ní sá'a-ná ni ñn kuachi sikí cháa judío. ¹¹ Chí nú ío kuachi-ná, nú nì sá'a-ná ñn kuachi xaan já ká'ni-ní náa te vatu-ni kuu-ná núsáa. Ko nú tú ío ndaa tu'un kasátú'ún cháa yá'a sikí-ná, te ni ñn cha ma kúu ku'a-de náa nuu cháa yá'a jíná'an-de. Núsáa te kí'in-ná nuu César kuní-ná. Achí-de. ¹² Te Festo, nì kanda tu'ún-de jíin junta, te nì kachi-de jíin Pablo: A nì ka'an-ro já kí'in-ro núu César kuní-ro. Vina te kí'in-ro núu-dé núsáa. Achí-de.

Ja ní ka'an Pablo ja'a máa-de nuu Agripa

¹³ Te nì kuu yaku kiví. Te nì ja rey Agripa jíin Berenice onde ñuu Cesarea káka'an-de jíin Festo.

¹⁴ Te kua'a kiví ní kaxiukú-de yúan. Te nì jani Festo tu'un Pablo nuu rey-ún: Ío ñn cha yá'a nì skéndo Félix kánde vekaa. ¹⁵ Te ná nì ja'an-ná ñuu Jerusalén, te sutu ñá'nu jíin ñáyivi kákuu nuu

judío, n̄i jakoyo-i nuu-ná kájikan-i kuachi sik̄i cháa yá'a. ¹⁶ Te n̄i kachi-ná jín-i ja tú ío costumbre cháa ñuu Roma ja ká'ni-dé ñin cháa nú tú xna'an-ga kuiñi ñayivi kájikan kuachi sik̄i-dé nuu-dé. Yúan-na te kuu ka'an-de ja'a máa-de nuu kuáchi-ún. ¹⁷ Yúan-na te n̄i chakoyo tútú-i yá'a. Te inga kiv̄i tú ní kúkuéé-ná n̄i nungoo-ná mesa sándaa-ná kuachi. Te n̄i tá'ú-ná tiñu n̄i kii cháa yá'a. ¹⁸ Te ká'jín ñayivi kájikan kuachi sik̄i-dé. Ko tú ni ñin kuachi xa'an ní káni'in-í sik̄i-dé nátu'un jáni in̄i-ná núú. ¹⁹ Ch̄i máni sik̄i já kákandíja máa-i n̄i kuu tu'un-ún, jín sik̄i ñin cháa nání Jesús ja á n̄i j̄i-de. Ko Pablo, ách̄i-de ja chakú ndija cháa-ún. ²⁰ Te máa-ná, tú ní kútuní kuti in̄i-ná ndasa kundaꞗ tu'un-ún. Te n̄i jik̄a tu'ún-ná-de, sánaa kuni-de k̄i'in-de ñuu Jerusalén te yúan kundaꞗ kuachi-de. ²¹ Ko máa Pablo, n̄i kachi-de ja k̄i'in-de nuu Augusto te kundaꞗ kuachi-de yúan kuni-de. Te n̄i tá'ú-ná tiñu ná kúndee-de vekaa onde táji-ná-de k̄i'in-de nuu César. Ach̄i-de. ²² Yúan-na te n̄i kachi Agripa jín Festo: Máa-ná, suni kuni so'o-ná tu'un ká'an cháa j̄an kuni-ná, ách̄i-de. Te n̄i kachi Festo: Yuchaan te kuni so'o-ní tu'un ká'an-de, ách̄i-de. ²³ Te kiv̄i x̄ian-ún, n̄i chakoyo Agripa jín Berenice ká'io tu'a-de. Te n̄i kiv̄i koyo-de in̄i municipio jín sáva general jín cháa kákuñá'nu in̄i ñuu-ún. Te n̄i tá'ú tiñu Festo n̄i cháa Pablo. ²⁴ Te n̄i ka'an Festo: Táta rey Agripa jín táka ní cháa káxiukú jín-ná yá'a. Vina te nde'é-ní nuu cháa yá'a, ch̄i sik̄i-dé n̄i k̄andonda taká ñayivi judío ñuu Jerusalén jín ñayivi judío ñuu yá'a kájikan-i cháa yá'a nuu-ná te káka'an-i ja tú ío va'a kuchaku-ga cháa yá'a. ²⁵ Ko tú ní'in-ná ni ñin kuachi sik̄i-dé ja kúu-de. Ko

n̄i ka'an-de ja k̄i'in-de nuu Augusto kuní-de. Te ja yúán ní ka'an-ná ja tájí-ná-de ki'in-de. ²⁶ Te sik̄i cháa yá'a tú kútuní in̄i-ná naún tu'un chaa-ná nuu jíto'o-ná. Ja yúán ní kiñi'in-ná-de nuu-ní jíná'an-ní, te kánúú-gá nuu máá-ní, tát̄a rey Agripa. Te xndichí-ní-de náva'a ná ní'in-ná tu'un chaa-ná carta ki'in. ²⁷ Chi kúka nuu-ná tájí-ná ñn preso ki'in, te nú tú kastu'ún-ná naún kuachi kájikan-i sik̄i-dé. Achí-de.

26

¹ Te n̄i kach̄i Agripa jín Pablo: Já'a-ri tu'un ka'an-ro já'a máá-ró, áchí-de. Te n̄i skáa Pablo nda'a-dé. Te n̄i ka'an-de ja'a máá-de: ² Kús̄i iní-ná vina, ch̄i kuu ka'an-ná ja'a máá-ná nuu-ní, tát̄a rey Agripa. Chi ñayivi judío, kásátú'ún-i sik̄i-ná. ³ Ch̄i a jiní va'a máá-ní taká tan̄inu jín taká tu'un ñayivi judío jíná'an-i. Ja yúán ká'an nda'ú-ná jín-ní ja jín paciencia kuni so'o-ní tu'un kani-ná nuu-ní. ⁴ A kájin̄i taká ñayivi judío ndasa n̄i sá'a-ná onde lúlí-ná, ch̄i onde ná lúlí-ná n̄i nchaa-ná jín ñayivi ñúu-ná jín iní ñuu Jerusalén. ⁵ Te máá-de, nú kákun̄i-de kach̄i ndaa-de, te a kájin̄i-de náa ja ondé xnáñúú ní kuu-ná ñn fariseo. Te sa'an fariseo, yí-ga káa vásá taká-ga sa'an-yo. ⁶ Te vina, ch̄i sik̄i já ñúkuu in̄i-ná tu'un n̄i keyu'u Dios nuu nd̄iyi táa-yo, yúán ní kākana-de náa vina kúnda kuachi-ná yá'a. ⁷ Ch̄i nd̄i'uxí uu tata Israel, ndúú ñúú kájatíñu va'a-i nuu-yá sanaa te kun̄i máá-i tu'un n̄i keyu'u-yá. Sik̄i tú'un yá'a n̄i kásátú'ún cháa judío sik̄i-ná, tát̄a rey Agripa. ⁸ Te naja kájani in̄i-ní ja má kúu naschakú Dios taká nd̄iyi. ⁹ Te máá-ná,

ni jani iní-ná ndíso-ná tiñu ndonda téyíí-ná siki sí'ví Jesús ñuu Nazaret núú. ¹⁰ Te tiñu-ún, suni súan ni sá'a-ná iní ñuu Jerusalén. Chi ni ni'in-ná orden nuu táká sutu ñá'nu. Te xaan ní taan-ná ñayivi ndóo iní vekaa. Te suni ni chu'un-ná voto ja ná kúu-i, te ni kaji'i-i. ¹¹ Te tini jínu ni xndó'o-ná-i iní taká ve'e sinagoga. Te fuerza stétuu-ná ka'an ndiva'a-i núú, chi téyíí xaan ní kití iní-ná nuu-í. Te ni chindikín-ná-i jínu-ná jíín-i onde ñuu jíká. ¹² Te jíku-ná jíín tíñu-ún. Te ni ja'an-ná ñuu Damasco ndíso-ná tiñu sutu ñá'nu. ¹³ Te máá ká'uxi uu kúu, táta rey, kua'an-ná ichi-ún. Te ni jini-ná ñn ndua ndíi ní kii ichi ándíví, ví'í-gá vásá ndíkandii káa. Te ni ndii ncháa-ni ñí núu-ná jíín núu cháa kuangoyo jíín-ná. ¹⁴ Te ni kandua ndí'i-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná tu'un ni ka'an jíín-ná jíín yú'u hebreo: Saulo, Saulo, naja chindikín-ro rúu. Xaan yíi kúu ja kuañú yatá-ró punta garrocha. Achí. ¹⁵ Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te máá Jító'o-ná ni kachi-ya jíín-ná: Máá-rí kúu Jesús ja chindikín-ro rúu. ¹⁶ Ndukoo te kundii-ro, chi ni kenda-ri nuu-ro náva'a kani-ri róo kuatíñu-ró núu-rí, te kani ndaa-ro tú'un naun ní jini-ro jíín sáva-ga tu'un ka'an-ri jíín-ró, chi ndenda-ga-ri nuu-ro. ¹⁷ Te nama-ri róo nuu táká ñayivi ñuu-ro jíín núu ñáyivi sñn nación. Chi nuu ñáyivi-ún tájí-rí róo kí'in-ro vína. ¹⁸ Náva'a kuña-ró ndúchi-í. Te ná kenda-i chi ñuñáa nuu tá'ú Satanás tiñu nuu-í, te no'on-i nuu Dios nuu ío ndijin, náva'a kandíja-i nuu-rí te sá'a-ri tuká'nu iní-ri nuu-í. Yúan-na te ni'in-í ta'u jíín ñáyivi ní sásñn-ri. Achí-ya jíín-ná. ¹⁹ Táta rey Agripa, ja yúan tú ní sáni'in iní-ná nuu

tú'un n̄i jini so'o-ná onde andívi. ²⁰ Ch̄i xna'an-ga n̄i jani-ná tu'un nuu ñáyivi káxiukú ñúu Damasco, jíin iní nuu Jerusalén, jíin ní ñúu Judea, jíin núu ñáyivi s̄in nación. N̄i jani-ná tu'un nuu-í ja ná nákanani in̄i-i, te ná náxío káva in̄i-i ichi núu Dios, te ná sá'a-i tiñu va'a ja kánúú sá'a-i te nú a n̄i nakani in̄i-i. ²¹ Ja sikí yá'á te n̄i kakatiin ñáyivi judío náá in̄i ve'e ij. Te ka'ni-í náá kákuni-i núú. ²² Ko n̄i chindéé ní chituu Dios náá, te kándij n̄i'in-ná onde vina, jáni ndaa-ná tu'un nuu ñáyivi lúli jíin núu ñáyivi ñá'nu. Ch̄i Moisés jíin cháa n̄i kajani tu'un Dios onde sáá, súan n̄i kajani-de tu'un ná taká tiñu chaá. Te suni máa yúan-ni ká'an tuku máá-ná. ²³ Ch̄i n̄i kajani-de tu'un ja kánúú ndó'o Cristo, te xna'an-ga máa-yá nachaku vásá taká-ga ndiyi, náv'a kani-ya tú'un ja ní ndundijin nuu ñáyivi ñúu-yo jíin núu ñáyivi s̄in nación. Achí-de. ²⁴ Te súan n̄i ka'an Pablo ja'a máa-de, te n̄i ka'an jaa Festo: Kátachi-ro, Pablo. Ja ní skuá'a xaan-ro te ndúkú kútachi-ro. Achí. ²⁵ Ko n̄i ka'an Pablo: Tú kátachi-ná, tátá Festo, ch̄i ío kájí iní-ná ká'an ndaa-ná tu'un yá'a. ²⁶ Ch̄i máa rey, a jiní va'a-de taká tu'un yá'a. Te tú yú'ú-ná ka'an-ná tu'un yá'a jíin-de. Ch̄i a jiní-ná ja tú kúñáá in̄i-de jíin ní in̄i tu'un ká'an-ná, ch̄i tú sa'í jika taká tiñu yá'a. ²⁷ Tátá rey Agripa, á kándija-ní ja káka'an chaá kájani tu'un-ya ondé sáá. A jiní máa-ná ja kándija-ní, áchí Pablo. ²⁸ Yúan-na te n̄i ka'an Agripa jíin Pablo: A yani kándija-ri nuu Cristo sá'a-ró kuni-ro, áchí-de. ²⁹ Te n̄i ka'an Pablo: Vasa a yani xí túu, ko jikán ta'u-ná nuu Dios ja máa-ní jíin taká-ga chaá kájini so'o tu'un ká'an-ná vina, ná ndúu-ní nátu'un máa-ná, ko cadena yá'a ch̄i túu,

áchí-de. ³⁰ Te n̄i ndi'í n̄i ka'an Pablo taká tu'un yá'a. Te n̄i ndukuiñi rey jín gobernador jín Berenice, jín taká chaa n̄i kaxiukú jín-de. ³¹ Te n̄i kaxuxio s̄in máa-de. Te n̄i kanda tu'ún-de: Tú ni ñin kuachi ní sá'a chaa yá'a ja kúu-de xí ja kúndee-ga-de vekaa, áchí-de. ³² Te n̄i kachi Agripa jín Festo: Kuu sía-ní chaa yá'a núú, nú tú ní ká'an-de ja kí'in-de onde nuu César kuní máa-de. Achí-de.

27

Jín barco kua'an Pablo ichi ñuu Roma

¹ Te n̄i kundaa ja kinglyo-ri jín barco onde ñuu Italia. Te n̄i kaja'a-de Pablo jín sava-ga chaa ká'in vekaa-ún nuu ñin capitán nání Julio ja t̄in-de soldado nání Augusto. ² Te n̄i kivi koyo-ri in̄i ñin barco ñuu Adramitio kaja'an-ri ichi yú'u mar ñuu Asia. Te suni ñin chaa onde ñuu Macedonia ñuu Tesalónica ja nání-de Aristarco, kua'an-de jín-rí. ³ Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Sidón. Te Julio, n̄i kundá'ú in̄i-de Pablo. Te n̄i ja'a-de tu'un n̄i jandé Pablo amigo-de, náva'a chindéé chítuu-i-de. ⁴ Te ñuu yúan n̄i kenda-ri kaja'an-ri jín barco, n̄i kaja'a-ri ichi chí ñuu Chipre nuu ndó'yo tachi, chí sua n̄i nana nuu tachi. ⁵ Te n̄i kundéé-rí n̄i kaja'a-ri nuu mar Cilicia jín núu mar ñuu Panfilia. Te n̄i jakoyo-ri ñuu Mira ja kánde in̄i ñuu Licia. ⁶ Te ñuu yúan n̄i ni'in capitán ñin barco ñuu Alejandria ja kí'in ichi ñuu Italia. Te n̄i skivi-de ruu in̄i barco-ún jíná'an-ri. ⁷ Te kua'a kivi ní kajika kuéé-ri nuu ndúcha-ún. Te fuerza-ni n̄i jakoyo-ri yuñúu Gnido. Te tuká ní já'a tachi-ún tu'un kaka-ri. Te n̄i kaja'a-ri ichi chí ñuu Creta nuu ndó'yo tachi, xiin ñuu Salmón.

⁸ Te xaan ní ndúkú ndéé barco-ún. Ní jika nduu te nì jakoyo-ri jíin ìin lugar nuu káskúnání-i Buenos Puertos. Te yani puerto-ún íó ñuu Lasea. ⁹ Te vina chì a nì kuu kua'a kivi. Te sanaa te kiñá'án ìin tundó'o nuu mar, chì a nì ja'a viko kóndicha ìni, te nì ka'an nì'in Pablo jíin-de: ¹⁰ Tátá jíná'an-ní, jíní-ná ja xáan yí koo viaje yá'a, te kii ìin tundó'o sikì barco. Ko nasu máá ìin barco jíin ndatíñu naa, chì suni kii tundó'o-ún sikì máá-yó. Achí-de. ¹¹ Ko tú ní kándija capitán ja ká'an Pablo, chì sua nì kandija-ga-de tu'un ká'an cha skáka barco-ún jíin já ní ka'an cha xín barco. ¹² Ko sikì já puerto-ún tú íó va'a ja kendo-de níí viko víjin, te nì kanakani ìni kua'a-gá-i ja kenda koyo-i yúan, sanaa te kuu jakoyo-i ñuu Fenice, te yúan kendo-i viko víjin kájani ìni-i. Chì ñuu Fenice kuu ìin puerto ñuu Creta ja jíto xín íchi nínu jíin íchi véé. ¹³ Te nì kee ìin tachi íchi sur. Te nì kajani ìni-i ja jáa-i nuu kákuni-i. Te nì skáka-ga-i barco, kájika nduu-i ñuu Creta.

Ja ní ndonda ìin tachi xáan sikì barco

¹⁴ Ko nì kunúu. Te nì ndonda-ni ìin tachi xáan já nání Euroclidón. ¹⁵ Te nì stáa-ni barco kua'an-ni jíin. Te tú ní kuu kundéé barco jíin tachi. Te nì kasía-ni-ri kua'an te kuangoyo-ni-ri jíin. ¹⁶ Te nì jakoyo-ri nuu ndó'yo tachi chí ìin isla lúlí nání Clauda. Te u'u xaan ní kanatíin-ri barco lúlí ja ndikín yata. ¹⁷ Te nì kaskívi-i ìni barco ká'nu. Te nì kaju'nì va'a-i máá barco ká'nu jíin yó'o jíin vitú. Te nì síjinú-i sa'ma xndéché íchi xíní, chì káyú'ú-i ja tìin barco nú kaku'un yu'u mar. Te súan-na kája'an-ri jíin. ¹⁸ Ko xaan ní kaja barco nì sá'a tachi

xáan. Te kiví xían-ún, nì kakejá'á-i káskána-i taká ndatíñu ndíso barco. ¹⁹ Te kiví uní, taká ndatíñu játíñu barco nì kajacha nda'a-rí. ²⁰ Te kua'a kiví tuká ndijin túun ndikandii jín tíñuú xíní, ni tú ní júkuiñi kuti tachí xáan-ún. Te tuká káñukuu iní-ri kaku-ri núú. ²¹ Te nì kuu kiví já tuká káyee kúti-rí staa. Te nì jukuiñi Pablo sava ma'ñú cháa-ún. Te nì ka'an-de: Táta, ni kájandatu-ní tu'un nì ka'an-ná, te ma kéndá-yó iní ñuu Creta, te ma kóto-yó túndó'o yá'a ni ma náa ndatíñu núú. ²² Ko vina ká'an nì'in-ná jín-ní, ma kúkuí'a iní-ní jíná'an-ní. Chì nì ñn-ní ma náa-ní. Chì máni máá-ni ndatíñu jín barco kúu ja náa. ²³ Chì kuni-ni nì kanchaa ñn ndajá'a máá Dios jín-ná. Chì I'a-ún xíin náá, te játíñu-ná nuu-yá. ²⁴ Te nì kachi-ya jín-ná: Pablo, ma yú'ú-ro, chì kánúú jáa-ro núu César. Te a nì ja'a Dios taká cha kua'an jín-ró jián núu-ro. Achí-ya. ²⁵ Táta jíná'an-ní, ma yú'ú-ní núsáá. Chì máá-ná, a kándíja-ná nuu Dios ja súan kuu nátu'un nì ka'an-ya jín-ná. ²⁶ Ko níni kíkani-yó núu ñn isla, áchí-de. ²⁷ Te nì kuu uxí kuun ákuáa. Te kájika-ri nuu mar Adriático. Te nuu ní kuu sava ñúú, te kájani iní ñayivi káskáka barco ja á nì kakuyani-ri nuu ñn ñu'un íchí. ²⁸ Te nì kaskuíta ka'nu-i ñn plomada chí nducha. Te nì kajini-i ja ío oko nda'a. Te nì kajika-ga-i ñn tí'li. Te nì kanaskuíta ka'nu tuku-i plomada. Te nì kajini-i ja ío-ga xia'un nda'a. ²⁹ Te káyu'ú-i jaa-i ñn nuu ío toto chí nducha. Te nì káskána-i kuun káa tókanchu tñn yata barco-ún kua'an. Te kákuni-i ja ná kúndijin yachi yachi. ³⁰ Te cha káskáka barco, kákuni-de kunu-de ki'in-de jín barco lúlí, te xndóo-de barco ká'nu núú. Ja yúan ní

kaskúun-de barco lúlí-ún nuu ndúcha, te kásá'a-de ja kí'in-de ichi núu barco ká'nu ja skáa-ga-de kaa tíkánchu yúan núú. ³¹ Te n̄i kach̄i Pablo jíin capitán jíin soldado: Nú tú kendoo cháa yúan in̄i barco ká'nu yá'a, te ma kúu kaku kuti máá-ní jíná'an-ní, áchí-de. ³² Yúan-na te soldado, n̄i kax̄iti-dé yo'o t̄in barco lúlí. Te n̄i kas̄ía-ni-de n̄i tene kua'an. ³³ Te nuu kuákundij̄in te n̄i ka'an ndéé Pablo jíin táká cháa ja ná kée-dé staa: Vina ío ux̄i kuun kiv̄i já káind̄ito-ní te ká'io ndicha in̄i-ní ch̄i tú ní káyee kúti-ní staa. ³⁴ Te ká'an nda'ú-ná jíin-ní ja ná kée-ní staa, te ná nani'in iní-ní núsáá. Ch̄i n̄i ñn-ní, ma náa ní ñn ixi x̄iní-ní. Achí-de. ³⁵ Te n̄i ndi'i n̄i ka'an-de tu'un yá'a. Te n̄i ki'in-de ñn staa. Te ma'ñú táká ñaȳivi-ún n̄i jikan ta'u-dé nuu Dios. Te n̄i sakuáchí-de. Te n̄i kejá'a-de yée-dé staa-ún. ³⁶ Yúan-na te n̄i kandundéé iní taká-i. Te suni n̄i kayee-í staa. ³⁷ Te ja úndi'i-ri ká'io uu ciento un̄i xiko xia'un ñn-ri ja kax̄iukú-rí in̄i barco. ³⁸ Te n̄i kanda'a ch̄i-i ja ní kayee-í staa. Yúan-na te n̄i kajacha-i trigo kua'an nuu ndúcha-ún, n̄i kanasáñama-i barco.

Ja ní naa barco nuu ñú'un íchí

³⁹ Te nuu ní kundij̄in, te tú ní kánakuni-i ñu'un íchí. Ko n̄i kajini-i ñn nuu kátisú'ú ja ío ñití. Te kákuni-i ja-a yúan jíin barco nú ná kúu sá'a-i. ⁴⁰ Te n̄i kax̄iti-í yo'o yí'i kaa tíkánchu yúan. Te n̄i kax̄ndóo-i kaa-ún nuu mar. Te n̄i kastá'ya-i nuu t̄in su'ma skuíko barco. Te n̄i kajata kaa-i sa'ma x̄iní náva'a xndéché tachí barco. Te n̄i kajika-i kua'an-i ichi yú'u mar. ⁴¹ Ko n̄i jakoyo-de ñn nuu

náketá'an uṽ yucha inṽ mar. Te nṽ kaku'un tá'an barco jín tóto jín nítí. Te ichi núṽ barco-ún nṽ tḥn-ni, te tuká ní kandá kuti. Te yaṽ barco-ún nṽ ka'ya-ni ja ní'in nṽ kaku'un su'ma mar. ⁴² Yúan-na te nṽ kandaṽtṽ'ún soldado ja ká'ni táká preso náva'a ma súchá ni ḥn-i ja kúnu-i. ⁴³ Ko capitán-ún, nama-de Pablo kuní-de. Te nṽ jasṽ-de tu'un-ún. Te nṽ tá'ú-de tiñu nú ndé ñayivi kúu suchá-i te ná kée-ni-i ki'in-i nuṽ mar xna'an-ga te jakoyo-i onde nuṽ ñú'un íchí. ⁴⁴ Te sava-ga-i ná kenda-i ki'in-i, sava-i koso téne-i jín tabla te sava-ga-i jín pedazo yunu barco. Te súan nṽ kakaku ndi'i-i nṽ jakoyo-i ñu'un íchí.

28

Ja ní ta'an Pablo ñuu isla Malta

¹ Te nuṽ ní kakaku-ri, yúan-na te nṽ kani'in-ri tu'un ja isla-ún nání Malta. ² Te ñayivi sḥn yu'u yúan, nṽ kakumanṽ-í jín-ri jíná'an-ri. Te nṽ kastá'an-i ḥn ñu'un, chṽ kúun sau te vijin sá'a. Yúan-na te nṽ kakana-i xini-ri nṽ jakoyo-ri nuṽ-í. ³ Te nṽ stútú Pablo yaku titaka. Te nṽ taan-dé nuṽ ñú'un. Te ḥn koṽ, jinu-tṽ ní kenda-tṽ já ní kuní'ní. Te nṽ chiyú'ú-ni-tṽ ndá'a-dé. ⁴ Te ñayivi sḥn yu'u ñúṽ-ún, nṽ kajini-i ja ndíta kaa koṽ-ún yiyú'ú-tí nda'a-dé. Te káka'an-i: Ndaa ja cháa já'ni ndiyi kúu cháa yá'a núsáá. Te vasa a nṽ kaku-de nuṽ mar, ko máa I'a tu'un ndaa tú já'a tu'un kuchaku-ga-de, áchí-i. ⁵ Ko Pablo, nṽ kisi-de koṽ-ún nuṽ ñú'un. Te tú naún ní tá'an-de. ⁶ Te máa-i, káindaṽtu-i ja chú'un kuiñi-dé xí nduá-de te kuṽ-de. Ko nṽ kuná'an xaan káindaṽtu-i nṽ kajini-i ja tú naún ní

tá'an-de. Yúan-na te n̄i nakani in̄i-i te n̄i kaka'an-i jā ñ̄n i'a kúu Pablo. ⁷ Te yani yúan n̄i io ñ̄u'un cháa kúu gobernador in̄i isla-ún, nání-de Publio. Te cháa-ún, n̄i kana-de ruu jíná'an-ri. Te n̄i ja'a núu-de ve'e-de n̄i kakendoo man̄i-rí jín-de un̄i kivi. ⁸ Te táa Publio kátúu-dé nuu jító, kú'u-de jín kué'e kiji jín ñ̄n kue'e kúun ch̄i-de. Te n̄i kivi Pablo ve'e cháa-ún. Te n̄i jikan ta'u-dé. Te n̄i chaa-de nda'a-dé siki cháa-ún. Te n̄i nduva'a-ni cháa-ún. ⁹ Yuán-na, te suni sava-ga ñ̄ayivi káku'u ní isla-ún, n̄i jakoyo-i. Te n̄i kanduva'a-ni-i. ¹⁰ Te ñ̄ayivi-ún, n̄i kajatú'ún-i ruu jíná'an-ri, te n̄i kaja'a-i kua'a ndatíñu n̄i kakuta'u-rí. Te nuu ní kenda koyo-ri kua'an-ri, te n̄i kaja'a-i taká ndatíñu kánandi'i-ri.

Ja ní jani Pablo tu'un in̄i ñ̄uu Roma

¹¹ Súan-ni onde nuu un̄i yoo, te n̄i kajika-ri kua'an-ri jín ñ̄n barco ñ̄uu Alejandría ja ní kan-chaa nuu isla tiempo viko víjin. Te barco-ún, máa cháan ndíso ñ̄n figura ñ̄ayivi Cástor jín Pólux. ¹² Te n̄i jakoyo-ri ñ̄uu Siracusa. Te yúan n̄i kakendoo-ri un̄i kivi. ¹³ Te yúan n̄i kenda koyo-ri kua'an-ri nduu nduu yundúcha. Te n̄i jakoyo-ri ñ̄uu Regio. Te inga kivi ní kee tach̄i íchi sur, te inga kivi xián-ún, n̄i jakoyo-ri ñ̄uu Puteoli. ¹⁴ Te yúan n̄i kani'in tá'an-ri jín sáva ñ̄ani. Te n̄i kaka'an nda'ú-de jín-rí n̄i kakendoo-ri jín-de ñ̄n semana. Yúan-na te vása ní jakoyo-ri ñ̄uu Roma. ¹⁵ Te ñ̄ani yúan a n̄i kani'in-dé tu'un ruu jíná'an-ri. Te n̄i kenda koyo-de, n̄i kakita'an-de ruu onde nuyá'u nání Apio jín ndénúni mesón. Te n̄i jini Pablo nuu-dé. Te n̄i nakuatá'ú-de nuu Dios. Te n̄i ndundéé in̄i-de. ¹⁶ Te nuu ní jakoyo-ri ñ̄uu Roma, te n̄i ja'a capitán

taká preso nuu cháa kakuñá'nu nuu ejército ñuu
 Roma. Ko ni ja'a-de tu'un kunchaa sîn Pablo jín
 ñn soldado kukoto-ún-de. ¹⁷ Te nuu uní kiví te ni
 kana Pablo xiní taká cháa kakuñá'nu nuu ñáyivi
 judío ni kakutútú-de. Te ni ka'an Pablo jín-de:
 Ñani jíná'an-ró, ruu tú kuti naún ní sá'a-ri sikí
 ñúy-yo ni sikí táninu táa-yo. Ko onde ñuu Jerusalén
 ni kaja'a-i ruu nuu cháa ñuu Roma jíná'an-de. Te
 ni kachindee-de ruu vekaa. ¹⁸ Te cháa ñuu Roma,
 ni kaxndichí-de ruu. Te kákuni-de sía-de ruu núú,
 chí tú ni ñn kuachi ío sikí-ri ja kúu-ri. ¹⁹ Ko tú ní
 jatú'ún ñáyivi judío. Yuán ní jikan-ri ja kí-ri nuu
 César. Ko na tú vai-ri ja ká'an-ri sikí ñáyivi ñúu-ri.
²⁰ Ja yuán ní kana-ri xiní-ro jíná'an-ró, náva'a ná
 kuni-ri nuu-ro te ka'an-ri jín-ró. Chí sikí tú'un
 káñukuu iní ñáyivi Israel kúu ja nú'ni-ri jín cadena
 yá'a. Achí-de. ²¹ Te ni kaka'an cháa-ún jín Pablo:
 Tú ni ñn carta ní cháa nuu-ri onde ñuu Judea ja
 kúni tu'un-ri róo. Te taká ñani ja ní chakoyo yá'a,
 tú káastu'ún-de ni tú káka'an-de ni ñn tu'un ñáá
 sikí-ro. ²² Ko kuni so'o-ri tu'un ka'an-ro nú ndasa
 jáni iní-ro kákuni-ri. Chí sikí tú'un yá'a a kájiní-yo
 já taká ñáyivi káka'an ndíva'a-i. Achí-de. ²³ Te
 ni teta'an Pablo ñn kiví. Te ni chakoyo kua'a-dé
 ve'e nuu ncháá Pablo. Te nuu cháa-ún ni jani
 ndaa-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te ndúkú-de
 skándíja-de cháa-ún sikí tú'un Jesús onde jín tú'un
 ká'an ley Moisés jín tutú cháa ni kajani tu'un Dios
 onde sáá. Te súan ni stá'an-de onde jañá'an te
 onde aini. ²⁴ Te sava cháa-ún, ni kajatá'ú-de tu'un
 ni ka'an Pablo. Ko sava-ga-de, tú ní káandíja
 kuti-dé. ²⁵ Te ni kastátá'an-de jín tá'an-de. Te

nini kája'an-de n̄i ka'an Pablo tu'un yá'a: Bueno n̄i ka'an Espír̄itu Santo j̄ín tú'un Isaías, cháa n̄i jan̄i tu'un Dios onde sáá, chí n̄i ka'an-de j̄ín táa-ro ní sá'a-ya: ²⁶ Kuá'an nuu ñáyivi yá'a te kachi-ro kúni-i: Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma júku'un in̄i-ro. Te vasa kánde'é nd̄i-ro, ko ma kuní-ro. ²⁷ Chí xaan ní kakun̄i'in in̄i ñáyivi yá'a, te xaan ú'u kájini so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í náva'a ma kuní-i j̄ín ndúchi-í, te ma kúni ná'ín-i j̄ín só'o-i, te ma júku'un in̄i-i, te ma náxío káva in̄i-i, ja násáva'a-r̄i-i. Achí-ya. ²⁸ Ná kástu'ún-rí nuu-ro núsáá, chí tu'un n̄i tájí Dios I'a náma yóó, vina te ná tájí-yá tu'un yá'a ki'in nuu ñáyivi s̄ín nación, Te máá-i kuni ná'ín-i. Achí-de. ²⁹ Te n̄i j̄inu n̄i ka'an-de tu'un yá'a. Te kája'an cháa judío kástátá'an xaan máá-de. ³⁰ Te n̄i kendo Pablo n̄i ncháa-de uu kuāa ñ̄n ve'e n̄i ki'in núu-de. Te n̄i jatá'ú-de taká ñáyivi ní jakoyo-i nuu-dé. ³¹ Te jáni-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te bueno stá'an-de tu'un máá Jító'o-yo Jesucristo. Te tú ni ñ̄n cháa ní jasú nuu-dé.

**Testamento jaa maa jitoho-yo Jesucristo
New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

Copyright Information

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, San Miguel el Grande

© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9